

Syyteneuvottelun käyttäminen erityisesti huumauserikoksissa

Vilma Saari
Y24647871
Pro gradu -tutkielma
Prosessioikeus
Ohjaaja: Mikko Vuorenpää
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Syyteneuvottelun käyttäminen erityisesti huumausainerikoksissa

Tekijä: Vilma Saari

Koulutusohjelma / oppiaine: Oikeustiede / prosessioikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: XII + 72 + liitteet

Vuosi: 2023

Tiivistelmä

Kuinka hyvin syyteneuvottelumenettelyn soveltaminen sopii huumausainerikoksiin syyteneuvottelun yleisten edellytysten näkökulmasta? Onko syyteneuvottelusta ollut hyötyä käytännössä ja ovatko menettelyllä tavoitellut prosessisäästöt todella toteutuneet? Mitä mahdollisia ongelmia syyteneuvotteluun ja sen soveltamiseen liittyy? Miten syyteneuvottelumenettelyä tulisi kehittää jatkossa? Tutkielmassa vastataan muun muassa näihin tutkimuskysymyksiin, lähtökohtaisesti oikeusdogmaattisen tutkimusmenetelmän avulla. Tutkielmassa myös vertaillaan Yhdysvaltojen plea bargain -menettelyä suomalaiseen syyteneuvottelujärjestelmään.

Syyteneuvottelujärjestelmä on käytännössä jäänyt hyvin kauaksi hallituksen esityksessä menettelylle aikoinaan asetetuista tavoitteista. Tavoitteeksi asetettiin noin 500 tapauksen käsittely vuosittain syyteneuvottelu- ja tunnustamisoikeudenkäyntimenettelyssä. Todellisuudessa syyteneuvotteluissa ja tunnustamisoikeudenkäynneissä on käsitelty vuosittain lähtökohtaisesti alle 100 tapausta. Hallituksen esityksessä syyteneuvottelumenettelyn todettiin olevan tarkoitettu sovellettavaksi lähtökohtaisesti talousrikoksiin, mutta käytännössä rangaistusasteikot ja muut syyteneuvottelun edellytykset eivät kuitenkaan sulje pois syyteneuvottelun soveltamista myös muihin rikostyyppeihin, kuten huumausainerikoksiin. Erityisesti huumausaineiden valmistamiseen ja myyntiin liittyviin rikoksiin syyteneuvottelun soveltaminen voisi potentiaalisesti tuoda merkittäviäkin prosessisäästöjä. Tarkastelu täytyy kuitenkin aina tehdä tapauskohtaisesti.

Suurimmat ongelmat syyteneuvottelumenettelyssä liittyvät lähinnä tunnustuksen peruuttamisen mahdollisuuteen, joka voidaan nähdä riskinä syyteneuvottelusta saatavien prosessihyötyjen menettämiseksi. Erityisesti huumausainerikosten kohdalla tunnustuksen peruuttamisen riski ja yleisesti tunnustusten oikeellisuuden kyseenalaistaminen kuitenkin korostuu. Suomessa syyteneuvottelujärjestelmä on onnistuttu toteuttamaan hyvin syytetyn oikeusturva huomioiden. Yhdysvaltojen plea bargain -menettely puolestaan on syytetyn oikeusturvan kannalta joiltain osin kyseenalainen. Kun parhaimmillaan jopa 97% maan rikostapauksista käsitellään tunnustuksen perusteella ja syyttäjillä saattaa erittäin itsenäisen ja vahvan aseman lisäksi olla taustalla myös kyseenalaisia motiiveja plea bargain -menettelyn soveltamiselle, riski syytetyn oikeusturvan loukkauksille on omiaan kasvamaan.

Avainsanat: Syyteneuvottelu, huumausainerikokset, prosessiekonomia, rangaistuksen lieventämisperusteet, syytetyn oikeusturva, syyttömyysolettama, itsekriminointisuoja

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

SISÄLLYSLUETTELO

LÄHTEET.....	V
KIRJALLISUUS	V
VIRALLISLÄHTEET	IX
OIKEUSTAPAUKSET	X
<i>Korkein oikeus</i>	X
<i>Hovioikeudet</i>	X
<i>Yhdysvaltojen oikeustapaukset</i>	X
<i>Euroopan ihmisoikeustuomioistuin</i>	XI
MUUT.....	XI
LYHENTEET	XI
I JOHDANTO	1
1.1 TUTKIELMAN AIHEESTA, TUTKIMUSKYSYMYKSISTÄ JA TERMISTÖSTÄ	1
1.2 TUTKIMUSMETODEISTA JA MENETELMISTÄ	2
1.3 TUTKIELMAN RAKENTEESTA	5
1.4 HUUMAUSAINERIKOKSET SUOMESSA JA YHDYSVALLOISSA.....	6
2 SYYTENEUVOTTELU OIKEUDELLISENA KONSTRUKTIONA	8
2.1 YLEISTÄ SYYTENEUVOTTELUMENETTELYSTÄ	8
2.2 TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNISTÄ.....	11
2.3 SYYTENEUVOTTELUUN SUHTAUTUMISEN KEHITYKSESTÄ OIKEUSYHTEISÖSSÄ.....	12
2.4 SYYTENEUVOTTELUN AJALLISESTA ULOTTUVUUDESTA – ESITUTKINNAN RAJOITTAMINEN TUNNUSTUKSEN PERUSTEELLA.....	14
2.4.1 <i>Suostumuksen peruuttaminen</i>	17
2.4.2 <i>Tunnustuksen peruuttaminen</i>	18
2.5 SYYTENEUVOTTELUN SUHDE PELOTEVAIKUTUKSEEN JA YLEISESTÄVÄÄN VAIKUTUKSEEN.....	19
3 SYYTENEUVOTTELUN SOVELTUVUUS HUUMAUSAINERIKOKSIIN SYYTENEUVOTTELUN YLEISTEN EDELLYTYSTEN PERUSTEELLA.....	21
3.1. RANGAISTUSASTEIKOT.....	21
3.2 ASIAN LAATU JA MUUT SEIKAT NÄHDEN PERUSTELTUA -EDELLYTYS	23
3.3 EPÄILLYN TUNNUSTUS JA SUOSTUMUS ASIAN KÄSITTELYYN TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNISSÄ	25

3.4 ASIANOMISTAJAN SUOSTUMUS ASIAN KÄSITTELYYN TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNISSÄ	27
3.5 SYYTENEUVOTTELUN SOVELTAMINEN YLEISESTI JA HUUMAUSAINERIKOKSISSA TILASTOJEN VALOSSA	28
4 ERITYISKYSYMYKSIÄ SYYTENEUVOTTELUUN LIITTYEN	29
4.1 PERUUTETUN TUNNUSTUKSEN NÄYTTÖARVOSTA	29
4.2 TUNNUSTUKSEN VAPAAEHTOISUUDESTA JA SYYTENEUVOTTELUN SUHTEESTA ITSEKRIMINOINTISUOJAAN	30
4.3 SYYTENEUVOTTELUN JA RL 6 LUVUN 6 §:N 1 MOMENTIN 3 KOHDAN MUKAISEN LIEVENTÄMISPERUSTEEN VÄLISESTÄ SUHTEESTA	35
4.4. SYYTENEUVOTTELUN SUHDE SYYTTÖMYYSOLETTAMAAN	41
5 SYYTENEUVOTTELUN HYÖDYT JA ONGELMAT	44
5.1 PROSESSIEKONOMISET SÄÄSTÖT YHDYSVALLOISSA JA SUOMESSA	44
5.2 SYYTENEUVOTTELUN ERI MUOTOJEN SUHDE RIKOSTEN SELVITTÄMISEEN SUOMESSA JA YHDYSVALLOISSA.....	46
5.3 SYYTENEUVOTTELUN VAIKUTUKSESTA SYYTETYN OIKEUSTURVAAN SUOMEN KONTEKSTISSA	48
5.3.1 <i>Syyteneuvottelun vaikutuksesta syytetyn oikeusturvaan Yhdysvaltojen kontekstissa.....</i>	51
5.4 SYYTTÄJÄN ERILAISET ROOLIT RIKOSPROSESSISSA JA SYYTENEUVOTTELUMENETTELYSSÄ	54
5.5 VÄÄRÄT TUNNUSTUKSET	57
5.6 TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISEEN LIITTYVÄT ONGELMAT	61
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	65
6.1 SYYTENEUVOTTELULLE ASETETUT TAVOITTEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN	65
6.2 SYYTENEUVOTTELUN SOVELTUMINEN ERITYISESTI HUUMAUSAINERIKOKSIIN	67
6.3 SYYTENEUVOTTELUN ONGELMISTA JA HYÖDYISTÄ	69
6.4 SYYTENEUVOTTELUN KEHITTÄMINEN JA TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	71

LÄHTEET

Kirjallisuus

Alschuler, Albert W.: The prosecutor's role in Plea Bargaining. The University of Chicago Law Review, vol 36, No. 1 1968, s. 50-112. (Alschuler 1968)

Ashworth, Andrew: Criminal process – An Evaluative Study. Oxford 1994. (Ashworth 1994)

Bar-Gill, Oren – Ben-Shahar, Omri: The prisoner's (plea bargain) dilemma. Journal of Legal Analysis 2009, Volume 1, Number 2. (Bar-Gill – Ben-Shalar 2009)

Berglin, Håkan: Något om åklagarens direktionsmakt i den amerikanska rättsväsendet: En modell att komma tillrätta med besvärande målbalanser. Svensk Juristtidning 1986, s. 235-245. (Berglin 1986)

Combs, Nancy: Copping a Plea to Genocide: The Plea Bargain of International Crimes. University of Pennsylvania Law Review 2002, Vol. 1 2002, s. 1-157. (Combs 2002)

Ervo, Laura: Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus: käsikirja lainkäyttäjille. Alma Talent Oy 2008. (Ervo 2008)

Harakka, Katja: Tunnustuksen peruuttamisen ongelmakohdat syyteneuvottelujärjestelmässä. Teoksessa toim. *Koponen, Pekka – Lahti, Raimo – Konttinen-Di Nardo, Essi:* Kirjoituksia rikosprosessioikeudesta. Helsingin hovioikeus 2016, s. 29-40. (Harakka 2016)

Hautala, Sanna – Hakkarainen, Pekka – Kuussaari, Kristiina – Kataja, Kati – Kailanto, Sanna: Väkivalta osana huume kuvioita. Oikeus 2018 (47);1, s. 12-28. (Hautala ym. 2018) mahd pois.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, 2011. (Hirvonen 2011)

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Talentum Media Oy 2001. (Husa – Mutanen – Pohjolainen 2001)

Husa, Jaakko: Oikeusvertailu. Helsingin Kamari Oy 2013. (Husa 2013)

Husa, Jaakko: Tuomioistuinratkaisut oikeuslähteenä – oikeuslähdeoppi ja oikeusyhteisön kulttuurinen identiteetti. *Lakimies* 7-8/2020, s. 972-992. (Husa 2020)

Jokela, Antti: Rikosprosessioikeus, 5. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018. (Jokela 2018)

Jonkka, Jaakko: Syyttäjänrooli ja syytekynnys. *Defensor Legis* 6/2003, 976-992. (Jonkka 2003)

Jääskeläinen, Petri: Syyttäjä tuomarina. Rikos- ja prosessioikeudellinen tutkimus seuraamusluontoisen syyttämättäjäyttämisen ja rangaistusmenettelyn ehdoista Suomessa ja Ruotsissa. Suomalainen lakimiesyhdistys 1997. (Jääskeläinen 1997)

Kuusisto Mäkelä, Frida: Prosessiekonomiia vai uusi restoratiivinen työkalu rikosprosessiin? Syyteneuvottelumenettelyn soveltamiskäytäntö 2015-2017 ja käyttökokemuksia menettelyn ensivuosilta Suomessa. Helsingin yliopisto, katsauksia 46/2021. (Kuusisto-Mäkelä 2021)

Lahti, Raimo: Kriminaalipolitiikan rajaus. Teoksessa *Anttila, Inkeri – Heinonen, Olavi - Koskinen, Pekka ja Lahti, Raimo*: Rikollisuus ongelmana. Kriminaalipolitiikan perusteet. Forum-oikeustiede, 1974. (Lahti 1974)

Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas: Tuomio-opit, teoksessa: *Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra - Hupli, Tuomas - Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu - Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko*: Prosessioikeus. Alma Talent Oy 2021, päivittyvä verkkoversio. (Lappalainen - Hupli 2021)

Launiala, Mika: Syyttömyysolettamasta erityisesti esitutkinnan näkökulmasta. Edilex 2010/9. (Launiala 2010)

Linna, Tuula: Puntarissa Plea Bargaining – vastassa oikeusturva ja itsekriminointisuoja. Teoksessa Lohi, Tapani (toim.): Oikeustiede – Jurisprudentia XLIII. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2010. (Linna 2010)

Linna, Tuula: Rikosvastuun huojennus – Suomalainen Plea Bargaining hakee muotoaan, s. 117-134. Teoksessa: Hyttinen, Tatu (toim.): Rikoksesta rangaistukseen. Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952-26/2-2012. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2012. (Linna 2012)

Linna, Tuula: Syytteen muuttaminen ja tarkastaminen, syyteneuvottelu ja oikeusvoima. Defensor Legis N:o 3/2015. (Linna 2015)

McMunigal, Kevin C: Defence Counsel and Plea Bargain Perjury. Ohio State Journal of Criminal Law 7, no. 2, 2010, s. 653-658. (McMunigal 2010)

Myllymäki, Elli: Tunnustuksen ajoitukselle annettava merkitys. Helsinki Law Review 2/2019, s. 8-31. (Myllymäki 2019)

Mäkelä, Frida – Niemi, Hannu: Syyteneuvottelulainsäädännön toteutuminen Suomessa vuosina 2015-2016. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta 2017. (Mäkelä – Niemi 2017)

Oikarainen Jukka: Plea Bargaining – oikeusvertaileva tutkimus syytteestä sopimisesta ja sen soveltumisesta suomalaiseen rikosprosessiin. Edilex 2009. (Oikarainen 2009)

Oikarainen, Jukka: Syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti oikeuspoliittisena kysymyksenä – uhka vai mahdollisuus? Lakimies 5/2012, s. 742-763. (Oikarainen 2012)

Palo, Sanna: Järjestäytyneet rikollisryhmät ja rikosvastuu. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, 2010. (Palo 2010)

Rautio, Jaakko: Erityisiä rikosprosessilajeja, teoksessa: *Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko*: Prosessioikeus. Alma Talent Oy 2021, päivittyvä verkkoversio. (Rautio 2021)

Ridha, Sheima: Plea Bargaining suhteessa rikoksesta syytetyn itsekriminointisuojaan. Acta Legis Turkuensia 2014. (Ridha 2014)

Riekkinen, Juhana: Postihuumetapaukset ja selitystaakka erityisesti ihmisoikeustuomioistuimen oikeudenkäytännön valossa. Defensor Legis N:o 6/2020. (Riekkinen 2020)

Sahavirta, Ritva: Syyteneuvottelu – kun käytäntö kohtaa teorian, teoksessa *Mieho, Altti* (toim.): Oikeustieteiden moniottelija Matti Tolvanen 60 vuotta. Edita Publishing Oy 2015. (Sahavirta 2015)

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 234, 2003. (Siltala 2003)

Siro, Jukka: Huumausainerikokset. Edita Publishing Oy 2017. (Siro 2017)

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa - vastuuoppi. Talentum 2008. (Tapani – Tolvanen 2008)

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Syyteneuvottelun ongelmia. Defensor Legis N:o 2/2015. (Tapani – Tolvanen 2015)

Tolvanen, Matti: Asianosaisten määräämistoimista rikosprosessissa. Defensor Legis N:o 6/2003. (Tolvanen 2003)

Tolvanen, Matti: Kriminaalipoliittinen näkökulma syyteneuvotteluun, s. 330-343 teoksessa *Hinkkanen, Ville – Mäkipää, Leena* (toim.): Suomalainen kriminaalipolitiikka – näkökulmia teoriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi Seppälän juhlaKirja. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2013. (Tolvanen 2013)

Tor, Avishalom - Gacal-Ayal, Oren – M. Garcia, Stephen: Fairness and the Willingness to Accept Plea Bargain Offers. Journal of Empirical Legal Studies 2010, Volume 7, Issue I, s. 97-116. (Tor – M. Garcia 2010)

Vatjus-Anttila, Jalo: Rangaistus ja tunnustus. Rikoksen tunnustamisen rangaistusteoreettiset, kriminaalipoliittiset ja lainopilliset perusteet. Turun yliopiston julkaisuja 2022. (Vatjus-Anttila 2022a)

Vatjus-Anttila, Jalo: Rikoksentekijän pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä – syyllisyys- ja tarkoituksenmukaisuusargumentti. *Lakimies* 1/2020, s. 55-74. (Vatjus-Anttila 2020a)

Vatjus-Anttila, Jalo: Rikoksentekijän valinnanvapaus rikoksen selvittämisessä – uudenlainen tulkintamalli ja syyllisyysperustelu. *Oikeus* 2020 (49); 3, s. 306-322. (Vatjus-Anttila 2020b)

Vatjus-Anttila, Jalo: Syyteneuvottelun soveltamisalan rajoitukset yleisen ja yksityisen edun kannalta. *Lakimies* 3-4/2022, s. 543-569. (Vatjus-Anttila 2022b)

Vatjus-Anttila, Jalo: Tunnustukseen perustuva esitutkinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen toimenpiteistäluopumisjärjestelmän uudenkaltaisten tavoitteiden ilmentäjänä. *Lakimies* 6/2021, s. 1015-1047. (Vatjus-Anttila 2021)

Vatjus-Anttila, Jalo: Vapaaehtoisen tunnustuksen käsite ja itsekriminointisuojaan tausta-arvot. *Oikeus* 2022 (51); 1: 12-15. (Vatjus-Anttila 2022c)

Virolainen, Jyrki – Pölönen, Pasi: Rikosprosessin perusteet. *Rikosprosessioikeus I*. Alma Talent Oy 2003. (Virolainen – Pölönen 2003)

Virolainen Jyrki – Pölönen, Pasi: Rikosprosessin osalliset. *Rikosprosessioikeus II*. Alma Talent Oy 2004. (Virolainen – Pölönen 2004)

Vuorenpää, Mikko: Syyttäjän tehtävät: erityisesti silmällä pitäen rikoslain yleisestävää vaikutusta. *Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 277*, 2007. (Vuorenpää 2007)

Virallislähteet

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 58/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi.

OMKM 2003:3. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö.

OMML 47/2010. Arviomuistio syytteestä sopimisesta (plea bargain). Lausuntotiivistelmä.
Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja.

PeVL 7/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi.

VKSV 2001:1. Syyttäjän toimenkuvan kehittäminen. Työryhmän mietintö 1.6.2001.
Valtakunnanviraston julkaisusarja nro 1.

VKSV 2012. Syyttäjälaitoksen toimintalinjat 2020. Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisu
24.2.2012.

VKS 2016:5, dnro 22/31/15 Esitutinnan rajoittaminen.

Vahva ja välittävä Suomi: Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 2000:63

KKO 2017:5

KKO 2017:33

KKO 2017:82

KKO 2018:23

KKO 2023:19

Hovioikeudet

Itä-Suomen hovioikeus R 15/1378, annettu 16.11.2016.

Yhdysvaltojen oikeustapaukset

Supreme Court: Bordenkircher v. Hayes 434 U.S. 357 (1978)

Supreme Court: United States v. Jackson, 390 U.S. 570 (1968)

Supreme Court: Santobello v. New York, 404 U.S. 257 (1971)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Telfner v. Itävalta (20.3.2001)

Panovits v. Kypros (11.12.2008)

Marttinen v. Suomi (21.4.2009)

Babar Ahmad ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta (6.7.2010)

Natsvlshvili ja Togonidze v. Georgia (29.4.2014)

Muut

Pew Trust: Drug Arrests Stayed High Even as Imprisonment Fell From 2009 to 2019.

[<https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/issue-briefs/2022/02/drug-arrests-stayed-high-even-as-imprisonment-fell-from-2009-to-2019>] 15.2.2022. (29.5.2023)

Tilastokeskus: viranomaisten tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan 2006-2022.

Lyhenteet

EIS Euroopan ihmisoikeussopimus

EIT Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

ETL Esitutkintalaki (805/2011)

HE Hallituksen esitys

KKO Korkein oikeus

OK Oikeudenkäymiskaari (4/1734)

PKL Pakkokeinolaki (806/2011/)

PolL Poliisilaki (806/2011)

RL Rikoslaki (39/1889)

ROL Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997)

YSL Laki yleisistä syyttäjäistä (199/1997)

I JOHDANTO

1.1 Tutkielman aiheesta, tutkimuskysymyksistä ja termistöistä

Tutkielman aiheena on syyteneuvottelu ja sen tutkiminen erityisesti huumausainerikosten näkökulmasta. Syyteneuvottelu on melko uusi konstruktio Suomessa ja sitä on tutkittu sen vuoksi vielä suhteellisen vähän, mikä lisää tutkimuksen uutuusarvoa. Syyteneuvottelusta on tehty kuitenkin aikaisemmin muutamia tutkielmia, joista voidaan mainita ainakin Jukka Oikaraisen vuonna 2009 tehty oikeusvertaileva tutkimus syytteestä sopimisesta ja sen soveltumisesta suomalaisen rikosprosessiin sekä Jalo Valtjus-Anttilan vuonna 2022 tekemä väitöskirja liittyen rikoksen tunnustamisen lainopillisiin sekä kriminaalipoliittisiin perusteisiin. Syyteneuvottelun käyttämisestä huumausainerikoksissa ei ole kuitenkaan tehty yhtään yksittäistä tutkimusta, vaikka aihetta on kyllä jonkin verran sivuttu joidenkin tutkimusten¹ ja artikkeleiden² yhteydessä.

Huumausainerikosten, erityisesti huumausaineenkäyttör rikosten määrät ovat olleet nousussa viime vuosina. Muutaman tuhannen heittoa on ollut välillä alaspäinkin, mutta määrät ovat kuitenkin pysyneet suhteellisen korkealla vuosien ajan.³ Yhdysvalloissa on sen sijaan jo pidemmän aikaa tehty paljon erityisesti huumausaineenkäyttör rikoksia ja sen osalta luvut ovat myös pysyneet korkealla viimeisen kymmenen vuoden ajan. Yhdysvalloissa kuitenkin muut huumausainerikokset, kuten huumeiden myymiseen liittyvät pidätykset ovat vähentyneet jopa kolmanneksen samalla tarkastelujaksolla.⁴ Edellä mainituista syistä johtuen tutkielmassa koettiin mielekkääksi ottaa syyteneuvottelun yleisen tarkastelun lisäksi tarkasteluun syyteneuvottelun soveltaminen myös huumausainerikoksissa. Lisäksi syyteneuvottelun tarkasteleminen erityisesti huumausainerikosten kontekstissa pitää tutkielman aiheen tarpeeksi rajattuna.

Tutkielmassa vertaillaan Suomen ja Yhdysvaltojen välisiä eroja liittyen syyteneuvotteluun. Aihe onkin hedelmällinen oikeusvertailevaan tutkimukseen, kun otetaan huomioon että Yhdysvalloissa on hyvin erilainen oikeusjärjestelmä kuin Suomessa. Lisäksi plea bargain -järjestelmä on ollut

¹ Huumausainerikoksia syyteneuvottelumenettelyssä on käsitelty lyhyesti muun muassa Frida Kuusisto Mäkelän vuonna 2011 tekemässä tutkimuksessa ”Prosessiekonomiaa vai uusi restoratiivinen työkalu rikosprosessiin? Syyteneuvottelumenettelyn soveltamiskäytäntö 2015-2017 ja käyttökokeuksia menettelyn ensivuosisilta Suomessa.”

² Muun muassa Matti Tolvanen on käsitellyt vuonna 2013 huumausainerikoksia syyteneuvottelumenettelyssä artikkelissaan ”Kriminaalipoliittinen näkökulma syyteneuvotteluun.”

³ Liite 4.

⁴ Pew Trust: Drug Arrests Stayed High Even as Imprisonment Fell From 2009 to 2019. 29.5.2023.

huomattavasti pidempään käytössä Yhdysvalloissa ja sen asema on siellä vakiintuneempi kuin Suomessa.⁵

Tutkielmassa on kaksi varsinaista tutkimuskysymystä. Ensimmäinen tutkimuskysymys on, kuinka hyvin syyteneuvottelun soveltuu huumausainerikoksiin syyteneuvottelun yleisten edellytysten näkökulmasta. Toinen tutkimuskysymys puolestaan on, mitä mahdollisia ongelmia ja hyötyjä syyteneuvotteluun liittyy Suomen ja Yhdysvaltojen kontekstissa, ottaen huomioon myös huumausainerikoskontekstin. Tutkimuskysymyksiin vastaamisen pohjalta tutkielmassa myös arvioidaan syyteneuvottelua koskevien säännösten kehitystarpeita ja tulevaisuuden näkymiä.

Termistön osalta tutkielmassa käytetään termiä *syyteneuvottelu* kirjoitettaessa Suomen oikeudesta ja kun tarkoitetaan Yhdysvaltojen vastaavaa menettelyä tai kansainvälistä menettelyä, käytetään termiä *plea bargain*. Plea bargain -termiä käytettäessä viitataan kaikkiin sellaisiin erilaisiin järjestelyihin, joissa syyttäjä ja syytetty voivat tehdä sopimuksen syytteen sisällöstä ja rangaistuksesta. *Varsinaisella syyteneuvottelulla* viitataan tutkielmassa syyteneuvotteluun, jossa tähdätään tuomioesityksen tekemiseen.⁶ *Tunnustamismenettelyllä* tarkoitetaan puolestaan syyteneuvottelua, joka alkaa jo esitutkintavaiheessa ja voi johtaa tunnustamisen perusteella tehtävään esitutkinnan rajoittamiseen.⁷

1.2 Tutkimusmetodeista ja menetelmistä

Tutkielmassa käytetään oikeusdogmaattista eli lainopillista metodologiaa ja sen lisäksi muutamassa kappaleessa käytetään oikeusvertailua metodina. Lainopillinen metodi on siis tutkielman päämetodi ja oikeusvertailua käytetään vain niissä tutkielman luvuissa, joissa käsitellään syyteneuvottelun hyötyjä ja ongelmia sekä tulevaisuuden näkymiä. Lisäksi tutkielma sisältää piirteitä myös kriminaalipoliittisesta tutkimuksesta, lähinnä syyteneuvottelun tulevaisuutta koskevilta osin.

Lainopillista metodologiaa käytettäessä tutkitaan oikeusnormeja ja niiden ajatussisältöjä. Metodissa keskeistä on kielen tulkinta.⁸ Lainoppia metodinaan käyttävän on tärkeää ymmärtää oikeuslähdeoppi ja oikeusnormien hierarkia.⁹ Lainoppi on myös instituutiosidonnaista, mikä tarkoittaa sitä että siinä

⁵ Oikarainen 2009, s. 91.

⁶ Vatjus-Anttila 2021, s. 1030.

⁷ HE 58/2013 vp, s. 13.

⁸ Hirvonen 2011, s. 36.

⁹ Ibid, s. 40-41.

toisistaan erotetaan voimassaoleva oikeus ja ”ei-oikeus” eli kaikki sellainen mikä ei ole oikeutta esimerkiksi yhteiskuntamoraalin merkityksessä. Erottelu tehdään vallitsevan institutionaalisen oikeuslähdeopin osoittamilla kriteereillä.¹⁰ Hyvässä tutkimuksessa myös luodaan edellytykset keskustelun jatkamiselle ja perustellaan tutkimuksessa esitetyt väitteet ja argumentoidaan miksi ne ovat oikein tai väärin.¹¹ Lainopillisen metodin erottaa teologiassa käytetystä lähdeaineiston tulkinnasta ja kirjallisuudentutkimuksesta lähdeaineiston ja mahdollisten tulkinta- ja ratkaisuperusteiden rajaus.¹²

Lainopillisessa metodissa käytetään erilaisia tulkintametoodeja, joita käyttämällä saadaan muodostettua erilaisia tulkintakannanottoja.¹³ Sananmuodon mukaisessa tulkinnassa keskiössä on se, että lakitekstiä tulkitaan yleisen kielenkäytön sääntöjen mukaan ja tekstille annetaan arkikielen mukainen merkitys. Toisaalta kuitenkin riittäväällä perusteella voidaan myös sananmuodon mukaisessa tulkinnassa antaa kielelle yleiskielestä poikkeava merkitys. Systemaattisessa tulkinnassa puolestaan otetaan tulkinnassa huomioon myös muun muassa muut oikeusnormit, oikeudenalan yleiset opit ja oikeusjärjestys kokonaisuudessaan.¹⁴ Systematisoiva tutkimus on lähtökohtaisesti teoreettista lainoppia ja tulkintasuositusten esittäminen puolestaan käytännöllistä lainoppia.¹⁵

Tässä tutkielmassa käytän tulkintametoodeina erityisesti sananmuodon mukaista tulkintaa sekä systemaattista tulkintaa. Tutkimusaiheen tarkasteluun sopivat hyvin sananmuodon mukainen tulkinta ja systemaattinen tulkinta, kun otetaan huomioon, että tutkielmassa on tarkoituksena tarkastella syyteneuvottelujärjestelmää kahdessa hyvin erilaisessa oikeusjärjestelmässä ja syyteneuvottelun konteksti vaikuttaa tutkielman tutkimustuloksiin. Tutkielmassa onkin lähtökohtana eri oikeuslähteiden systemointi. Tämän systematisoinnin pohjalta pyritään lopulta esittämään tutkimuskysymyksiä koskevia tulkintakannanottoja. Tulkintakannanottoni perustuvat voimassa olevaan oikeuteen, kuten lakeihin, oikeuskäytäntöön, lain esitöihin sekä oikeuskirjallisuuteen, kuten lainopin metodissa kuuluukin.¹⁶

¹⁰ Siltala 2003, s. 189.

¹¹ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2001, s. 18.

¹² Siltala 2003, s. 189.

¹³ Hirvonen 2011, s. 38.

¹⁴ Ibid, s. 38-39.

¹⁵ Ibid, s. 25.

¹⁶ Ibid, s. 26.

Tutkielman toisena metodina hyödynnetään oikeusvertailua, jossa asetetaan kaksi erilaista oikeusjärjestelmää¹⁷ rinnakkain tarkoituksena tätä kautta hankkia tietoa. Oikeusvertailun kautta voidaan muun muassa hahmottaa, minkälaisia erilaisia keinoja eri yhteiskunnissa on käytetty samankaltaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Ratkaisukeinot ja päämäärät voivat olla keskenään hyvin erilaisia ja oikeusvertailussa yhtenä tavoitteena onkin ymmärtää syitä näihin eroihin.¹⁸ Oikeusvertailun yhtenä syynä ja tavoitteena on pidetty myös sitä, että vieraan oikeusjärjestelmän tarkastelu voi parhaimmillaan syventää ymmärrystä myös omasta oikeusjärjestelmästä ja siitä, mikä on omalle oikeusjärjestelmälle tyypillistä.¹⁹

Oikeusvertailua voidaan tehdä erilaisilla intresseillä, kuten intergratiivisella tai kontradiktiivisella intressillä. Intergratiivista intressiä käytettäessä tarkoituksena on löytää vertailtavista kohteista yhtäläisyyksiä eli harmonisoida näitä kahta vertailtavaa kohdetta keskenään.²⁰ Kontradiktiivinen intressi puolestaan on eriyttävä eli tällöin tarkoituksena on etsiä kohteiden väliltä eroja ja korostaa järjestelmien välistä erilaisuutta. Intressiä käytetään tyypillisesti silloin kun vertailukohteena on kaksi hyvin erilaista oikeusjärjestelmää.²¹ Käsillä olevassa tutkielmassa käytetään lähinnä kontradiktiivista intressiä sillä tutkielmassa käsitellään kahden hyvin erilaisen oikeusjärjestelmän, Suomen ja Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmien, välisiä eroja syyteneuvotteluun liittyen.

Jotta tutkimusta voitaisiin kuitenkin kutsua varsinaisesti oikeusvertailevaksi tutkimukseksi, se edellyttäisi oikeusjärjestelmien erojen ja yhtäläisyyksien hyvinkin syvällistä tutkimista.²² Käsillä olevassa tutkielmassa ei lähtökohtaisesti olekaan kyse varsinaisesta oikeusvertailevasta tutkimuksesta, vaan oikeusvertailevaa metodologiaa pyritään tutkielmassa käyttämään lähinnä Suomen ja Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmien välisten erojen ilmentämiseen, erityisesti syyteneuvotteluun liittyen. Tutkielman voikin nähdäkseni katsoa lähinnä sisältävän piirteitä oikeusvertailevasta tutkimuksesta.

Kriminaalipoliittisen tutkimuksen tarkoituksena puolestaan on erilaisten vaihtoehtojen ja suosituksien tuottaminen lainvalmistelua silmällä pitäen.²³ Kriminaalipoliittinen empiirinen tieto ei

¹⁷ Termillä tarkoitetaan laajaa kokonaisuutta, joka muodostuu kyseessä olevan valtion oikeusjärjestyksestä mutta johon kuuluu myös oikeuskulttuurisia vivahteita. Husa 2013, s. 30.

¹⁸ Ibid, s. 32.

¹⁹ Ibid, s. 31.

²⁰ Ibid, s. 60.

²¹ Ibid, s. 61.

²² Ibid, s. 43 ja 46.

²³ Lahti 1974, s. 29.

kuitenkaan sellaisenaan voi toimia lainsäädännön muuttamisen perusteena mutta sillä on kuitenkin arvoa kriminaalipoliittisen argumentoinnin ja siihen liittyvän keskustelun mahdollistajana.²⁴ Tutkielma sisältää vivahteita kriminaalipoliittisesta tutkimuksesta pohdittaessa muun muassa syyteneuvotteluun liittyvän lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita ja tulevaisuuden suuntaviivoja. Tarkoituksena onkin lähinnä pohtia mahdollisia kehityskohteita syyteneuvotteluun liittyen ja avata keskustelua tähän liittyen.

1.3 Tutkielman rakenteesta

Tutkielman ensimmäisessä varsinaisessa substanssiluvussa käsittelen syyteneuvottelua ja tunnustamisoikeudenkäyntiä melko yleisellä tasolla, sivuan myös syyteneuvottelun ajallista ulottuvuutta. Lisäksi luvussa tehdään lyhyt katsaus huumausainerikoksiin liittyviin tilastoihin Suomessa ja Yhdysvalloissa. Tarkoitus on selvittää syyteneuvotteluun ja tunnustamisoikeudenkäyntiin liittyviä perusasioita lyhyesti ja kertoa myös syyteneuvottelun kehityksestä ja syyteneuvottelun suhtautumiseen liittyvästä ajattelunmuutoksesta oikeusyhteisössä. Tämän jälkeen tutkielman toisessa varsinaisessa substanssiluvussa tarkastelen syyteneuvottelun käyttöä ja soveltuvuutta huumausainerikoksiin erityisesti syyteneuvottelun yleisten edellytysten valossa.

Tutkielman kolmannessa substanssiluvussa syvennyn syyteneuvotteluun liittyviin erityiskysymyksiin, kuten rikoslain (39/1889, RL) 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen lieventämisperusteen ja syyteneuvottelun väliseen suhteeseen. Lisäksi luvussa tarkastelen syyteneuvottelua itsekriminointisuojan ja syyttömyysolettaman näkökulmasta. Neljännessä substanssiluvussa tutkin syyteneuvottelun hyötyjä yleisesti ja huumausainekontekstissa. Luvussa vertailen Suomen ja Yhdysvaltojen syyteneuvottelua ja menettelyn hyötyjä keskenään näissä kahdessa hyvin erilaisessa oikeusjärjestelmässä.

Lisäksi neljännessä substanssiluvussa tutkin syyteneuvottelun liittyviä ongelmia, kiinnittäen jälleen huomiota myös huumausainerikoksiin liittyviin ongelmiin. Lisäksi tarkastelen jälleen Yhdysvaltojen ja Suomen oikeusjärjestelmiä ja niiden välisiä eroja liittyen syyteneuvottelun ongelmakohtiin. Lopulta tutkielman johtopäätös -luvussa esitän tutkielmassa tehdyt johtopäätökset ja pyrin

²⁴ Tapani – Tolvanen 2008, s. 14-15.

vastaamaan tutkielman tutkimuskysymyksiin. Lisäksi luvussa käsitelen lyhyesti syyteneuvottelun tulevaisuuden näkymiä ja mahdollisia kehityskohteita.

1.4 Huumausainerikokset Suomessa ja Yhdysvalloissa

Huumausainerikokset ovat yleisiä rikoksia Suomessa. Vuoden 2015²⁵ aikana poliisin tietoon tuli yhteensä 23 400 huumausainerikosta²⁶. Suurin osa näistä oli huumausaineenkäyttör rikoksia, joita oli yhteensä 15 170 kappaletta. Törkeitä huumausainerikoksia puolestaan oli tuona vuonna 1070 kappaletta.²⁷ Rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaisia huumausainerikoksia ilmeni 7038 kappaletta.²⁸ Vuonna 2019 viranomaisten tietoon tuli yhteensä 32 307 kappaletta huumausainerikoksia. Näistä 21 074 kappaletta oli huumausaineenkäyttör rikoksia, 9 631 kappaletta rikoslain 50 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja huumausainerikoksia, 51 kappaletta huumausainerikoksen valmisteluja, 3 kappaletta huumausainerikoksen edistämisiä ja törkeitä huumausainerikoksia yhteensä 1 548 kappaletta.²⁹

Vuoden 2020 aikana tietoon puolestaan tuli huumausainerikoksia yhteensä 37 077 kappaletta. Huumausaineenkäyttör rikoksia näistä oli 23 785 kappaletta. Huumausainerikoksen valmisteluja oli vain 46 kappaletta ja huumausainerikoksen edistämisiä vain 4 kappaletta. Törkeitä huumausainerikoksia oli tuolloin yhteensä 1447 kappaletta. Rikoslain 50 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja huumausainerikoksia oli puolestaan 11 795 kappaletta.³⁰ Vuonna 2021 tietoon tuli yhteensä 28 212 huumausainerikosta, joista rikoslain 50 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja huumausainerikoksia oli yhteensä 7 183 kappaletta. Huumausaineen käyttör rikoksia oli 19 295 kappaletta ja huumausainerikoksen valmisteluja yhteensä 85 kappaletta. Huumausainerikoksen edistämisiä oli vain 4 kappaletta ja törkeitä huumausainerikoksia oli puolestaan 1645 kappaletta.³¹

Viranomaisten tietoon tuli vuonna 2022 yhteensä 25 140 huumausainerikosta, joista yhteensä 17 213 oli huumausaineenkäyttör rikoksia. Rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaisia huumausainerikoksia ilmeni yhteensä 6493 kappaletta. Huumausainerikoksen valmisteluja ilmeni 103 kappaletta ja

²⁵ Tutkielmassa pidetään perusteltuna että huumausainerikosten tilastojen tarkastelu aloitetaan vuodesta 2015 sillä syyteneuvottelu otettiin käyttöön Suomessa vuonna 2015. Hedelmällisintä on verrata viime vuosien tilastoja vuoteen 2015 koska tätä kautta voitaneen parhaiten hahmottaa syyteneuvottelun tulevaisuuden suuntaviivoja sen suhteen, onko syyteneuvottelun soveltamisen tarve mahdollisesti nousussa vai laskussa.

²⁶ Tässä yhteydessä tarkoitetaan kaikkia RL 50 luvun 1-4 a §:ssä tarkoitettuja huumausaineisiin liittyviä rikoksia.

²⁷ Siro 2017, s. 2.

²⁸ Tilastokeskus: viranomaisten tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan 2006-2022, vuosi 2015.

²⁹ Ibid, vuosi 2019.

³⁰ Ibid, vuosi 2020.

³¹ Ibid, vuosi 2021.

huumausainerikoksen edistämisiä 1 kappaletta. Törkeitä huumausainerikoksia puolestaan ilmeni yhteensä 1330 kappaletta.³²

Huumausainerikosten, erityisesti huumausaineenkäyttörrikosten ja törkeiden huumausainerikosten määrä on tilastojen perusteella kasvanut vuodesta 2015. Huumausaineenkäyttörrikosten määrät ovat muutamina vuosina laskeneet mutta yleisellä tasolla voidaan kuitenkin todeta, että niiden määrä on pysynyt melko korkealla viime vuosina. Lisäksi törkeitä huumausainerikoksia on vuosien 2019–2022 välisenä aikana on ollut vuosittain reilusti yli 1000 kappaletta ja suunta tämän rikoksen osalta näyttäisi myös olevan melko nousujohteinen vuoteen 2015 verrattuna. Rikoslain 50 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen huumausainerikosten määrät nousivat vuosina 2019 ja 2020 huomattavasti korkeammalle kuin vuonna 2015 mutta niiden osalta määrät näyttävät taas tulleen alaspäin vuosina 2021 ja 2022, lähelle vuoden 2015 lukemia. Huumausainerikoksen edistämisen ja valmistelun osalta määrät ovat pysytelleet maltillisena vuosien 2019–2022 aikana verrattuna vuoteen 2015 eikä merkittäviä muutoksia suuntaan tai toiseen ole havaittavissa.

Huumausainerikoksissa piilorikollisuus on yleistä³³, eivätkä tilastot siten anna täydellistä kuvaa tapahtuneista huumausainerikosten määristä, mutta ne toimivat kuitenkin suuntaa-antavasti. Tilastokeskuksen tilastot koskevat myös vain niitä rikoksia, jotka ovat tulleet viranomaisten tietoon. Todellisuudessa huumausainerikoksia, niin huumausaineenkäyttörrikoksia kuin törkeitä huumausainerikoksiakin tehdään siis varmasti enemmän kuin mitä tilastotiedoista käy ilmi.

Huumausainerikosten määrät ovat kasvaneet yleisesti ottaen vuodesta 2015 ja vaikka välillä tilastoissa näkyykään pieniä notkahduksia, näyttäisi erilaisten huumausainerikosten määrät kuitenkin pysyvän melko korkealla. Oletettavaa on siis, että ainakin verrattuna vuoteen 2015, jolloin syyteneuvottelu yleisesti vasta otettiin käyttöön Suomessa, olisi sen soveltamisen tarve huumausainerikoksiin kasvanut vuodesta 2015 ainakin jonkin verran.

Yhdysvalloissa huumausaineen hallussapitoa koskevia rikoksia tehdään paljon ja niiden määrä on pysynyt korkeana viimeisen 10 vuoden aikana. Huumausaineen hallussapitoa³⁴ koskevia pidätyksiä tehdään vuodessa yli miljoona kappaletta eikä pidätysten määrä ole juurikaan muuttunut, saati

³² Tilastokeskus: viranomaisten tietoon tulleet rikokset juttuluokittelun mukaan 2006-2022, vuosi 2022.

³³ Siro 2017, s. 110.

³⁴ Huumausaineen hallussapito vastaa suomen rikoslaisissa huumausaineen käyttörrikosta tai huumausainerikosta, riippuen siitä onko huume tarkoitettu omaan käyttöön vai ei.

vähentynyt vuosien 2009–2019 aikana. Sen sijaan huumeiden myynnistä ja muista huumausainerikoksista pidätettyjen määrä on laskenut samana 10 vuoden ajanjaksona jopa kolmanneksen 39 osavaltiossa.³⁵

Erikoinen kuriositeetti Yhdysvaltojen tilanteessa on se, että samalla kun huumausaineiden hallussapitoon liittyvien pidätysten määrät ovat pysyneet 10 vuoden tarkastelujaksolla lähes tulkoon samana, muut huumausainerikokset kuten huumausaineiden myymiseen liittyvät pidätykset, ovat vähentyneet jopa kolmanneksella. On pidettävä jossain määrin epäuskottavana sitä, että samaan aikaan kun huumeiden hallussapitojen määrät ovat pysyneet suhteellisen tasaisena, olisi esimerkiksi huumausaineiden myymisen määrät vähentyneet jopa kolmanneksella.

Yhtensä syynä tähän ilmiöön lienee muun muassa se, että huumausaineiden hallussapidosta jää todennäköisesti helpommin kiinni kuin huumeiden myymisestä. Lisäksi huumausaineiden myynti on siirtynyt vähitellen yhä enemmän verkkoon. Esimerkiksi pimeässä verkossa ja Tor -verkossa tapahtuu merkittävä määrä huumausainekauppaa. Tor-verkko tarjoaakin myyjille hyvän alustan, sillä se suojaaa heidän anonymiteettiaan melko hyvin häivyttäessään käyttäjiensä todelliset IP-osoitteet ja maantieteellisen sijainnin tehokkaasti.³⁶ Näin ollen huumausainekaupan harjoittaminen on yhä helpompaa ja riski kiinnijäämiseen saattaa ainakin jossain määrin olla pienempi kuin ennen.

2 SYYTENEUVOTTELU OIKEUDELLISENA KONSTRUKTIONA

2.1 Yleistä syyteneuvottelumenettelystä

Syyteneuvottelu eli Plea Bargain -järjestely on alun perin lähtöisin Yhdysvalloista. Plea Bargain -järjestely kehitettiin 1800-luvulla Yhdysvalloissa käytössä olevan valamiesoikeudenkäynnin³⁷ vastapainoksi, josta se myöhemmin levisi muihin common law -maihin, muun muassa Kanadaan ja Englantiin. Viime vuosikymmeninä järjestely on levinnyt myös Manner-Euroopan civil law -maihin, kuten Ranskaan, Saksaan ja Italiaan.³⁸

Syyteneuvottelu tuli Suomeen vuonna 2015 tehdyllä uudistuksella ja sillä tarkoitetaan rikoksesta epäillyn tunnustukseen perustuvaa menettelyä.³⁹ Syyteneuvottelussa on kolme vaihetta, jotka ovat 1)

³⁵ Pew Trust: Drug Arrests Stayed High Even as Imprisonment Fell From 2009 to 2019. 29.5.2023.

³⁶ Riekkinen 2020, s. 997.

³⁷ Valamiesoikeudenkäynnit ovat taloudellisesti raskaita ja aikaa vieviä. HE 58/2013, s. 4.

³⁸ HE 58/2013, s. 4.

³⁹ Lappalainen - Hupli 2021, VI tuomio-opit, tuomion käsite, sisältö ja antamismenettely, tuomio ja muut oikeudenkäynnin päättymistavat, syyteneuvottelu.

syyteneuvottelu, 2) tuomioesityksen tekeminen sekä 3) tunnustamisoikeudenkäynti.⁴⁰ Syyteneuvottelussa syyttäjä sekä rikoksesta epäilty neuvottelevat rikosasiasta ja sen rangaistuksesta ja näiden neuvottelujen tuloksena mahdollisesti aikaansaatu tuomioesitys käsitellään tunnustamisoikeudenkäynnissä.⁴¹ Neuvotteluvaiheessa rikoksesta epäillyn tavoite on tulla tuomituksi mahdollisimman lievään rangaistukseen, kun syyttäjän tavoitteena puolestaan on kustannussäästöt rikosoikeudelliselle järjestelmälle. Tehtävien kustannussäästöjen tulee olla aina huomattavia.⁴²

Syyteneuvottelusta säädetään rikoslaissa. RL 6 luvun 8 a §:n 1 momentin mukaan ”rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä on myötävaikuttanut rikoksensa selvittämiseen siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, ROL) 1 luvun 10 ja 10 a §:ssä ja 5 b luvussa sekä esitutkintalain (805/2011, ETL) 3 luvun 10 a §:ssä säädetään.” RL 6 luvun 8 a §:n 2 ja 3 momentin mukaan puolestaan ”määrättäessä rangaistusta 1 momentin nojalla tekijälle saa tuomita enintään kaksi kolmannelta rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärän. Jos rikoksesta on säädetty ankarimmaksi rangaistukseksi vankeutta määräajaksi, tuomioistuin voi määrätä rangaistukseksi vankeuden sijasta sakkoa, jos siihen on erityisiä syitä. Lisäksi tuomiossa on ilmoitettava tuomitun rangaistuksen lisäksi myös, millaisen rangaistuksen tuomioistuin olisi tuominnut ilman edellä tarkoitettua myötävaikutusta.”

Tuomioistuimelle on siten asetettu vaatimus siitä, että sen tulee tuomiossa ilmoittaa myös se, millaisen rangaistuksen se olisi asiassa tuominnut ilman syyteneuvottelua ja tunnustamisoikeudenkäyntiä. Tässä taustalla on se, että pystytään paremmin kontrolloimaan tunnustuksen asianmukaista huomioon ottamista rangaistuksen mittaamisessa. Tätä kautta pystytään myös yhtenäistämään oikeuskäytäntöä ja sen seuraamista.⁴³ Kuitenkaan sellaisissa tapauksissa, joissa on useita rikoksia, tuomioistuimen ei tarvitse tunnustamisoikeudenkäynnissä jokaisen rikoksen osalta erikseen ilmoittaa oikeudenmukaiseksi katsomaansa rangaistusta.⁴⁴

Syyteneuvottelun käyttämisen edellytyksistä säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa. ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan edellytyksenä on se, että kyse ei ole RL 20

⁴⁰ Tapani – Tolvanen 2015, s. 231.

⁴¹ Lappalainen - Hupli 2021, XI tuomio-opit, tuomion käsite, sisältö ja antamismenettely, tuomio ja muut oikeudenkäynnin päättymistavat, syyteneuvottelu.

⁴² *Sahavirta* 2016, s. 385.

⁴³ KKO 2018:23, kohta 17.

⁴⁴ *Ibid*, kohta 18.

luvun 1, 4, 5, 6, 8 a tai b §:ssä eikä RL 21 luvussa tarkoitetusta rikoksesta⁴⁵ eikä epäillystä teosta voi saada rangaistukseksi yli kuutta vuotta⁴⁶ vankeutta. ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukana syyttäjän tulee myös katsoa, että asian käsittely tunnustamisoikeudenkäynnissä on perustelua asian laadun, vaatimuksien, kustannusten sekä muiden kysymysten osalta. ROL 1 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan edellytetään lisäksi, että rikoksesta epäilty tunnustaa epäillyn rikoksen ja suostuu asian käsittelemiseen tunnustamisoikeudenkäynnissä. Lisäksi saman luvun 2 ja 3 kohdassa edellytetään, että syyttäjä ja vastaaja ovat samaa mieltä syyksiluettavasta rikoksesta ja että asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia tai hän suostuu asian käsittelemiseen tunnustamisoikeudenkäynnissä.⁴⁷

Syyteneuvottelumenettely on tarkoitettu hallituksen esityksen mukaan erityisesti hyötymistarkoituksessa tehtyihin rikoksiin ja rikoksiin jotka kohdistuvat varallisuusetuihin. Tällä viitataan erityisesti talousrikoksiin.⁴⁸ Lain esitöissä syyteneuvottelun tavoitteiksi on mainittu muun muassa prosessieconomiset säästöt ja erityisesti vakavien ja monimutkaisten rikosten nopeampi esitutkinta.⁴⁹ Syyteneuvottelun tavoitteena on myös resurssien tarkoituksenmukaisempi kohdentaminen. Tavoite on nopeuttaa niin esitutkintaa, syyteharkintaa kuin tuomioistuinkäsittelyäkin.⁵⁰ Tuomioistuinkäsittely nopeutuisi todistelun vastaanottamisen keventymisen myötä.⁵¹ Lain esitöissä korostetaan erityisesti ETL:n mukaista tunnustamismenettelyä, koska eniten saadaan prosessieconomisia säästöjä aikaan, kun resurssit saadaan tehokkaaseen käyttöön mahdollisimman aikaisessa vaiheessa eli esitutkinnan aikana.⁵² Edellä mainittujen tavoitteiden ohessa tulee kuitenkin myös turvata rikoksesta epäillyn ja asianomistajan oikeudet. Syyteneuvotteluun ei tule ryhtyä sen vaarantaessa painavia yhteiskunnallisia etuja tai yksityisen henkilön intressejä.⁵³

⁴⁵ Tätä rajausta on perusteltu lain esitöissä sillä että vaikka tällaiset rikokset ovatkin tyypillisesti sellaisia että niiden tutkinta, syyteharkinta kuin tuomioistuinkäsittelykin ovat pitkäkestoisia ja vaikeita, ne ovat kuitenkin luonteeltaan sellaisia rikoksia ettei rangaistuksen lieventäminen tai esitutkinnan rajoittaminen ole niissä perusteltua. Lisäksi rikokset kohdistuvat sellaisiin oikeushyviin, kuten henkeen ja terveyteen, että yksityinen ja yleinen etu puoltavat tavanomaista käsittelyä ja normaaliasteikolta rangaistuksen tuomitsemista. HE 58/2013 vp, s. 14.

⁴⁶ Tätäkin rajausta on perusteltu lain esitöissä yleisellä ja yksityisellä edulla. HE 58/2013 vp, s. 14.

⁴⁷ Tapani – Tolvanen 2015, s. 231.

⁴⁸ HE 58/2013 vp, s. 14.

⁴⁹ Ibid, s. 3.

⁵⁰ KKO 2018:23, kohta 35.

⁵¹ OMML 47/2010, s. 48.

⁵² HE 58/2013 vp, s. 12–13 ja Mäkelä – Niemi 2017, s. 5–6.

⁵³ HE 58/2013 vp, s. 12.

Kriminaalipoliittisesta näkökulmasta esitutkinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella ja syyteneuvottelu ylipäättään voidaan hahmottaa rikosvastuuta toteuttavana. Tunnustaminen ei tarkoita että tutkinta lopetettaisiin kokonaan tai rikosvastuun toteuttamisesta luovuttaisiin. Oikeastaan päinvastoin, syyteneuvottelun tarkoituksena on nimenomaan rikosvastuun toteuttaminen ja resurssien tarkoituksenmukaisempi kohdentaminen. Lisäksi kun otetaan huomioon syyteneuvottelussa tavoiteltavat prosessiekonomiset säästöt, voidaan syyteneuvottelukonstruktion hahmottaa nimenomaisesti vähentävän rikostapauksen tutkinnasta kokonaan luopumista.⁵⁴

Siinä missä kansainvälisesti erilaisissa syyteneuvottelujärjestelmissä neuvottelun kohteita voi olla useita, esimerkiksi syytteen sisältö (charge bargaining), sen perusteena olevat tosiseikat (fact bargaining) tai viimeisimpänä syytteen hyväksyminen niin ettei vastaaja kuitenkaan tunnusta itse tekoa (nolo contendere), Suomessa syyteneuvottelun kohteena voi olla vain rangaistuksen mittaaminen.⁵⁵ Korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2018:23 todennut että syyteneuvottelussa syyttäjä ja vastaaja eivät voi keskenään sopia rangaistuksen määrää tai lajia, vaan tunnustamisoikeudenkäynnissäkin tuomioistuin tekee aina lopullisen päätöksen rangaistuksesta. On kuitenkin menettelyn toimivuuden kannalta tärkeää, että syyttäjän mahdollisesti esittämät seuraamuskannanotot eivät merkittävästi eroaisi tuomioistuimen tuomitsemista rangaistuksista.⁵⁶ Tolvanen on pitänyt myös RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyä tekijän pyrkimystä edistää rikoksen selvittämisestä, yhtenä syyteneuvottelun muotona.⁵⁷

2.2 Tunnustamisoikeudenkäynnistä

Tunnustamisoikeudenkäynnistä säädetään ROL:n 5 b luvussa. Kun rikoksesta epäilty tai syytetty tunnustaa rikoksen ja muu saatavilla oleva näyttö⁵⁸ tukee epäillyn tai syytetyn tunnustamista, järjestetään tunnustamisoikeudenkäynti.⁵⁹ ROL 5 b luvun 3 §:n 1 momentin mukaan ”1) tunnustamisoikeudenkäynnissä syyttäjä esittää tuomioesityksen ja tarpeellisissa määrin asiaa koskevan esitutkinta-aineiston, 2) tämän jälkeen tuomioistuimen tulee tiedustella vastaajalta, tunnustaako hän edelleen rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä lisäksi

⁵⁴ Vatjus-Anttila 2021, s. 1029.

⁵⁵ Sahavirta 2016, s. 385–386. Vrt. Tapani ja Tolvanen ovat kuitenkin todenneet, että syyteneuvottelu kohdistuu myös tutkinnan rajoittamiseen ja syyttämättä jättämiseen. Tällöin syyteneuvottelussa kohteena on Tolvasen ja Tapanin mukaan lisäksi ne seikat, joista syyttäjä ja epäilty ovat samaa ja eri mieltä. Tällöin syyteneuvottelu koskee heidän mukaansa siis väistämättä myös näyttöä. Tapani – Tolvanen 2015, s. 239.

⁵⁶ KKO 2018:23, kohta 16.

⁵⁷ Tolvanen 2003, s. 1019.

⁵⁸ Lievissä rikoksissa näyttönä voi toimia myös pelkästään syytetyn tunnustus. Sen sijaan vakavimmissa rikoksissa edellytetään tunnustuksen lisäksi myös muuta näyttöä. HE 58/2015 vp, s. 31.

⁵⁹ Tolvanen 2015, s. 231.

tuomioistuimien tiedustelea, ymmärtääkö vastaaja muiltakin osin tuomioesityksen sisällön sekä merkityksen ja pyrkii varmistamaan että esitys vastaa hänen tarkoitustaan, 3) sitten vastaajalle varataan tilaisuus lausua tuomioesityksestä sekä esitutkinta-aineistosta ja 4) tämän jälkeen asianomistajalle siirtyy vuoro lausua tuomioesityksestä ja tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään muut mahdolliset vaatimukset, 5) lopuksi annetaan asianosaisille tilaisuus esittää loppulausuntonsa.”

Tunnustamisoikeudenkäynti on siis tavallista oikeudenkäyntiä kevyempi menettely. Siellä käsitellään syyttäjän tekemä tuomioesitys vain vastaajan ja mahdollisen asianomistajan suostumuksella.⁶⁰ Tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä viimeistään 30 päivän kuluessa asian viereilletulosta ja tunnustamisoikeudenkäynnissä syyttäjä vaatii rangaistusta alennetun asteikon mukaisesti.⁶¹ Tunnustamisoikeudenkäynnin onnistuessa tuomioistuin antaa lopulta tuomioesityksen mukaisesti tuomion lievennetyltä rangaistusasteikolta, mikäli se ylipäättään lukee rikoksen vastaajan syyksi eikä muista esteistä tuomion antamiselle ilmene.⁶²

Lain esitöiden mukaan tunnustamisen johdosta tuomioistuin tulee sidotuksi rangaistuksen määräämiseen lievennetyltä asteikolta. Rangaistuksen mittaaminen lievennetyn asteikon puitteissa tapahtuu kuitenkin 6 luvun 3 §:ssä ja 4 §:ssä säädettyjen yleisten perusteiden mukaisesti.⁶³ Lisäksi vaikka syyttäjä ja vastaaja olisivat syyteneuvotteluvaiheessa päässeet sopimukseen rangaistuksesta ja sen lajista, lopullisen rangaistuksen määrääminen tunnustamisoikeudenkäynnissä on vain ja ainoastaan tuomioistuimen harkinnassa.⁶⁴

Tunnustuksen perusteella rangaistukseen tehtävän alennuksen lähtökohtana on tuomion alentaminen kolmanneksella. Alennus ei kuitenkaan saa olla kaavamainen vaan jokaisessa tapauksessa on tapauskohtaisesti arvioitava sitä, tulisiko alennuksen olla kolmannesta suurempi tai pienempi. Tähän arviointiin vaikuttavat muun muassa tunnustuksen ajankohta sekä sillä saavutetut prosessiekonomiset säästöt. Toisaalta tunnustamisoikeudenkäynnissä annettu tuomio ei myöskään saa liikaa poiketa siitä, mitä samanlaisesta rikoksesta tuomittaisiin normaalissa rikosprosessissa.⁶⁵

2.3 Syyteneuvotteluun suhtautumisen kehityksestä oikeusyhteisössä

⁶⁰ PeVL 7/2014 vp, s. 1–2.

⁶¹ Tolvanen 2015, s. 232.

⁶² PeVL 7/2014, vp, s. 2.

⁶³ HE 58/2013 vp, s. 37.

⁶⁴ KKO 2018:23, kohta 16.

⁶⁵ Ibid, kohta 36.

Syyteneuvottelun käyttöönottamiseen Suomessa suhtauduttiin vielä 2000-luvun alkupuolella oikeusyhteisössä varauksellisesti ja jopa kielteisesti.⁶⁶ Syyteneuvottelun käyttöönottamisen katsottiin tuolloin johtavan liian etäälle vakiintuneista ja merkittävistä virallis- ja legaliteettiperiaatteista.⁶⁷ Kun syyteneuvottelujärjestelmää esimerkiksi käsiteltiin vuosina 2001 ja 2003 valtakunnansyyttäjän työryhmässä sekä tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomiteassa, syyteneuvotteluun suhtautuminen oli kielteistä.⁶⁸ Valtakunnan syyttäjän työryhmän vuoden 2001 lausunnossa päädyttiin lopputulemaan että plea bargaining -menettely ei sovi Suomen rikosprosessiin ja siitä saataisiin hyötyä yhtä paljon kuin anglo-amerikkalaisissa järjestelmissä vain mikäli suomalaista oikeusjärjestelmää muutettaisiin merkittävästi.⁶⁹ Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean vuoden 2003 mietinnössä puolestaan todettiin että plea bargain -menettelyn käyttöönotto voisi johtaa näkyviin haittoihin, muun muassa vastaajan oikeusturvan sekä yleisesti rikosoikeusjärjestelmän uskottavuuden osalta. Mietinnössä tuotiin esiin myös riski ylisyyttämisestä ja huoli siitä että syytteitä saatettaisiin tulla rajaamaan liiallisesti, jolla olisi merkittäviä vaikutuksia asianomistajan asemaan.⁷⁰

Myös oikeuskirjallisuudessa suhtauduttiin kriittisesti syyteneuvotteluun ja sen käyttöönottoon vielä 2000-luvun alussa. Esimerkiksi Tolvanen kirjoitti syyteneuvottelusta varauksellisesti vuonna 2003 todetessaan että menettely on periaatteellisesta näkökulmasta kritiikille altis, erityisesti syyttömyysolettaman vuoksi.⁷¹ Myös Vuorenpää kirjoitti vuonna 2007 väitöskirjassaan kriittisesti syyteneuvottelu -järjestelmän soveltuvuudesta Suomen oikeuteen syyteneuvottelun ja syyttäjän objektiivisuusperiaatteen vaikean yhteensovittamisen vuoksi. Syyttäjää sitoo tehtävässään objektiviteettiperiaate, joka tarkoittaa sitä että syyttäjän tulee pyrkiä aina oikeaan ratkaisuun ja oikeudenmukaisen seuraukseen ja olisi varsin ristiriitaista että syyteneuvottelun myötä syyttäjä joutuisi luopumaan oikeaksi katsomastaan rangaistusvaatimuksesta neuvotteluissa tehdyn sopimuksen perusteella.⁷²

Syyteneuvotteluun suhtautumisessa tapahtui kuitenkin muutos 2000-luvun loppupuolella. Vuonna 2009 silloinen valtakunnansyyttäjä Matti Kuusimäki avasi varovaisen keskustelun syyteneuvottelun käyttöönoton tarpeesta vedoten oikeudenkäyntien viivästymiseen. Myös korkeimman oikeuden presidentti Pauliina Koskelo esitti mielipiteensä perustuslakivaliokunnalle lainsäädännön

⁶⁶ Oikarainen 2012, s. 744.

⁶⁷ Vatjus-Anttila 2021, s. 1024.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ VKSV 2001:1, s. 31.

⁷⁰ OMKM 2003:3, s. 298.

⁷¹ Tolvanen 2003, s. 1021.

⁷² Vuorenpää 2007, s. 213.

uudistamistarpeesta liittyen oikeusistuinten ruuhkautumiseen.⁷³ Muun muassa näiden keskustelunavausten vaikuttimesta syyteneuvottelujärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä alettiin valmistelemaan vihdoinkin alkuvuodesta 2010.⁷⁴ Suurimpana syynä sille, miksi syyteneuvotteluun alettiin suhtautua myönteisemmin, voitaneen nähdä se että vaikeat ja laajat rikosasiat alkoivat viemään kokoajan enemmän resursseja niin poliiseilta, syyttäjiltä kuin oikeuslaitokseltakin ja tämän katsottiin vähitellen heikentävän viranomaisten kykyä käsitellä rikosasioita vaadittavalla joutuisuudella.⁷⁵

Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen esitti lopulta vuonna 2010 oikeusministeriön lainvalmisteluosastolle että esitutkintalakeja sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia muutettaisiin niin että syytteestä sopiminen olisi mahdollista jatkossa.⁷⁶ Vuonna 2012 oikeusministeriön työryhmä päätyi mietinnössään vihdoinkin suosittamaan syyteneuvottelun käyttöönottamista.⁷⁷ Myös syyttäjälaitoksen toimintalinjat 2020 -asiakirjassa kirjoitettiin valtakunnansyyttäjän pyrkimyksistä edistää syyteneuvottelujärjestelmän valmistelua ja hyväksymistä.⁷⁸ Lopulta vuonna 2015 Suomessa otettiin käyttöön syyteneuvottelujärjestelmä.⁷⁹

Syyteneuvotteluun vaikutetaan suhtautuvan koko ajan yhä sallivammin. Uuden hallituksen ohjelmassa ”Vahva ja välittävä Suomi”, syyteneuvotteluun suhtaudutaan myönteisesti ja sen käyttöalaa on tarkoitus laajentaa tulevan hallituskauden aikana. Käyttöalan laajentamisen taustalla on pyrkimys sujuvoittaa rikosprosessia ottaen huomioon kuitenkin niin oikeusturva kuin perusoikeudetkin.⁸⁰

2.4 Syyteneuvottelun ajallisesta ulottuvuudesta – esitutkinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Syyteneuvottelumenettelyyn katsotaan kuuluvaksi varsinaisen⁸¹ syyteneuvottelun lisäksi myös ns. tunnustamismenettely. Tunnustamismenettelystä on kyse silloin kun jo esitutkintavaiheessa

⁷³ Oikarainen 2012, s. 746.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Vatjus-Anttila 2021, s. 1024.

⁷⁶ Oikarainen 2012, s. 746.

⁷⁷ Ibid, s. 747.

⁷⁸ VKSV 2012, s. 10.

⁷⁹ Vatjus-Anttila 2021, s. 1025.

⁸⁰ Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023, s. 188.

⁸¹ Varsinaisella syyteneuvottelulla tarkoitetaan tässä yhteydessä tuomioesityksen laatimiseen tähtäävää syyteneuvottelua. Ibid, s. 1030.

aloitetaan syyteneuvottelu. Epäillyn tunnustus voi tällöin toimia perusteena rajoittaa esitutkintaa.⁸² Esitutinnan rajoittamista tunnustuksen perusteella voidaan pitää syyteneuvottelun ajallisesti aikaisimpana mahdollisena muotona. Esitutinnan rajoittamisesta tunnustuksen perusteella säädetään esitutkintalain (ETL) 3 luvun 10 a §:ssä.

ETL 10 a §:n mukaan mikäli esitutkinnassa saman henkilön tekemäksi epäiltyjä rikoksia on kaksi tai useampia, ja hän voi teot tunnustamalla edistää yhden tai useamman epäillyn rikoksen selvittämistä, syyttäjä voi katsoessaan sen perustelluksi, tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä esitutkinnan lopetettavaksi näiden rikosten osalta tai määrätä ettei esitutkintaa toimiteta kaikista näistä rikoksista. Tällöin rikoksesta epäilty saa tunnustamalla hyödyn että yhden tai useamman muun rikoksen esitutkinta lopetetaan.⁸³

Esitutkinnan rajoittaminen ei edellytä sitä, että epäiltyä tekoa olisi selvitetty niin pitkälle että ROL:ssa syytteen nostamiselle asetetut edellytykset täyttyisivät.⁸⁴ Jos tällaista edellytettäisiin, kaikki esitutkinnan rajoittamisen ansiosta saadut prosessiekonomiset hyödyt menetettäisiin. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin vastaajan mahdollisuus tunnustuksen peruuttamiseen, joka voi johtaa jopa siihen että esitutkinta täytyy kuitenkin suorittaa normaalissa laajuudessaan ja syyteneuvottelulla ja tunnustuksen perusteella tehtävällä esitutkinnan rajoittamisella tavoiteltu prosessiekonominen hyöty menetetään.⁸⁵

Tunnustamismenettelyn soveltaminen esitutkinnan aikaisessa vaiheessa on ongelmallista näytön riittävyden ja objektiviteettiperiaatteen näkökulmasta.⁸⁶ Esitutkinnassa tuleekin varmistua siitä että teosta saadaan riittävä näyttö jotta voidaan arvioida, onko riittävän näytön kynnyks ylitetty ja tunnustamismenettely voidaan aloittaa. Tästä syystä myös tunnustuksen jälkeen esitutkintaa on jatkettava ja pyrittävä selvittämään tapauksen aineellinen totuus ja se, vastaako syytetyn antama tunnustus tapauksen aineellista totuutta. Tällöin esitutkinnan rajoittaminen ei muodostu yhtä prosessiekonomiseksi kuin silloin jos tällaista riittävää näyttöä ei edellytettäisi hankittavan.⁸⁷ Jotta syyteneuvottelusta olisi todella hyötyä aina esitutkintavaiheesta asti, se edellyttäisikin että syyteneuvottelun aloittamiskynnystä ei ole sidottu syytekynnykseen.⁸⁸

⁸² HE 58/2013 vp, s. 13.

⁸³ Tapani – Tolvanen 2015, s. 231.

⁸⁴ VKS 2016:5.

⁸⁵ Harakka 2016, s. 39.

⁸⁶ Vatjus-Anttila 2021, s. 1031.

⁸⁷ Harakka 2016, s. 39 ja Oikarainen 2009, s. 93.

⁸⁸ Vatjus-Anttila 2022a, s. 159.

Esitutkintavaiheessa annettu tunnustus on syyttäjän ja tutkinnanjohtajan näkökulmasta myös erityisen haastava. Usein esitutkinnan alkuvaiheessa tietoa on nimittäin erittäin vähän. Alussa ei välttämättä tiedetä, onko kyseessä edes rikos, saati kuinka laajasta teosta on kyse tai kuka on tekijä. Lisäksi nykyään on kokoajan yleisempää että rikoksilla on kansainvälisiä yhteyksiä. On siis yleistä että varsinkin laajoissa kokonaisuuksissa mahdollisen syytteen ja tunnustuksen tarkempi sisältö selviää vasta esitutkinnan lopussa.⁸⁹ Haasteena tunnustamismenettelyyn ryhtymisessä esitutkinnan aikana on myös se että epäillylle täytyy esittää koko esitutkinta-aineisto. Koko esitutkinta-aineiston paljastaminen on tutkinnanjohtajalle riski erityisesti tapauksissa, joihin liittyy useita epäiltyjä ja heistä vain yksi tai osa heistä on valmiita tunnustamaan.⁹⁰

Tunnustusperusteen mukana tuleva syytetyn neuvotteluvallasta on nähty uhkana viranomaisjohtoiselle asian kontrolloinnille. Pelkona on ollut se että asianosaiset voivat neuvotteluvallan myötä vaikuttaa liikaa siihen mitä tekoja viedään tutkinnassa eteenpäin. On kuitenkin selvää että lopullinen päätösvalta on aina syyttäjällä eikä syytetyllä ole ehdotonta oikeutta syyteneuvotteluun tai oikeutta määrätä esitutkinnan rajoittamisesta tunnustuksen perusteella.⁹¹

On esitetty huolta toisaalta myös siitä, saako syyttäjä liikaa yksipuolista valtaa saadessaan päättää neuvotteluihin ryhtymisestä ja siitä, eteneekö asia tutkintaan asti vai tehdäänkö asiassa esitutkinnan rajoittamispäätös. Tämän on katsottu mahdollisesti johtavan aineellisen totuuden heikentymiseen. Tältäkin osin huoli on kuitenkin liioiteltu, sillä syyttäjän harkintavaltaa on rajoitettu muun muassa vaatimuksella aineellisen totuuden kunnioittamisesta. On silti totta että mikäli esitutkintaa rajoitetaan tunnustuksen perusteella, on mahdollista ja todennäköistäkin että vain osa totuudesta tulee ilmi ja rikosvastuu ei toteudu täysimääräisesti.⁹²

Edellä mainittujen ongelmien vastapainoksi voidaan kuitenkin nostaa esiin myös positiivinen asia tunnustuksen antamisesta jo esitutkintavaiheessa. Moraalisesta näkökulmasta syytetyn jo esitutkintavaiheessa antama tunnustus osoittaa syytetyltä enemmän aitoa halua teon sovittamiseen kuin vasta syytteen nostamisen jälkeen tehtävä tunnustus oikeudenkäyntivaiheessa, jonka motiivina on todennäköisesti puhtaasti vain rangaistuksen alentaminen.⁹³ Lisäksi tunnustusmenettelyyn ei

⁸⁹ Sahavirta 2016, s. 395.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Vatjus-Anttila 2021, s. 1034.

⁹² Ibid, s. 1035–1036.

⁹³ Tolvanen 2003, s. 1022.

voida soveltaa ROL 1 luvun 10 a §:n 6 momentin sekä 5 b §:n 2 momentin mukaista hyödyntämiskieltoa, toisin kuin varsinaiseen syyteneuvottelumenettelyyn.⁹⁴

Mahdollisuus tunnustuksen peruuttamiseen, objektiviteettiperiaate sekä riittävän näytön -kynnys eivät tee esitutkintavaiheen resurssien säästämistä kuitenkaan helpoksi. Nämä edellä mainitut ongelmat ovatkin todennäköisesti suurin syy sille miksi esitutkinnan rajoittamista tunnustuksen perusteella on sovellettu käytännössä melko vähän, eikä se ole tuonut juurikaan prosessiekonomisia säästöjä esitutkintaan. Prosessiekonomiset säästöt ovatkin painottuneet tuomioistuinvaiheeseen sillä eniten sovelletaan varsinaista syyteneuvottelua.⁹⁵

2.4.1 Suostumuksen peruuttaminen

Suostumuksella tunnustamisoikeudenkäyntiin tarkoitetaan sitä että epäilty suostuu asian käsittelyyn tavanomaista oikeudenkäyntiä kevyemmässä menettelyssä.⁹⁶ Rikoksesta epäillyn on helpompi arvioida antaako suostumustaan tuomioesitykseen ja tunnustamisoikeudenkäyntiin kun hän tietää syyttäjän seuraamuskannanoton ja siitä ilmenee tunnustamisoikeudenkäynnin merkitys hänelle tuomittavaan rangaistukseen.⁹⁷ Hyvänä keinona ehkäistä suostumuksen peruuttamista lieneekin se että epäilty saa tutustua kunnolla seuraamuskannanottoon ja se on mahdollisimman selkeä. Tarvittaessa syyttäjän on myös hyvä selventää seuraamuskannanottoa ja sen merkitystä epäillylle.

Itä-Suomen hovioikeus on todennut että lähtökohtaisesti syyteneuvottelua ja tunnustamisoikeudenkäyntiä ei ole tarkoituksenmukaista soveltaa enää muutoksenhakuvaiheessa kun asiassa on jo toimitettu täysimittainen esitutkinta ja käräjäoikeuskäsittely.⁹⁸ Mikäli vastaaja vasta muutoksenhakuvaiheessa ilmoittaa peruvansa suostumuksensa ylipäänsä asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä, peruuttaminen jää vaille vaikutusta, mikäli suostumus on annettu pätevästi⁹⁹ alemmassa oikeusasteessa.¹⁰⁰ Tämän kannan on vahvistanut myös korkein oikeus ratkaisussa KKO 2017:82, jossa korkein oikeus totesi sille että A oli hovioikeudessa peruuttanut

⁹⁴ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 157.

⁹⁵ Vatjus-Anttila 2021, s. 1030.

⁹⁶ KKO 2017:82, kohta 21.

⁹⁷ KKO 2018:23, kohta 15.

⁹⁸ Itä-Suomen hovioikeuden tuomio R 15/1378.

⁹⁹ Alemmassa asteessa pätevästi annettu suostumus tunnustamisoikeudenkäyntiin on tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämisen edellytys. HE 58/2013 vp, s. 34.

¹⁰⁰ HE 58/2013, s. 34.

suostumuksensa asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä, ei tullut antaa merkitystä eikä asiaa olisi saanut jättää tämän vuoksi sillensä.¹⁰¹

Suostumuksen peruminen muutoksenhakuvaiheessa sille että asia käsitellään tunnustamisoikeudenkäynnissä, vesittäisi syyteneuvottelulla ja tunnustamisoikeudenkäynnillä saavutetut prosessiekonomiset hyödyt.¹⁰² Lisäksi korkeimman oikeuden mukaan ei voida pitää hyväksyttävänä sitä että sellainen asianosainen, joka on jo suostunut tiettyyn asian käsittelytapaan, voisi vielä tuomion antamisen jälkeen peruuttaa suostumuksensa tähän käsittelytapaan ja saada sitä kautta asian uudelleen käsiteltäväksi muussa menettelyssä.¹⁰³

2.4.2 Tunnustuksen peruuttaminen

Lähtökohtaisesti mitä aikaisemmin tunnustus on annettu, sitä merkittävämpi vaikutus tunnustukselle tulisi antaa rangaistuksen mittaamisessa. Perusteena tähän on se että rikoksen selvittämiskustannukset ovat todennäköisemmin sitä pienemmät, mitä aikaisemmassa vaiheessa tunnustus annetaan eli tunnustus on prosessiekonomisesta näkökulmasta sitä hyödyllisempi, mitä aikaisemmassa vaiheessa se on annettu.¹⁰⁴ Lisäksi kuten edellä on jo todettu, aikaisessa vaiheessa annettu tunnustus myös usein kielii rikosentekijän aidosta halusta sovittaa tekonsa, eikä pelkästään kiinnostuksesta rangaistuksen alentamiseen.

Syytetty voi peruuttaa tunnustuksensa¹⁰⁵ vielä muutoksenhakuvaiheessakin hakemalla muutosta tunnustamisen kohteena olevaan tuomioon. Tällöin edellytetään kuitenkin että asiasta on valitettu syyksilukevan tuomion teonkuvauksen tai rikosoikeudellisen arvioinnin osalta.¹⁰⁶ Tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuun tuomioon voidaan siis hakea muutosta. Muutoksenhakua voi hakea joko syyttäjä tai vastaaja.¹⁰⁷ Muutoksenhaku voi tulla kyseeseen joko silloin kun asianosaiset ovat tyytymättömiä tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuun ratkaisuun ja hakevat siihen muutosta tai syyteneuvotteluun ylipäättään ryhdytään vasta muutoksenhakuvaiheessa.¹⁰⁸

¹⁰¹ KKO 2017:82, kohta 24.

¹⁰² HE 58/2013, s. 34.

¹⁰³ KKO 2017:82, kohta 23.

¹⁰⁴ Myllymäki 2019, s. 13–14.

¹⁰⁵ Tunnustus tarkoittaa tässä kontekstissa sitä, että syytetty myöntää toimineensa tuomioesityksessä kuvatulla tavalla ja hyväksyy tuomioesitykseen sisältyvän rikosoikeudellisen arvioinnin. HE 58/2013 vp, s. 24.

¹⁰⁶ KKO 2017:82, kohta 22.

¹⁰⁷ Linna 2015, s. 425.

¹⁰⁸ Tolvasen ja Tapanin tulkinnan mukaan kuitenkin ROL 5:1.1 säännöksestä johtuen tunnustamisoikeudenkäyntiä ei voida laittaa vireille enää muutoksenhakuvaiheessa. Tapani – Tolvanen 2015, s. 233 ja Linna 2015, s. 425.

Tuomioesityksen vastavuoroisuutta on kuvattu lain esitöissä ”keskinäiseksi sitoutumukseksi”¹⁰⁹, jolla tarkoitetaan sitä että mikäli toinen osapuoli syystä tai toisesta, vapautuu tuomioesityksestä, se koskee myös toista osapuolta. Tämä tarkoittaa sitä että mikäli vastaajaa peruuttaa tunnustuksensa, tuomioesitys ei sido tällöin myöskään enää syyttäjää eikä asianomistajaa.¹¹⁰ Mikäli vastaaja siis peruuttaa tunnustuksensa ja vaatii tuomion kumoamista, syyttäjää ei tällöin enää sido hänen tekemänsä tuomioesitys vaan syyttäjä voi tehdä vastavalituksen ja vaatia rangaistusta tavallisen rangaistusasteikon mukaan mitattuna. Lisäksi syyttäjällä on mahdollisuus teettää lisätutkintaa asiassa.¹¹¹ Syyttäjä voi myös peruuttaa jo tekemänsä syyttämättäjättämispäätöksen tai esitutkinnan rajoittamispäätöksen.¹¹²

Suostumuksen peruuttaminen asian käsittelyyn ylipäättään tunnustamisoikeudenkäynnissä ja tunnustuksen peruuttaminen¹¹³ tulee siis erottaa toisistaan. Suostumuksen peruuttaminen asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä ei ole mahdollista enää muutoksenhakuvaiheessa, kun taas tunnustuksen peruuttaminen sen sijaan on, kunhan valittaminen koskee syyksilukevan tuomion teonkuvausta tai sen muuta rikosoikeudellista arviointia.

2.5 Syyteneuvottelun suhde pelotevaikutukseen ja yleisestävään vaikutukseen

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty huomioita siitä että syyteneuvottelu voi erityisesti talousrikoksissa mahdollisesti heikentää rangaistuksen pelotevaikutusta.¹¹⁴ Pelotevaikutus on yksi rikosoikeuden vaikutusmekanismeista ja vaikutuksella tarkoitetaan sitä, kuinka todennäköisenä potentiaaliset rikosentekijät pitävät kiinnijäämisriskiään sekä rikoksesta vastuuseen joutumista. Tällainen pelotevaikutus syntyy kuitenkin ainoastaan, jos ihmiset ovat tietoisia rangaistusuhista ja siitä että rikoksista todella rangaistaan. Myös rikosten yleinen rangaistustaso ja niiden ankaruus on yksi keskeinen tekijä pelotevaikutuksessa.¹¹⁵ Kaiken edellä mainitun taustalla on yleisestävä vaikutus eli ajatus siitä että rangaistusuhat sekä rankaiseminen ylipäättään vaikuttavat ihmisiin siten että he pidättäytyvät tekemästä rikoksia.¹¹⁶

¹⁰⁹ HE 58/2013 vp, s. 28.

¹¹⁰ Linna 2015, s. 426.

¹¹¹ HE 58/2013 vp, s. 34.

¹¹² Linna 2015, s. 419, alaviite 14.

¹¹³ Tunnustuksen peruuttamiseen liittyviä ongelmia käsitellään tarkemmin tutkielman kappaleessa 5.6.

¹¹⁴ Kts. Tolvanen 2013, s. 336–338.

¹¹⁵ Ibid, s. 336.

¹¹⁶ Ibid.

Käytännössä on kuitenkin melko harvinaista että rikoksenteijä ennen tekoaan arvioi kiinnijäämisriskiä tai teosta mahdollisesti seuraavan rangaistuksen ankaruutta. Talousrikoksen tekijät ovat tästä pääsäännöstä yleensä poikkeus. Talousrikosten tekijät ovat usein se ryhmä, joilla on resursseja analysoida kiinnijäämisriskiä ja tekojensa mahdollisia seurauksia. Tällaisen rikoksenteijän päätöksentekoon voikin vaikuttaa ainakin joissain tapauksissa talousrikosten alhaiset tuomiot sekä vähäinen kiinnijäämisriski.¹¹⁷

Niin sanotuissa intohimorikoksissa, jotka eivät perustu taloudellisen hyödyn tavoitteluun, ei laskelmoida kiinnijäämisriskiä yhtä paljon kuin talousrikoksissa.¹¹⁸ Tämä tukeekin sitä päätelmää että pelotevaikutus on todennäköisesti melko tehoton huumausaineenkäyttörikoksissa jossa ei tyypillisesti tavoitella taloudellista hyötyä. Sen sijaan sellaisissa teoissa, joilla tavoitellaan taloudellista hyötyä, kuten huumausaineen valmistamisella ja myymisellä usein tavoitellaan, pelotevaikutus toiminee tehokkaammin. Tässä mielessä voitaneen katsoa ettei ainakaan huumausaineenkäyttörikoksissa pelotevaikutus juurikaan heikkenisi syyteneuvottelun myötä. Sen sijaan suunnitelmallisemmat huumausainerikokset, kuten huumausaineiden myyminen ja valmistaminen voivat olla alttiimpia pelotevaikutuksen heikkenemiselle, koska tällaisen rikoksen tekijä todennäköisesti analysoi ainakin jonkin verran kiinnijäämisriskiä ja rangaistuksen ankaruutta, ainakin enemmän kuin huumausaineenkäyttörikoksen tekijä.

Yleisesti voidaan todeta että pelotevaikutus ei ainakaan tehostu syyteneuvottelun käyttöönottamisen myötä. Syyteneuvottelun soveltaminen mahdollistaa sen että osa rikoksista jätetään tutkimatta. Tämä tulee siis kysymykseen erityisesti rikoskokonaisuuksissa, joihin kuuluu vakavampien rikosten ohella pienempiä rikoksia, joiden kohdalla on mahdollista ja todennäköistä että syyttäjä luopuu osan tekojen kohdalla toimenpiteistä.¹¹⁹ Esimerkkinä edellä mainitusta voidaan ajatella tilannetta, jossa syyttäjää tekee ETL 3 luvun 10 a §:n mukaisen esitutkinnan rajoittamista koskevan päätöksen tunnustuksen perusteella, jolloin esitutkinta joko lopetetaan tai sitä ei toimiteta ollenkaan jonkin kokonaisuuteen kuuluvan rikoksen osalta. Pitkällä tähtäimellä jos tällaisesta tulisi pääsääntöinen toimintamalli, se olisi omiaan heikentämään pelotevaikutusta - tai ei se sitä ainakaan tehostaisi¹²⁰. Toisaalta

¹¹⁷ Sahavirta 2016, s. 393.

¹¹⁸ Vatjus-Anttila 2022 b, s. 547–548.

¹¹⁹ Tolvanen 2013, s. 336–337.

¹²⁰ Voitaneen jopa perustellusti kysyä, olisiko tällöin jopa kannattavampaa tehdä paljon rikoksia, jos niistä osan esitutkinnan saisi lopetettua tunnustamisella.

vaikutukset eivät todellisuudessa ole näin jyrkkiä, koska harva ihminen kuitenkaan on juurikaan perehtynyt toimenpiteiden luopumisen todelliseen laajuuteen.¹²¹

Tutkimusten perusteella rikollisuus on vähiten haitallista sellaisissa yhteiskunnissa, joissa kansalaiset luottavat viranomaisiin ja toisiinsa. Tällä ei tarkoiteta sitä että rikoksia tehtäisiin määrällisesti vähemmän vaan tällaisissa yhteiskunnissa rikollisuus ei muodostu niin suureksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi.¹²² Rikollisuuden haitallisuutta voidaan kuvata esimerkiksi vankien määrällä ja muilla ihmisten koskemattomuuteen vakavasti puuttuvien toimenpiteiden määrällä. Pitkällä aikavälillä laaja syyteneuvottelun soveltaminen voi johtaa myös viranomaistoimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen heikentymiseen. Syyteneuvottelujen laaja soveltaminen voi aiheuttaa kansalaisissa tunteen siitä ettei viranomaistoiminta ole tasapuolista.¹²³ Tämä skenaario on kuitenkin melko radikaali eikä liene Suomen mittakaavassa olevan todennäköinen.

Myös rikoslain ennalta estävä vaikutus voi kärsiä, mikäli pääsääntönä olisi että rikoksista saatavat rangaistukset sovitaan eivätkä seuraukset vastaisi tekojen todellista vakavuutta eivätkä syyttäjän esittämät syytteet vastaisi todellisia tekoja.¹²⁴ Tästäkään ei kuitenkaan ole Suomessa huolta, koska syyteneuvottelun käyttö on todellisuudessa jäänyt hyvin marginaaliseksi. Nämä ongelmat kuitenkin todennäköisemmin aktualisoituvat Yhdysvalloissa, jossa suurin osa rikoksista käsitellään plea bargain -menettelyssä¹²⁵.

3 SYYTENEUVOTTELUN SOVELTUVUUS HUUMAUSAINERIKOKSIIN SYYTENEUVOTTELUN YLEISTEN EDELITYSTEN PERUSTEELLA

3.1. Rangaistusasteikot

ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan yksi syyteneuvottelun edellytyksistä on se että teko ei ole RL 20 luvun 1, 4, 5, 6, 8 a tai b §:ssä eikä 21 luvussa tarkoitettu rikos eikä siitä voi saada yli kuuden vuoden vankeustuomiota. Selvää on ensinnäkin että huumausainerikokset eivät ole RL 20 luvun 1, 4, 5, 6, 8 a tai b §:ssä tai 21 luvussa tarkoitettuja rikoksia eli tämän puolesta ne soveltuvat syyteneuvotteluun. Rikoslain 50 luvussa säädetään huumausainerikoksista ja niiden rangaistusasteikoista.

¹²¹ Tolvanen 2013, s. 337.

¹²² Ibid.

¹²³ Tolvanen 2013, s. 337.

¹²⁴ Tolvanen 2003, s. 1021.

¹²⁵ Ridha 2014, s. 10.

RL 50 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan jos huumausainerikoksessa 1) rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausaineita, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 3) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun, huumausainerikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, 4) aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa tai 5) levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla ja huumausainerikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, on kyse törkeästä huumausainerikoksesta ja siihen syylistynyt voidaan tuomita vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Törkeä huumausainerikos jääkin rangaistusasteikkonsa vuoksi syyteneuvottelun soveltamisen ulkopuolelle.

Muita RL 50 luvun mukaisia huumausainerikoksia ovat 1 §:n mukainen perusmuotoinen huumausainerikos¹²⁶, 2 a §:n mukainen huumausaineen käyttörikos¹²⁷, 3 §:n mukainen huumausainerikoksen valmistelu¹²⁸, 4 §:n mukainen huumausainerikoksen edistäminen¹²⁹ ja 4 a §:n mukainen törkeä huumausainerikoksen edistäminen¹³⁰. Näistä rikoksista ei mistään voi saada yli kuuden vuoden vankeusrangaistusta, joten näihin kaikkiin rikoksiin voidaan rangaistusasteikkonsa puolesta soveltaa syyteneuvottelua.

Törkeän huumausainerikoksen jääminen syyteneuvottelun ulkopuolelle on resurssien säästämisen maksimoinnin näkökulmasta iso menetys. Kansainvälisesti törkeissä huumausainerikoksissa käytetään paljon plea bargain -menettelyä.¹³¹ Lisäksi Tolvasen mukaan erityisesti törkeän huumausainerikoksen kaltaisissa rikoksissa syyteneuvottelun käyttämisellä saavutettu taloudellinen säästö olisi merkittävä ja syyteneuvottelu auttaisi myös huumausaineiden myyntiportaiden paljastumisessa. Usein tällaisissa rikoksissa tärkeä osa näyttöä on rikokseen osallisten kertomukset ja kun rikoksen tunnustamisesta palkitaan, se vaikuttaisi niin että tutkinta-ajat lyhenisivät ja rikosten selvittämisaste kasvaisi.¹³² Tunnustuksesta seuraavan rangaistuksen huojennuksen poissulkeminen kielii siitä ettei tunnustamista pidetä tällaisissa rikoslajeissa edes toivottavana. Tällaista viestiä

¹²⁶ Perusmuotoisesta huumausainerikoksesta voi RL 50:1.2:n mukaan saada rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

¹²⁷ Huumausaineenkäyttörikoksen rangaistusasteikko on RL 50:2a.1:n mukaisesti sakosta kuuteen kuukauteen vankeutta.

¹²⁸ Teosta voi RL 50:3:1:n mukaan saada sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

¹²⁹ Tästäkin teosta rangaistuksena on RL 50:4.2:n mukaan sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

¹³⁰ Törkeän huumausainerikoksen edistämisen rangaistusasteikko on RL 50:4a.2:n mukaan vankeutta neljästä kuukaudesta kuuteen vuoteen.

¹³¹ Sahavirta 2016, s. 390.

¹³² Tolvanen 2013, s. 341.

voidaan pitää erikoisena, sillä yleisesti voitaneen ajatella että rikoksen tunnustaminen olisi aina toivottavaa ja siihen tulisi myös kannustaa, oli kyse mistä tahansa rikoksesta.¹³³

Syyteneuvottelun laajentaminen törkeään huumausainerikokseen on kuitenkin saanut myös varovaista vihreää valoa. Varovaista kannatusta on perusteltu sillä että törkeässä huumausainerikoksessa ei ole asianomistajaa, joka tekee siitä enemmän puolustuksen ja valtion välisen sopimusasian.¹³⁴ Lisäksi törkeä huumausainerikos on tyypillisesti rikos, jossa tekokokonaisuudet muodostuvat laajoiksi ja näytön saaminen saattaa olla vaikeaa. Syyteneuvottelun laajentaminen törkeään huumausainerikokseen toisikin parhaimmillaan merkittävän kustannussäästön sekä auttaisi selvittämään laajojakin rikossarjoja.¹³⁵

Toisaalta kriittisemmin tähän laajennukseen suhtautuvat perustelevat näkemystään sillä että yleisestikin huumausainerikosten näyttökysymykset ovat suoraviivaisia eikä tämän näkemyksen mukaan syyteneuvottelun laajentaminen törkeisiin huumausainerikoksiin toisi merkittäviä prosessiekonomisia säästöjä. Esiin on tuotu myös huoli tunnustuksen oikeellisuuden ja vapaaehtoisuuden varmistamisesta, joiden myötä muodostuu riski siitä että huumausaineringeissä voidaan käyttää hyväksi menettelyä niin että yksi henkilö ottaa tunnustamalla vastuun muiden tekemistä rikoksista.¹³⁶

Yhdysvalloissa syyteneuvottelua voidaan soveltaa vakavimpiinkin rikoksiin, kuten tappoon tai murhaan, joten siellä syyteneuvottelua on mahdollista soveltaa myös törkeisiin huumausainerikoksiin.¹³⁷ Se on omiaan laajentamaan syyteneuvottelun käyttöalaa tältä osin verrattuna Suomeen. Sen johdosta on myös selvää, että Yhdysvalloissa prosessissäästöt huumausainerikosten osalta ovat suuremmat kuin Suomessa. Suomen uusi hallitus on kuitenkin maininnut hallitusohjelmassa tavoitteekseen laajentaa syyteneuvottelun käyttöalaa nykyisestä.¹³⁸ Onkin siis todennäköistä, että syyteneuvottelun käyttöalan laajentumisen myötä se tulisi jatkossa soveltumaan myös esimerkiksi törkeisiin huumausainerikoksiin.

3.2 Asian laatu ja muut seikat nähden perusteltua -edellytys

¹³³ Vatjus-Anttila 2022 b, s. 550.

¹³⁴ Kuusisto Mäkelä 2021, s. 62.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Berglin 1986, s. 240.

¹³⁸ Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023, s. 188.

ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan toinen syyteneuvottelun käyttämisen edellytyksistä on se että syyttäjän tulee katsoa että asian käsittely tunnustamisoikeudenkäynnissä on perustelua asian laadun, vaatimuksien, kustannusten sekä muiden kysymysten osalta. Hallituksen esityksessä asian laadusta on todettu sen viittaavan niin asian laajuuteen kuin vaikeuteenkin. Vaikeudella tarkoitetaan oikeudellista tulkinnanvaraisuutta.¹³⁹ Sellaisissa tapauksissa syyteneuvottelun käyttämistä tulee puoltaa, missä on kyseessä sellainen rikoskokonaisuus, jossa on laajasti näyttöä. Lisäksi sellaisissa yksittäisissä rikoksissa, joihin liittyy useita erillisiä osatekoja ja asian selvittämisessä tarvitaan laajaa todistelua tai mikäli näytön hankkiminen on tavanomaista vaikeampaa, syyteneuvottelua asian laadun puolesta tulisi puoltaa.¹⁴⁰

Lisäksi hallituksen esityksessä mainitaan asian laadun yhteydessä että on otettava huomioon myös se että rikoksissa joissa tunnustus riittää näytöksi tai tapauksessa muutoin esitetään niukasti näyttöä, ei syyteneuvottelusta saatavia prosessiekonomisia säästöjä voida pitää merkittävänä eikä tällaisissa tapauksissa syyteneuvottelun käyttäminen ole tarkoituksenmukaista.¹⁴¹ Syyttäjän suorittama arviointi asiasta on kriminaalipoliittista tarkoituksenmukaisuusharkintaa ja tarkoituksena on arvioida, johtaako syyteneuvottelun soveltaminen merkittäviin prosessisäästöihin verrattuna siihen että tapaus käsiteltäisiin tavanomaisessa menettelyssä.¹⁴²

Kuten edeltä ilmenee, huumausainerikoksista erityisesti törkeä huumausainerikos on tyypillisesti rikos, jossa voi tulla esitettäväksi laajasti näyttöä ja näytön hankkiminen voi olla tavanomaista vaikeampaa.¹⁴³ Tästä näkökulmasta törkeä huumausainerikos soveltuisi siis hyvin syyteneuvotteluun ja sen pois rajautuminen rangaistusasteikkonsa puolesta syyteneuvottelun ulkopuolelle on iso prosessiekonominen menetys. Törkeän huumausainerikoksen ja perusmuotoisen huumausainerikoksen tekotavat ovat samat mutta törkeässä huumausainerikoksessa edellytetään lisäksi muun muassa että teolla tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen tai suuri määrä huumausainetta.

Siitä huolimatta että perusmuotoinen huumausainerikos ei siis ole yhtä laajamittainen rikos kuin törkeä huumausainerikos, voitaneen kuitenkin todeta että perusmuotoinen huumausainerikos saattaa myös joissain tapauksissa olla sellainen rikos, missä näyttöä voi olla melko paljon ja sen saaminen

¹³⁹ HE 58/2013 vp, s. 23.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ HE 58/2013 vp, s. 23.

¹⁴² Vatjus-Anttila 2022a, s. 159.

¹⁴³ Kuusisto Mäkelä 2021, s. 62.

voi olla vaikeaa. Lisäksi nähdäkseen erityisesti törkeän huumausainerikoksen¹⁴⁴ edistäminen voi olla rikos, jossa näytön määrä voi kasvaa suureksi ja olla vaikeasti saatavissa. Tällaisissa tapauksissa syyteneuvottelun soveltamisella voitaisiin saavuttaa merkittäviäkin prosessiekonomista säästöjä ja täten myös perusmuotoinen huumausainerikos tai törkeä huumausainerikoksen edistäminen voivat myös soveltua syyteneuvotteluun laatunsa puolesta.

Huumausaineen käyttöririkoksessa puolestaan näytön saamista ei tyypillisesti voitane pitää tavanomaista vaikeampana tai näytön määrää erityisen laajana. Huumausaineenkäyttörikoksen tunnustaminen ei tyypillisesti näistä syystä toisi sellaisia prosessisäästöjä, että syyteneuvottelun käyttäminen siinä olisi siinä laatunsa puolesta perusteltua. Lisäksi huumausaineenkäyttörikoksissa toimenpiteistä luopuminen on tavanomaista¹⁴⁵ ja tämänkään vuoksi syyteneuvottelu ei lähtökohtaisesti ole tarpeellista näin lievissä rikoksissa.

Kustannusten puolesta syyteneuvottelun soveltaminen törkeään huumausainerikokseen toisi varmasti suurimmat prosessiekonomiset säästöt ja huumausaineenkäyttörikokseen soveltaminen puolestaan pienimmät. Perusmuotoiseen huumausainerikokseen, huumausainerikoksen valmisteluun ja törkeän ja perusmuotoisen huumausainerikoksen edistämiseen syyteneuvottelun soveltaminen voisi ainakin joissain tapauksissa tuoda isojakin prosessisäästöjä ja syyteneuvottelun soveltaminen niihin voisi siten tarkoituksenmukaista niin asian laadun, kustannusten, vaatimusten ja muidenkin kysymysten osalta. Tämä arviointi on kuitenkin aina tapauskohtaista ja yksiselitteisesti ei voida todeta että syyteneuvottelu olisi aina tarkoituksenmukaista tai epätarkoituksenmukaista näissä rikoksissa.

3.3 Epäillyn tunnustus ja suostumus asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä

ROL 1 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan kolmas syyteneuvottelun käyttämisen edellytyksistä on se että epäilty tunnustaa ja myös suostuu tunnustamiseen ja asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Huumausainerikokset ovat rikoksina sellaisia, joissa epäillyllä voi olla vähemmän halukkuutta tunnustuksen antamiseen kuin esimerkiksi talousrikoksissa. Tämä johtuu

¹⁴⁴ RL 50 luvun 4 a §:n mukaan kyseessä on törkeä huumausainerikoksen edistäminen jos huumausainerikoksen edistäminen tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun, huumausainerikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja 1) rikoksen kohteena oleva väline, tarvike tai aine on tarkoitettu erittäin vaarallisen huumausaineen tai suuren huumausainemäärän valmistukseen, viljelyyn, maahantuontiin tai maastaviintiin taikka 2) huumausainerikoksen edistämiseksi tai edistettävällä rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä. Lisäksi 3 momentin edellyttämällä tavalla huumausainerikoksen tulee olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

¹⁴⁵ Siro 2017, s. 3.

siitä että huumausainerikoksissa, erityisesti huumausaineiden myynnissä ja valmistamisessa on tyypillistä että tekijöitä saattaa olla useita ja teot tehdään osana järjestäytyntä rikollisryhmää eikä tunnustamista välttämättä katsota tällöin hyvällä muiden rikokseen osallisten keskuudessa.¹⁴⁶ Tästä näkökulmasta huumausainerikokset eivät välttämättä ole ideaalein tai riskittömin syyteneuvottelun soveltamiskohde.

Perusmuotoisissa huumausainerikoksissa on useimmiten kyse yksittäisistä ja lievistä huumausaineen käyttöön tai käsittelyyn liittyvistä rikoksista ja tällaisissa teoissa tunnustamisen merkitys on yleensä vähäinen.¹⁴⁷ Lisäksi lievemmissä rikoksissa epäillyt saattavat tunnustaa jopa ilman minkäänlaisia neuvotteluja.¹⁴⁸ Suomessa yleisin huumausainerikos onkin huumausaineenkäyttörikos, jossa tunnustuksella ei ole kovin suurta arvoa, kun tunnusmerkistön¹⁴⁹ täyttää jo se että henkilöllä on omaan käyttöön hallussaan vähäinen määrä huumausaineksi määriteltyä ainetta. Tässä mielessä syyteneuvottelun käyttö ei muodostu kovinkaan merkitykselliseksi ainakaan huumausaineenkäyttöriksen osalta.

Toisaalta kuten edellä on jo tuotu esiin, huumausaineenkäyttöriksistä tyypillinen rangaistus on pieni sakko ja on yleistä jopa luopua toimenpiteistä kokonaan.¹⁵⁰ Huumausaineenkäyttöriksen osalta harvoin siis päädytään ilman syyteneuvotteluakaan tavanomaiseen oikeudenkäyntiin asti eikä syyteneuvottelu toisi tältäkin osin asiassa merkittäviä prosessiekonomia säästöjä eikä siten muodostu merkittäväksi huumausaineenkäyttöriksen osalta.

Huumausaineenkäyttöriksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää toisaalta sitä, että huumausaine on tarkoitettu hänen omaan käyttöönsä. Jos tekijällä on aikomus luovuttaa huumausainetta vähäisenkin määrän toiselle henkilölle, kyse on tällöin huumausainerikoksesta huumausaineenkäyttöriksen sijaan.¹⁵¹ Tällaisessa tilanteessa syytetyn voi olla jopa järkevää tunnustaa huumausaineenkäyttörikos, jossa on lievempi rangaistusasteikko kuin huumausainerikoksessa. Syyteneuvottelu voisikin tällaisessa tilanteessa muodostua

¹⁴⁶ Ks. Palo 2010, s. 126–128.

¹⁴⁷ Sahavirta 2016, s. 390.

¹⁴⁸ Combs 2002, s. 22.

¹⁴⁹ RL 50 luvun 2 a §:n mukaan huumausaineenkäyttörikseseen syyllistyy se, joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta. Huumausaineenkäyttöriksestä voi saada sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

¹⁵⁰ Siro 2017, s. 3.

¹⁵¹ Ibid, s. 114.

käyttökelpoiseksi.¹⁵² Toisaalta esimerkiksi huumausaineen hallussapidon määrästä tai siitä että huumausaineet on jaettu eriin, voi jo tehdä johtopäätöksiä siitä, onko väite omasta käytöstä uskottava vai ei ja tämä toki vaikuttaa asian arviointiin myös.¹⁵³ Näilläkään seikoilla ei kuitenkaan ole merkitystä sen vuoksi että joka tapauksessa huumausaineenkäyttör rikoksessa syyteneuvottelu ei toisi merkittäviä prosessiekonomisia säästöjä eikä sen soveltaminen silloin ole tarkoituksenmukaista.

3.4 Asianomistajan suostumus asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä

ROL 1 luvun 10 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan syyteneuvottelun neljäs edellytyksistä on se että asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia tai hän suostuu¹⁵⁴ asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä.¹⁵⁵ On katsottu että tietyissä tapauksissa asianomistajat pystyvät päättämään heitä koskevan tapauksen kevyemmästä käsittelystä. Vakavimmissa rikoksissa on kuitenkin perusteltua että asianomistajan tahdolle ei anneta niin suurta merkitystä, varsinkin mikäli tämä tahto on ristiriidassa yleisen edun vaatimuksien kanssa.¹⁵⁶

Syyteneuvottelu hyödyttää asianomistajaa muun muassa niin että se mahdollistaa nopeamman ja varmemman täytäntöönpanokelpoisen tuomion asiassa. Lisäksi asianomistaja välttyy syyteneuvottelun myötä haitoilta, joita liittyy täysimittaiseen oikeudenkäyntiin.¹⁵⁷ Huumausainerikosten osalta edellytys asianosaisen suostumuksesta on helppo täyttää sillä huumausainerikokset ovat asianomistajattomia¹⁵⁸ rikoksia. Edellytys täyttyy tältä osin siis kaikissa tapauksissa ja tekee syyteneuvottelun soveltamisesta tämän edellytyksen osalta mahdollista jokaisessa huumausainerikoksessa, joka vain muilta osin täyttää syyteneuvottelumenettelyn edellytykset.

Syyteneuvottelun käyttöalan laajentamisen ohella keskustelua on käyty myös siitä, tulisiko vaatimus asianomistajan suostumuksesta asian käsittelyyn syyteneuvottelussa, poistaa lainsäädännöstä.¹⁵⁹ Tämä heikentäisi asianomistajan asemaa syyteneuvottelumenettelyssä merkittävästi. Toisaalta

¹⁵² Toisaalta tässäkin tapauksessa yksittäisestä huumausaineenkäyttör rikoksesta seuraisi todennäköisimmin vain pieni sakko tai toimenpiteistä luovuttaisiin jopa kokonaan, eikä syyteneuvottelu tästä syystä joka tapauksessa tulisi kyseeseen.

¹⁵³ Ibid, s. 115.

¹⁵⁴ Myös esimerkiksi Virossa syyteneuvottelumenettelyn aloittaminen edellyttää asianomistajan suostumusta. Oikairainen 2009, s. 96.

¹⁵⁵ Tapani - Tolvanen 2015, s. 231.

¹⁵⁶ Vatjus-Anttila 2022 b, s. 556.

¹⁵⁷ Ibid, s. 557–558.

¹⁵⁸ Kts. Kuusisto Mäkelä 2021, s. 62.

¹⁵⁹ Vatjus-Anttila 2022 b, s. 545, alaviite 5.

tällainen muutos saattaisi kuitenkin myös olla perusteltu ainakin joissain tapauksissa. Asiaan ei kuitenkaan ole syytä paneutua tutkielmassa sen tarkemmin sen keskittyessä lähtökohtaisesti huumausainerikoksiin, joihin ei tarvita asianomistajan suostumusta.

3.5 Syyteneuvottelun soveltaminen yleisesti ja huumausainerikoksissa tilastojen valossa

Poliisitoimi arvioi alun perin että syyteneuvottelua tulnaisiin soveltamaan noin 500 rikosasiaan vuodessa.¹⁶⁰ Syyteneuvottelua ja tunnustamisoikeudenkäyntiä on kuitenkin yleisellä tasolla sovellettu huomattavasti vähemmän kuin mitä alun perin arvioitiin. Vuonna 2015 Suomessa päädyttiin yhteensä vain 50 asiassa tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämiseen.¹⁶¹ Lisäksi esimerkiksi vuonna 2017 tunnustamisoikeudenkäynnissä käsiteltiin vain 52 rikosasiaa. Tilastoinnissa on kuitenkin varaa virhemarginaalille, joten luvut voivat heittää jonkin verran todellisesta, mutta niitä voidaan pitää ainakin suuntaa-antavana.¹⁶² Tuoreempia lukuja tunnustamisoikeudenkäyntien määristä on saatu syyttäjälaitokselta¹⁶³. Syyttäjälaitokselta saadun taulukon¹⁶⁴ mukaan tunnustamisoikeudenkäyntejä järjestettiin vuonna 2020 yhteensä 75, vuonna 2021 yhteensä 22 ja vuonna 2022 yhteensä 30. Syyteneuvottelusta ei ole kuitenkaan mahdollista saada täysin varmaa tilastoa, koska niistä ei pidetä täydellistä kirjaa.

Syyttäjälaitokselta saadun toisen taulukon¹⁶⁵ perusteella voidaan todeta myös että syyteneuvottelua on käytetty eniten erityisesti vakavissa talousrikoksissa, kuten törkeässä kirjanpitorikoksessa tai törkeässä veropetoksessa.¹⁶⁶ Sen sijaan huumausainerikokset loistavat poissaolollaan. Vuosina 2020-2022 tilastoihin merkityistä tunnustamisoikeudenkäynneistä yksikään ei koskenut huumausainerikoksia. Syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin soveltamisen vähäisyys huumausainerikoksissa voi johtua useammastakin seikasta. Ensinnäkin, ovatko syyttäjät lähtökohtaisesti edes tarjonneet huumausainerikoksissa epäillylle mahdollisuutta syyteneuvotteluun yhtä ahkerasti kuin esimerkiksi talousrikoksissa. Toiseksi, huumausainerikokset ovat luonteeltaan sen tyyllisiä rikoksia että epäillyn halukkuus tunnustamiseen ei välttämättä ole yhtä korkealla kuin esimerkiksi talousrikoksissa. Lisäksi tunnustus ei välttämättä ole yhtä hyödyllinen kuin

¹⁶⁰ HE 58/2013 vp, s. 17.

¹⁶¹ Syyttäjälaitoksen toimintakertomus 2015, s. 16–17.

¹⁶² Kuusisto-Mäkelä 2021, s. 17–18.

¹⁶³ Tiedot ovat peräisin syyttäjälaitoksen sakari-järjestelmästä.

¹⁶⁴ Liite 1.

¹⁶⁵ Liite 2.

¹⁶⁶ Kts. myös Kuusisto Mäkelä 2021, s. 104.

talousrikoksissa. Tällä tarkoitetaan sitä että tunnustuksen johdosta ei välttämättä tehdä niin merkittäviä prosessisäästöjä huumausainerikoksissa että syyttäjän olisi menettelyä edes järkevää tarjota epäillylle. Tästä on poikkeuksena kuitenkin törkeä huumausainerikos, johon syyteneuvottelua ei voida kuitenkaan soveltaa.

4 ERITYISKYSYMYKSIÄ SYYTENEUVOTTELUUN LIITTYEN

4.1 Peruutetun tunnustuksen näyttöarvosta

Oikeudenkäymiskaaren (OK 4/1734) 17 luvun 5 §:n 3 kohdan mukaan jos tunnustus on annettu riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, tai rikosasiassa taikka jos asianosainen peruuttaa 2 momentissa tarkoitetun tunnustuksensa, tuomioistuimien harkitsee, mikä vaikutus tunnustuksella tai tunnustuksen peruuttamisella on todisteena.

Ratkaisussa KKO 2020:84 oli kyse esitutkinnassa annetun ja myöhemmin peruutetun tunnustuksen näyttöarvosta. Tapauksessa poliisi oli paikanetsinnän yhteydessä löytänyt kannabisviljelmän ja ottanut A:n ja B:n kiinni viljelyn johdosta. A ja B olivat myöhemmin kuulusteluissa myöntäneet kasvattaneensa kannabiserän ja lisäksi he olivat kertoneet kasvattaneensa kolmea muutakin kannabiserää aikaisemmin. A ja B peruuttivat myöhemmin oikeudenkäynnissä esitutkinnassa antamansa tunnustukset. Ratkaisussa oli kyse siitä mikä merkitys A:n ja B:n esitutkinnassa antamille lausumille ja näiden myöhemmälle peruuttamiselle oikeudenkäynnissä tuli antaa.

Korkein oikeus totesi ensinnäkin että pääsääntönä on että pelkkä esitutkinnassa annettu tunnustus joka on myöhemmin peruutettu, ei voi olla ainoa näyttö rikoksesta.¹⁶⁷ Lisäksi korkein oikeus totesi että tuomioistuimen on aina tapauskohtaisesti harkittava tunnustuksen suhdetta muuhun oikeudenkäyntiaineistoon ja arvioitava oikeudenkäyntiaineistosta saatavaa tukea tunnustuksen uskottavuudelle. Arvioinnissa täytyy korkeimman oikeuden mukaan kiinnittää huomiota myös muun muassa siihen, millä perusteilla syytetty peruuttaa antamansa tunnustuksen, kertomuksen johdonmukaisuuteen sekä niihin olosuhteisiin jotka ovat vallinneet kun epäilty on antanut esitutkintalausumansa.¹⁶⁸

Rikosasioissa on kuitenkin muistettava se että itsekriminointisuojaan vuoksi syytettyä ei voi velvoittaa perustelemaan miksi hän peruuttaa aikaisemmin tutkinnassa antamansa lausuman. Vaikeneminen

¹⁶⁷ KKO 2020:84, kohta 21.

¹⁶⁸ Ibid, kohta 20, 21 ja 22.

voidaan kuitenkin ottaa asiassa huomioon syytetyn vahingoksi. Kaiken kaikkiaan tärkein edellytys arvioitaessa näyttöä ja esitutkinnassa tehtyä tunnustuksen peruuttamista ja peruuttamisen perusteluita, on se ettei syytetyn syyllisyydestä jää varteenotettava epäilystä.¹⁶⁹

Suomessa tunnustus ei sido tuomioistuimia, mutta Yhdysvalloissa sitoo. Tämä tarkoittaa sitä että Suomessa tuomioistuimen on mahdollista hylätä syyte menettelyn päätteeksi.¹⁷⁰ Tämä on mahdollista, mikäli syytetyn syyllisyydestä jää varteenotettava epäily. Tunnustuksen sitomattomuus on omiaan lisäämään oikeusvarmuutta ja tukemaan myös syyttömyysolettaman toteutumista. Yhdysvaltojen osalta voidaankin todeta että tunnustuksen sitovuus voi pahimmillaan vaarantaa niin oikeusvarmuuden kuin syyttömyysolettaman toteutumisenkin.

4.2 Tunnustuksen vapaaehtoisuudesta ja syyteneuvottelun suhteesta itsekriminointisuojaan

Itsekriminointisuoja eli *nemo tenerur se ipsum accusare* -periaate ei ilmene suoraan Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999, EIS) sanamuodosta, mutta sen katsotaan sisältyvän EIS 6 artiklan 1 kohdan mukaisen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen. Lisäksi sillä on läheinen yhteys myös EIS 6 artiklan 2 kohdan mukaiseen syyttömyysolettamaan. Itsekriminointisuojualla tarkoitetaan yksinkertaistaen sitä ettei syytetyllä ole velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen.¹⁷¹

Tunnustus on käyttökelpoinen syyteneuvottelussa vain sen ollessa vapaaehtoisesti annettu. Itsekriminointisuojuan ydin rikoksen tunnustamisessa on se että tunnustamisen tulee tapahtua epäillyn tahdon mukaisesti. Syyteneuvottelun voi nähdä siinä mielessä ongelmallisena että itsekriminointisuojuastaan täydellisesti kiinni pitävä epäilty saa todennäköisesti ankaramman rangaistuksen kuin sellainen epäilty, joka tunnustaa. Tällöin vaitiolo muodostuu ikään kuin haitallisemmaksi kuin tunnustaminen.¹⁷² Syyteneuvotteluun suostumisen johdosta vastaaja joutuukin luopumaan useista prosessuaalisista oikeuksistaan¹⁷³, kuten edellä mainitusta itsekriminointisuojuasta. Luopumisesta käytetään termiä *waiver of rights*.¹⁷⁴

¹⁶⁹ KKO 2020:84, kohta 22.

¹⁷⁰ Oikarainen 2009, s. 101.

¹⁷¹ Ervo 2008, s. 360–361.

¹⁷² Vatjus-Anttila 2022 c, s. 15.

¹⁷³ EIT on ratkaisussa Panovits v. Kypros asettanut oikeuksista luopumiselle kolme edellytystä. Edellytykset ovat seuraavat: 1) oikeuksista luopuminen ei ole vastoin tärkeää yleistä etua, 2) luopumisen tulee olla yksiselitteinen ja 3) luopumiseen tulee liittyä vähimmäistakeet, jotka ovat oikeassa suhteessa luopumiseen. Näiden edellytysten lisäksi on kyettävä vielä osoittamaan että syytetty on kohtuudella pystynyt ennakoimaan menettelynsä seuraukset. Panovits v. Kypros 11.12.2008, kohta 68.

¹⁷⁴ Ridha 2014, s. 21.

Vapaaehtoisuuden käsitteen määrittelyyn vaikuttaa *Vatjus-Anttilan* mainitsemalla tavalla se, nähdäänkö syyteneuvottelu enemmän uhkauksena vai tarjouksena.¹⁷⁵ Jos syyteneuvottelumenettely perustuisi siihen että epäillyn kieltäytyessä rangaistuksen huojennuksesta ja sitä edellyttävästä rikoksen tunnustamisesta, hän saisi vaikenemisensa vuoksi korkeamman tuomion, tämä olisi räikeästi itsekriminointisuojan vastaista.¹⁷⁶ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytännössä onkin vahvistettu että syytetyn tahdonmuodostukseen vaikuttaminen esimerkiksi rangaistuksella tai muulla oikeudellisella sanktiolla, on itsekriminointisuojan vastaista painostusta.¹⁷⁷

Sen sijaan syyteneuvottelun ollessa tarjouksen kaltainen, sen voidaan katsoa pikemminkin lisäävän epäillyn valintamahdollisuuksia, kun syytetty voi valita joko a) syyttäjän esittämän tarjouksen siitä, että hän saa lievennystä tuomioonsa x -määrän tunnustaessaan tai b) pidättäytyä tunnustamasta ja saada tuomion ilman siihen tehtävää lievennystä. Tällöinhän epäillyllä on enemmän vaihtoehtoja verrattuna siihen, ettei syyteneuvottelua olisi käytössä lainkaan.¹⁷⁸ Tämä näkemyksen mukaan syyteneuvottelu ei muodostuisi pakottavaksi tai rajoittavaksi edes silloin kun tunnustaminen ja siitä seuraava rangaistushuojennus on epäillylle tosiasiallisesti ainoa varteenotettava vaihtoehto.¹⁷⁹

Plea bargain -menettely on rakennettu yleisesti sen harhaluulon varaan, että rikoksentekijä toimisi rationaalisenä päätöksentekijänä. Todellisuus kuitenkin voi olla täysin eri. Rikoksentekijä voi suostua syyteneuvotteluun ja sen neuvottelutulokseen esimerkiksi vain päästäkseen mahdollisimman nopeasti eroon tilanteesta, perhesyiden tai kiireen vuoksi. Toisaalta osa rikoksentekijöistä suhtautuu asiaan turhankin ylioptimistisesti ja harkitsemattomasti ja valitsevat täysimittaisen oikeudenkäynnin, vaikka asiassa olisi vahvakin näyttö ja saavat täten ankaramman rangaistuksen kuin plea bargain -menettelyssä.¹⁸⁰ Toisaalta ei liene edes kovin realistista rakentaa sellaista menettelyä, että jokaisen syytetyn jokainen olosuhde ja persoonallisuuden piirre otettaisiin aina huomioon vaikka tapauskohtaista harkintaa on toki suvaittua käyttää.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on katsonut ratkaisussa *Babar Ahmad ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, että silloin rikotaan EIS 6 artiklan mukaista itsekriminointisuoja, kun tunnustamisen

¹⁷⁵ *Vatjus-Anttila* 2022 c, s. 16.

¹⁷⁶ *Ibid*, s. 17.

¹⁷⁷ Kts. *Marttinen v. Suomi* 21.4.2009, kohta 62.

¹⁷⁸ *Vatjus-Anttila* 2022 c, s. 17.

¹⁷⁹ *Ibid*.

¹⁸⁰ *Linna* 2010, s. 250–251.

perusteella määrätyn tuomion ja tavallisessa oikeudenkäynnissä annetun tuomion välinen ero on niin suuri, että epäillylle muodostuu käytännössä epäasiallinen paine tunnustaa ja saada lievempi tuomio, vaikka hän olisi syytön. Lisäksi silloin rikotaan itsekriminointisuoja kun painostetaan epäiltyä suostumaan syyteneuvotteluun tavalla, joka tosiasiallisesti mitätöi epäillyn oikeuden olla myötävaikuttamatta syyllisyytensä selvittämiseen. Myös se on itsekriminointisuojan vastaista, että syyteneuvottelusta muodostuu epäillylle ainoa mahdollisuus välttää 3 artiklan eli kidutuksen, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen kiellon mukainen loukkaus.¹⁸¹ Tämä ratkaisu ilmentää nähdäkseni hyvin tunnustuksen vapaaehtoisuuden arvioinnille asetettuja kriteereitä.

Ratkaisussa Natsvlishvili ja Togonidze v. Georgia EIT on puolestaan ottanut ensimmäistä kertaa suoraan kantaa EIS 6 artiklan ja plea bargain -menettelyn yhteensopivuuteen. Tapauksessa oli kyse siitä että Natsvlishvili oli pidätetty koska häntä epäiltiin tehdasyhtiön pääoman laittomasta vähentämisestä. Syytteet koskivat muun muassa peitetarkoituksessa tehtyjä myyntejä, jotka olivat selkeästi vastoin yhtiön intressejä.¹⁸² Natsvlishvilin pidätys kesti yhteensä 4 kuukautta, jonka jälkeen syyttäjä ja Natsvlishvili kävivät neuvotteluja jotka päättyivät lopulta Natsvlishvilin hyväksymään plea bargain -sopimukseen. Sopimuksessa oli sovittu, että Natsvlishvili tuomitaan lievennettyyn rangaistukseen eikä tapauksen oikeustositseikkoja selvitetä.¹⁸³

Lopulta tuomioistuin tuomitsi Natsvlishvilin rangaistukseen ottaen huomioon ettei Natsvlishvili ollut myöntänyt syyllisyyttään mutta oli kuitenkin tehnyt yhteistyötä rikoksen selvittämiseksi. Päätös oli lopullinen eikä siihen voinut hakea muutosta.¹⁸⁴ Natsvlishvili kuitenkin valitti päätöksestä vedoten EIS:n 6 artiklaan. Natsvlishvilin mukaan plea bargain -menettelyä oli tässä käsillä olevassa tilanteessa väärinkäytetty ja oli kohtuutonta evätä hänen muutoksenhakuoikeutensa.¹⁸⁵ EIT totesi muun muassa että syytetyn luopuminen joistain prosessuaalisista oikeuksistaan plea bargain -menettelyssä ei ole ristiriidassa EIS 6 artiklan kanssa. EIT kuitenkin korosti että on tärkeää että oikeuksista luopuminen on yksiselitteistä ja menettelyn vähimmäisedellytyksiä noudatetaan väärinkäytösten torjumiseksi.¹⁸⁶ EIT totesi päätöksessä vielä että EIS 6 artiklan mukaisten oikeuksien turvaamisessa olennaista on se että syytetty ymmärtää syytesopimuksen sisällön ja tästä aiheutuvat seuraamukset ja lisäksi ettei

¹⁸¹ Babar Ahmad ym v. Yhdistynyt kuningaskunta, 6.7.2010 päätös, kohta 168.

¹⁸² Natsvlishvili ja Togonidze v. Georgia, 29.4.2014 päätös, kohta 12.

¹⁸³ Ibid, kohta 20 ja 27.

¹⁸⁴ Ibid, kohta 32 ja 34.

¹⁸⁵ Ibid, kohta 76.

¹⁸⁶ Ibid, kohta 91. Kts. tästä myös KKO 2020:84, kohta 17.

päätös perustu pakkoon tai valheellisiin lupauksiin.¹⁸⁷ EIT päätyi lopulta siihen että artiklaa 6 ei oltu asiassa rikottu.¹⁸⁸

Syyteneuvottelun tuleekin uhkauksen sijaan olla *Vatjus-Anttilan* näkemyksen mukaan tarjouksenomainen, jottei se rikkoisi epäillyn itsekriminointisuoja. Toisaalta myöskään tarjouksenomainen syyteneuvottelu ei kuitenkaan välttämättä ole täysin ongelmaton.¹⁸⁹ Tarjouksenomainen syyteneuvottelu voikin muodostua valitsijan tahdonvastaiseksi ja painostavaksi lähinnä silloin kun 1) vaihtoehtojen välillä vallitsee keskenään merkittävä ero, tai silloin kun 2) vaihtoehdot ovat itsessään ei-toivottuja. Mikäli jompikumpi näistä kriteereistä täyttyy, tarjouksen hyväksyminen on todennäköisesti tapahtunut vastoin valitsijan vapaata tahtoa.¹⁹⁰

Syyteneuvottelutarjouksen voidaan katsoa täyttävän ainakin 2 -kriteerin sillä sekä tunnustaminen että vaitiolo vaihtoehtoina johtavat epäillylle epäedulliseen seuraukseen ja voidaankin kuvailla että tällaisessa tilanteessa epäilty joutuu valitsemaan kahdesta huonosta vaihtoehdosta vähemmän huonon. Se että epäilty tällaisessa tilanteessa tarttuu syyteneuvottelutarjoukseen, on seurausta siitä että tunnustaminen on vaitioloa ja siitä seuraavaa ”rangaistusta” parempi vaihtoehto.¹⁹¹ Syyteneuvottelun voidaankin täten katsoa kuuluvan toisaalta valinnanvapautta lisääväksi mutta myös tahdonvastaiseen toimintaan painostavaksi tarjoukseksi, jolloin merkittäväksi nousee se, täyttääkö syyteneuvottelutarjous 1 -kriteerin vai katsotaanko syyteneuvottelutarjouksen mahdollistavan tosiasiallisesti vapaaehtoisen valinnan epäillylle. Rangaistushuojennuksen täytyy muodostua sellaiseksi että vaitiolo ja tunnustaminen ovat tarpeeksi rinnasteisia niin että tunnustus on vaitiolon ohella vain varteenotettava vaihtoehto epäillylle.¹⁹²

Itsekriminointisuojan ja sen toteutumisen edellyttämän tunnustuksen vapaaehtoisuuden voidaan katsoa tarkoittavan sitä että epäilty joko tunnustaa tai jättää tunnustamatta mutta päätöksen tulee olla hänen oman tahtonsa mukainen ja tunnustuksen tulee tapahtua hänen omien motiiviensa mukaisista syistä. Liian suuret rangaistushuojennukset voivatkin johtaa siihen että tunnustuksen vapaaehtoisuus ei toteudu sillä tällaiset merkittävät huojennukset estävät epäiltyä aidosti punnitsemasta motiivejaan tunnustaa. Mikäli kannustin on liian suuri, se voi johtaa siihen että epäillylle ei käytännössä jää muita

¹⁸⁷ Natsvlishvili ja Togonidze v. Georgia, 29.4.2014 päätös, kohta 92.

¹⁸⁸ Ibid, kohta 98.

¹⁸⁹ *Vatjus-Anttila* 2021, s. 18.

¹⁹⁰ Ibid, s. 21.

¹⁹¹ Ibid, s. 22.

¹⁹² Ibid.

toimintavaihtoehtoja kuin tunnustaa eikä tunnustus tällöin lähde epäillyn aidosta ja vapaasta tahdosta tunnustaa, vaan siitä muodostuu pikemminkin pakonomaista hänelle.¹⁹³

Suomessa syyteneuvottelujärjestelmä on onnistuttu toteuttamaan pitkälti itsekriminointisuoja kunnioittaen, ottaen huomioon muun muassa, että kolmanneksen alennus rangaistukseen ei ole suhteettoman suuri alennus eikä siten asiattomasti painosta epäiltyä tunnustamaan eikä siten vaaranna tunnustuksen vapaaehtoisuutta tai paikkansapitävyyttä.¹⁹⁴ Lisäksi epäillylle on jätetty mahdollisuus peruuttaa tunnustus missä tahansa vaiheessa prosessia ja epäillyllä on aina oikeus avustajaan. Tuomioistuin on myös hylännyt joitain tuomioesityksiä sille jääneen tunnustuksen oikeellisuuteen liittyvän epäilyn vuoksi.¹⁹⁵ Näiden seikkojen lisäksi syyttäjää sitoo syyteneuvottelussa objektiviteettiperiaate sekä tasapuolisuusvelvoite, eikä hän saa esimerkiksi liioitella niitä seurauksia joita aiheutuu siitä ettei syytetty tunnusta tekoaan syyteneuvottelumenettelyssä.¹⁹⁶ Edellä mainituilla perusteilla voitaneen siis todeta että suomessa syyteneuvottelu käyttöönotto on onnistunut hyvin ainakin itsekriminointisuojan turvaamisen osalta.

Yhdysvaltojen perustuslaissa ja siihen sisältyvässä Bill of Rightsissa on todettu seuraavasti:

”No person nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself”¹⁹⁷

Syytetyn itsekriminointisuoja on siis turvattu myös Yhdysvalloissa. Bill of Rightsin 5. kohdan mukaan ketään ei missään rikosasiassa saa pakottaa todistamaan itseään vastaan. Myös Supreme Court on tapauksessa Jackson todennut että valtiolla ei ole oikeutta ajaa rikosprosessin tavoitteita keinoilla, jotka estävät perustuslaissa säädettyjen oikeuksien toteutumisen.¹⁹⁸ Supreme Court kuitenkin katsoi ettei plea bargain -menettely rikkonut tässä käsillä olevassa tapauksessa näitä perustuslaissa turvattuja oikeuksia vaan menettely oli hyväksyttävä.¹⁹⁹

Vaikka itsekriminointisuoja on suojattu lain tasoisesti myös Yhdysvalloissa, on kuitenkin seikkoja jotka ovat kritiikille alttiilta liittyen itsekriminointisuojan toteutumiseen. Näistä voidaan mainita jo

¹⁹³ Vatjus-Anttila 2021, s. 28.

¹⁹⁴ Ibid, s. 27.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ PeVL 7/2014 vp, s. 5.

¹⁹⁷ Bill of Rights, kohta 5.

¹⁹⁸ United States v. Jackson, 390 U.S. 570 (1968), s. 581.

¹⁹⁹ Ashworth 1994, s. 278.

edelläkin ilmennyt seikka siitä se että Yhdysvalloissa tunnustus on tuomioistuinta sitova.²⁰⁰ Mikäli epäilty siis haluaisikin peruuttaa tunnustuksensa, se ei ole mahdollista. Lisäksi jos tuomioistuimelle myöhemmin menettelyssä muodostuukin perusteltu epäily siitä, ettei epäilty olekaan syyllinen tunnustamaansa tekoon, se on jo sidottu tunnustukseen. Tunnustuksen sitovuudessa on myös etuja, koska se esimerkiksi estää syytettyjen epäasiallisen taktikoinnin tunnustuksen antamisessa. Tällaisessa järjestelmässä kuitenkin nähdäkseni muodostuu korostunut riski mahdollisiin väriin tuomioihin.

4.3 Syyteneuvottelun ja RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen lieventämisperusteen välisestä suhteesta

RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan yhtenä rangaistuksen lieventämisperusteena on se että tekijän ja asianomistajan välillä on saavutettu sovinto, tekijä on muutoin pyrkinyt estämään tai poistamaan rikoksen vaikutuksia tai pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä. On myös mahdollista jättää syytetty kokonaan tuomitsematta rangaistukseen, jos se on kohtuullista ja tarkoituksenmukaista ottaen huomioon esimerkiksi tekijän toiminnan rikoksen selvittämiseksi.²⁰¹ Ennen kyseisessä säännöksessä edellytettiin että tekijä on *oma-aloitteisesti*²⁰² myötävaikuttanut rikoksensa selvittämiseen mutta nykyisin myötävaikutuksen merkitystä rangaistuksen mittaamiseen arvioidaan lähinnä käytännöllisistä lähtökohdista, kuten prosessiekonomisten säästöjen näkökulmasta.²⁰³

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännöstä ilmenee että yleisesti rikoksen selvittämistä koskevan lieventämisperusteen soveltamisen kynnys on melko matalalla. Tekijän myötävaikutuksen johdosta tehtävien prosessisäästöjen ei tarvitse olla merkittäviä eikä sillä ole väliä olisiko teko ollut selvitettävissä myös ilman tekijän myötävaikutusta pelkästään viranomaisen omilla toimilla.²⁰⁴ Tekijän oma-aloitteisuudelle asian selvittämisessä voidaan kuitenkin antaa merkitystä arvioitaessa lieventämisperusteen konkreettisia vaikutuksia rangaistuksen mittaamiseen, vaikkei oma-aloitteisuutta pidetäkään yleisesti edellytyksenä lieventämisperusteen soveltamiselle.²⁰⁵

²⁰⁰ Oikarainen 2009, s. 101.

²⁰¹ HE 44/2002 vp, s. 169.

²⁰² Oma-aloitteisuuden merkitys oli ennen kaikkea rikosentekijän oman suhtautumisen ja syyllisyyden arvottamisessa. Tätä merkitystä haluttiin vähentää ja tekijäpersoonallisuuden sijaan haluttiin siirtää pääpaino prosessiekonomisiin säästöihin. Tämän vuoksi oma-aloitteisuus poistettiin säännöksen sanamuodosta. Vatjus-Anttila 2022 a, s. 178. Kts. myös Vatjus-Anttila 2020b, s. 308–310.

²⁰³ Vatjus-Anttila 2020 a, s. 56, alaviite 3.

²⁰⁴ KKO 2023:19, kohta 6 ja 7.

²⁰⁵ Ibid, kohta 9.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella voidaan myös todeta, että lähtökohtaisesti lieventämisperustetta ei sovelleta silloin kun rikos on saatu selvitettyä edes osittain jo ennen tunnustusta. Tällöin tunnustuksella ei saada aikaan enää taloudellisia säästöjä eikä prosessin kesto lyhene.²⁰⁶ Lisäksi lieventämisperusteen soveltaminen koskee myös aina vain tekijän oman rikoksen selvittämistä.²⁰⁷ Yhtenä esimerkkinä rikoksen selvittämisestä voidaan huumausainerikoksissa mainita se että syytetty kertoo huumausainekätkön sijainnin.²⁰⁸

Ratkaisussa KKO 2018:23 korkein oikeus on todennut, että lainsäädännön ja lain esitöiden perusteella RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen rikoksen selvittämistä koskeva lieventämisperuste ei ole tarkoitettu sovellettavaksi RL 6 luvun 8 a §:n mukaisen lievennetyn rangaistusasteikon ohella. Kun syytetty tunnustaa ja sovelletaan RL 6 luvun 8 a §:n mukaista lievennettyä rangaistusasteikkoa, ei tälle rangaistuksen lieventämisperusteen²⁰⁹ soveltamiselle ole enää edellytyksiä. Korkeimman oikeuden mukaan tunnustamisoikeudenkäynnissä sekä syyteneuvottelussa on jo kyse rikoksesta epäillyn rikoksensa selvittämisen edistämisestä.²¹⁰ Näin ollen RL 6:6.1 3k:n mukaista lieventämisperustetta rikoksen selvittämisen osalta ei siis voida soveltaa samanaikaisesti syyteneuvottelun kanssa.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että yhdenvertaisuuden kannalta on ongelmallista että rangaistuksen ankaruus riippuu siitä, missä menettelyssä tunnustus on annettu. Rangaistuksen ankaruuteen kun vaikuttaa se, onko tunnustus annettu tunnustamisoikeudenkäynnissä vai tavallisessa oikeudenkäynnissä. Tämän takia on tärkeää huolehtia siitä etteivät rangaistusten ankaruuden väliset erot kasva tosiasiallisesti suuriksi.²¹¹ Yksittäisissä tapauksissa onkin mahdollista että rangaistukseen tehtävä lievennys on lähes yhtä suuri lieventämisperustetta soveltaessa kuin tunnustamisoikeudenkäynnissä annetussa tuomiossa. Tämä on mahdollista erityisesti silloin kun tekijän oma-aloitteisuuden ja muun aktiivisen osallistumisen rikoksen selvittämiseen ansiosta tehdään isoja prosessisäästöjä aina esitutkinnasta oikeudenkäyntiin asti.²¹²

²⁰⁶ Myllymäki 2019, s. 14.

²⁰⁷ KKO 2005:56, kohta 10.

²⁰⁸ Ibid, kohta 6.

²⁰⁹ Syyteneuvottelua on kuitenkin mahdollista soveltaa samanaikaisesti muiden RL 6:6.1 3k:n mukaisten lieventämisperusteiden kanssa, joita ovat rikoksen vaikutusten estäminen ja poistaminen. KKO 2018:23, kohdat 28–32.

²¹⁰ KKO 2018, kohta 27.

²¹¹ PeVL 4/2017 vp, s. 6.

²¹² KKO 2023:19, kohta 13.

Tapauksessa KKO 2023:19 A oli tunnustanut kaikki tekemänsä rikokset heti niiden paljastuessa. Lisäksi hän oli myöntänyt kaikki asiassa esitetyt korvausvaatimukset ja kertonut kuulusteluissa yksityiskohtaisesti omasta toiminnastaan ja täten auttanut olennaisesti tutkintaa ja muun muassa vähentänyt todistelun määrää. Näiden toimien perusteella korkein oikeus katsoi, että A osoitti vastuunkantoa hänen tekemistään rikoksistaan ja rangaistusta tuli alentaa kahdeksalla kuukaudella.²¹³ Lievennyksen ei kuitenkaan katsottu perustellusti voivan olla yhtä suuri kuin se olisi voinut tunnustamisoikeudenkäynnissä olla sillä rikoksen tekotapa ja ajankohta olisi ollut melko vaivatta selvitettävissä myös ilman A:n myötävaikutusta, ja A:n oli täytynyt tämä tunnustaessaan käsittää.²¹⁴

Tilastojen²¹⁵ perusteella syyteneuvottelua ei juurikaan sovelleta huumausainerikoksiin vaan lähinnä talousrikoksiin. Syyttäjät eivät todennäköisesti edes tarjoa epäillyille syyteneuvottelua huumausainerikoksissa yhtä ahkerasti kuin talousrikoksissa. Vaikuttaa siltä että huumausainerikoksiin onkin sovellettu enemmän RL 6 luvun 6 §:n mukaisia rangaistuksen perinteisiä²¹⁶ lieventämisperusteita ja todennäköisesti muun muassa tästä syystä syyteneuvottelun käyttö huumausainerikoksissa on jäänyt lähes olemattomaksi.²¹⁷

Sovellettaessa perinteistä lieventämisperustetta, riittävää on säännöksen sanamuodon perusteella että epäilty on vain *pyrkinyt* edistämään rikoksen selvittämistä, kun syyteneuvottelumenettelyssä taas vaaditaan että prosessissa on *tosiasiassa* tehty säästöjä.²¹⁸ Mikäli ns. *tehottomia* pyrkimyksiä ei otettaisi huomioon, se olisi helposti omiaan johtamaan siihen että rikoksentekijöiden halukkuus edistää rikoksensa selvittämistä laskisi. Rikoksentekijöillä ei koskaan ole täyttä varmuutta siitä että heidän pyrkimyksensä selvittää rikosta, varmuudella johtaa todellisiin prosessisäästöihin, jonka perusteella lieventämisperusteen soveltaminen vasta ylipäätään tulisi mahdolliseksi. Jos edellytettäisiin että rikoksentekijän pyrkimys selvittää rikostaan on aina tehokas ja sen ansiosta tehdään prosessisäästöjä, se siis hyvin todennäköisesti vähentäisi näiden selvityspyrkimysten määrää ja tätä kautta vähentäisi myös yleisesti prosessisäästöjen saavutettavuutta.²¹⁹

²¹³ KKO 2023:19, kohta 14 ja 16.

²¹⁴ Ibid, kohta 15.

²¹⁵ Liite 2.

²¹⁶ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 176.

²¹⁷ Muiden rangaistusta lieventävien menettelyiden vaikutuksista plea bargain -menettelyn houkuttelevuuteen kts. Linna 2010, s. 213.

²¹⁸ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 177.

²¹⁹ Ibid, s. 83.

Lisäksi mikäli vain tehokas pyrkimys palkittaisiin lieventämisperusteen soveltamisella, ei myöskään rikoksentehtäjän kannustaminen rikoksensa selvittämiseen toteutuisi toivotulla tavalla.²²⁰ Voitaneen siis ajatella että lieventämisperusteen soveltaminen on helpompaa ja tapahtuu matalammalla kynnyksellä kuin syyteneuvottelun. Tätäkin voidaan pitää yhtenä selityksenä sille että huumausainerikoksiin vaikutetaan sovellettavan enemmän RL 6:6.1 3k:n mukaista lieventämisperustetta kuin syyteneuvottelua.

Syyteneuvottelun ja RL 6:6.1 3k:n mukaisen lieventämisperusteen soveltamisessa on lisäksi erona se että lieventämisperustetta voidaan soveltaa mihin tahansa rikokseen sen rangaistusasteikosta riippumatta, toisin kuin syyteneuvottelussa jossa rajoituksena on että teon rangaistusasteikko voi olla enimmillään 6 vuotta vankeutta. Lisäksi RL 6:6.1 3k:n mukaista lieventämisperustetta voidaan soveltaa myös RL 21 luvussa säädettyihin rikoksiin, kuten tappoon²²¹ ja pahoinpitelyyn sekä RL 20 luvun 1, 4, 5, 6, 8 a tai b §:ssä säädettyihin rikoksiin, jotka puolestaan on rajattu syyteneuvottelun ulkopuolelle.²²² Tätä rajausta voidaan pitää hieman ristiriitaisena ottaen huomioon että oikeuskäytännöstä löytyy kuitenkin esimerkkejä RL 21 ja 20 luvuissa tarkoitetuista rikoksista, joissa on sovellettu RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdan nojalla rangaistuksen lieventämisperustetta.²²³

Syyteneuvottelua ei yksinkertaisesti siis ole mahdollista soveltaa törkeään huumausainerikokseen toisin kuin lieventämisperustetta ja varmasti tämäkin seikka selittää, miksi RL 6:6.1 3k:n mukaista lieventämisperustetta sovelletaan enemmän huumausainerikoksiin kuin syyteneuvottelua. Perinteinen lieventämisperuste voidaankin nähdä ikään kuin varaventtiilinä niihin tilanteisiin, joihin ei voida syystä tai toisesta soveltaa syyteneuvottelua.²²⁴ Tilanteissa, joissa epäilystä riippumattomista syistä syyteneuvottelua ei voida soveltaa tilanteeseen, syyttäjällä voidaan kuitenkin objektiivisuusperiaatteen näkökulmasta katsoa olevan jopa velvollisuus ottaa lieventämisperuste huomioon esimerkiksi seuraamuslausunnossaan.²²⁵

Huumausainerikosten ja erityisesti törkeiden huumausainerikosten voidaan yleisesti mieltää olevan potentiaalisesti sen tyylisiä rikoksia, joissa syytetyn oma-aloitteisella myötävaikutuksella ja aktiivisella osallistumisella rikoksen selvittämiseen saadaan aikaan merkittäviä prosessiekonomia

²²⁰ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 83.

²²¹ Ratkaisussa KKO 2000:63 oli kyse taposta. A oli ilmoittautunut poliisille oma-aloitteisesti ja myöntänyt syyllistyneensä tappoon. Rangaistusta alennettiin tämän johdosta RL 6:6.1 3k:n mukaisen lieventämisperusteen nojalla.

²²² Vatjus-Anttila 2022 b, s. 546.

²²³ Vatjus-Anttila 2022, s. 546–547.

²²⁴ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 176.

²²⁵ Ibid, s. 153.

säästöjä aina esituskintavaiheesta oikeudenkäyntivaiheeseen asti. Tästä näkökulmasta ne ovatkin oivallisia lieventämisperusteen soveltamiselle ja niissä myötävaikutuksen vaikutus rangaistuksen mittaamiseen voi potentiaalisesti olla lähellä samaa mitä tunnustamisoikeudenkäynnissä.

RL 6:6:1 3k:aa sovellettaessa rikoksen tekijä on pyrkinyt vaikuttamaan rikoksensa selvittämiseen esimerkiksi kertomalla yksityiskohtia rikoksestaan ja tämän ansiosta on mahdollista tehdä esimerkiksi isoja huumausainetakavarikkoja ja selvittää laajoja huumausainerikosketjuja. Syyteneuvottelussa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä edellytetään pelkästään että syytetty tunnustaa²²⁶ teon. Epäillyn ei siis tarvitse tunnustuksen lisäksi kertoa mitään muuta rikokseen liittyvää, joka saataisi auttaa poliisia rikoksen selvittämisessä.²²⁷ Tässä mielessä onkin erikoista että korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2018:23 todennut että syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti ovat rikoksen tekijän rikoksen selvittämisen edistämistä. Missään syyteneuvottelua koskevassa lainsäädännössä ei kuitenkaan edellytetä, että syytetty kertoisi yksityiskohtia rikoksestaan. Tästä näkökulmasta RL 6:6.1 3k:n mukaisen säännöksen soveltamisesta saadaan enemmän hyötyä rikoksen selvittämiseen kuin syyteneuvottelun soveltamisesta.

Toisaalta voidaan kuitenkin pohtia, onko tarkkojen yksityiskohtien kertominen rikoksesta ja RL 6:6.1 3k:n soveltaminen syytetylle yhtä houkutteleva vaihtoehto kuin syyteneuvottelu. Syyteneuvottelussa vaaditaan vain tunnustus omasta teosta eikä syytetyn tarvitse pyrkiä vaikuttamaan sen enempää rikoksensa selvittämiseen ja sitä kautta syytetty ei esimerkiksi aiheuta haittaa mahdollisille rikoskumppaneilleen kertomalla tarkkoja yksityiskohtia rikoksesta. Vaikka lieventämisperusteen soveltaminen koskeekin vain rikosentekijän omaa rikosta, tästä huolimatta on selvää että esimerkiksi huumausainekätkön sijainnin paljastaminen tai huumausaineiden valmistamispaikan kertominen aiheuttavat haittaa mahdollisille rikoskumppaneille, vaikkei heidän osuudestaan tekoon kerrottaisikaan.

Toisaalta lieventämisperusteen soveltamisessa on se etu verrattuna syyteneuvotteluun että syyteneuvotteluun ryhtymisen ollessa täysin syyttäjän harkinnan varassa eikä epäillyllä ole subjektiivista oikeutta päästä syyteneuvotteluun, perinteinen lieventämisperuste kuitenkin mahdollistaa epäillylle tunnustuslievennyksen myös silloin kun syyttäjä ei tarjoa epäillylle syyteneuvottelua. Perinteisen lieventämisperusteen soveltamisessa ei kuitenkaan ole varmaa että

²²⁶ Toki lisäksi edellytetään myös että muut syyteneuvottelun edellytykset, kuten se että syyteneuvottelu on perusteltua ottaen huomioon esimerkiksi tavanomaisesta oikeudenkäynnistä aiheutuvat kustannukset, täytyvät.

²²⁷ OMML 47/2010, s. 51.

tunnustus todella lieventää rangaistusta koska tätä koskeva harkintavalta on syyttäjän sijaan kokonaan tuomioistuimilla.²²⁸ Syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin johdosta rangaistukseen tehtävä huojennus on siis varmempi koska tällöin syyttäjä *sitoutuu* vaatimaan rangaistusta lievennetyltä asteikolta ja lievennys on mahdollisesti myös avokätisempi²²⁹ kuin RL 6:6.1 3k:n johdosta saatava tai ainakin rangaistukseen tehtävän lievennyksen määrää on vaikeampi arvioida RL 6:6.1 3k:n mukaisessa tilanteessa. Se että perinteisen lieventämisperusteen soveltaminen ei ole riippuvaista syyttäjän tekemästä aloitteesta ja harkinnasta, vaan siihen avautuu mahdollisuus pelkästään epäillyn omalla toiminnalla, selittää myös sitä miksi perinteisen lieventämisperusteen soveltaminen on yleisempää kuin syyteneuvottelun.

Toisaalta syyteneuvottelu suhteessa muihin lieventämisperusteisiin voi olla syytetylle edullisempi vaihtoehto sillä RL 6 luvun 6 §:n mukaisia lieventämisperusteita käytetään vastaajien osalta yhdenmukaisella tavalla, kun taas syyteneuvottelussa vastaaja voi saada syytettä tingittyä enemmän kuin toinen. Lieventämisperusteita sovellettaessa syytetty ei samalla tavalla voi etukäteen vaatia palkintoa rikoksen selvittämisestä vaan joutuu tyytymään siihen että tuomari lopulta soveltaa lieventämisperustetta yhteneväisellä ja asianmukaisella tavalla.²³⁰

Tapauksessa KKO 2017:33 oli kyse huumausainerikoksen valmistelusta. A oli viljellyt Psilosybesieniä ja tuonut maahan kasvatusalustoja sienien viljelemistä varten. A oli kuitenkin oma-aloitteisesti ottanut yhteyttä Tulliin, kun sai tietää että sienien kasvualustat olivat jääneet Tullin haltuun ja oli kertonut Tullille olleensa tilauksen takana. Lisäksi A oli kertonut esitutkinnassa myös aikaisemmista kasvualustatilauksistaan, mistä esitutkintaviranomaisilla ei ollut tietoa vielä tuossa vaiheessa tutkintaa.²³¹

Korkein oikeus sovelsi ratkaisussa RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohtaa ja otti A:n pyrkimyksen edistää rikoksensa selvittämistä huomioon rangaistusta alentavana seikkana.²³² Syyteneuvottelu otettiin käyttöön vuonna 2015, joten tähän tapaukseen olisi sen puolesta voitu soveltaa

²²⁸ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 177.

²²⁹ Tällä viitataan siihen että syyteneuvottelussa syyttäjä sitoutuu esittämään rangaistusvaatimuksen alennetulta rangaistusasteikolta ja lähtökohtana on kolmanneksen alennus rangaistukseen. Sen sijaan kun puhutaan lieventämisperusteesta, syytetyn on hankalampi ennakoita mahdollisen lievennyksen lopullista vaikutusta tuomioon koska lieventämisperusteen soveltamisessa syyttäjää ei ole samalla tavalla sidottu esittämään rangaistusvaatimusta alennetulta asteikolta kuin syyteneuvottelujärjestelmässä. Toisaalta kummassakin tapauksessa lopullisen ratkaisun rangaistuksen määrästä ja lajista tekee kuitenkin aina tuomioistuin.

²³⁰ Linna 2010, s. 212–213.

²³¹ KKO 2017:33, kohta 28.

²³² Ibid, kohta 29.

syyteneuvottelua. Tapaukseen ei kuitenkaan sovellettu syyteneuvottelumenettelyä vaan se käsiteltiin tavanomaisessa oikeudenkäyntimenettelyssä ja rangaistuksen mittaamisessa otettiin huomioon A:n pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä.

Tapauksessa KKO 2015:69 oli kyse törkeästä huumausainerikoksesta. Tähän sovellettiin RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista lieventämisperustetta. Tällöin ei olisi vielä voitu soveltaa syyteneuvottelua eikä muutoinkaan koska kyseessä oli törkeä huumausainerikos, joka rangaistusasteikkonsa puolesta jää syyteneuvottelumenettelyn ulkopuolelle. Voidaankin pohtia, onko syyteneuvottelun ulottaminen törkeään huumausainerikokseen lopulta kuitenkin kovin tarpeellista, kun lieventämisperusteen käytön edellytyksiä ei ole rajattu rangaistusasteikon perusteella ja näin ollen perustetta voidaan soveltaa myös törkeisiin huumausainerikoksiin.

Tätä kysymystä voidaan lähestyä kahdesta näkökulmasta, prosessiekonomisesta ja rikoksen selvittämisen näkökulmasta. Prosessiekonomian kannalta syyteneuvottelun käyttäminen toisi paremmin säästöjä kuin se että tapaus etenee tavanomaiseen oikeudenkäyntiin, jossa päädytään soveltamaan RL 6:61 3k:aa. Tästä näkökulmasta syyteneuvottelun ulottaminen myös törkeään huumausainerikokseen olisi tarkoituksenmukaista. Toisaalta jos asiaa pohditaan sen puolesta, kuinka hyvin rikos todellisuudessa selviää, jos sovelletaan syyteneuvottelumenettelyä, voidaan todeta että tavanomainen oikeudenkäynti ja RL 6:6.1 3k:n soveltaminen on tarkoituksenmukaisempi ratkaisu rikoksen selviämisen kannalta. Ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti todeta että lieventämisperusteen soveltaminen olisi parempi vaihtoehto kuin syyteneuvottelun soveltaminen mutta selvää on kuitenkin että lieventämisperusteen soveltaminen syö käyttöalaa syyteneuvottelun soveltamiselta. RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan soveltaminen lieneekin suurin syy sille, miksi syyteneuvottelun käyttö erityisesti huumausainerikoksissa on jäänyt niin vähäiseksi.

4.4. Syyteneuvottelun suhde syyttömyysolettamaan

Syyttömyysolettamasta säädetään kansallisella tasolla esitutkintalain (805/2011, ETL) 4 luvun 2 §:ssä, jonka mukaan rikoksesta epäiltyä tulee kohdella esitutkinnassa syyttömänä. Lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999, EIS) 6 artiklan 2 kappaleessa ja kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (8/1976, KP-sopimus) 14 artiklan 2 kappaleessa määrätään syyttömyysolettamasta. EIS 6 artiklan 2 kappaleen mukaan jokaista syytettyä tulee pitää syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on näytetty laillisesti toteen.

Syyttömyysolettamasta johtuen todistustaakka²³³ asiassa on syyttäjällä²³⁴. Lisäksi syyttömyysolettamaan katsotaan yleisesti kuuluvaksi muun muassa se ettei tuomioistuimella saa olla ennakkokäsitystä epäillyn syyllisyydestä ja tuomioistuimen on pyrittävä aina parhaansa mukaan aineellisesti oikeaan ratkaisuun. Syytettyä tulee muutoinkin kohdella prosessissa syyttömänä ja näyttökysymyksissä olevat epäselvyydet katsotaan aina syytetyn eduksi.²³⁵

Syyteneuvottelua voidaan lähtökohtaisesti pitää vaikeasti yhteensovitettavana syyttömyysolettaman kanssa, sillä jo neuvotteluiden aloittaminen rikkoo syyttömyysolettamaa silloin kun henkilö on syytön.²³⁶ Lisäksi plea bargain -menettelyä voidaan kritisoida myös periaatteellisesta näkökulmasta. Se että rangaistusta alennetaan ainoastaan tunnustuksen perusteella, on kritiikille altis menettely syyttömyysolettaman kannalta koska tällöin muodostuu perustellusti kysymys siitä, onko syytetty tällöin tuomittu rangaistukseen EIS:n edellyttämällä tavalla *laillisessa*²³⁷ menettelyssä.²³⁸ Suomessa tosin pelkkä tunnustus ei riitä vakavimmissa rikoksissa langettavaan tuomioon, vaan syyttäjällä täytyy olla rikoksesta myös muuta näyttöä.

Oikeuskirjallisuuden mukaan syyteneuvottelun saisi syyttömyysolettamaa rikkomatta aloittaa vasta kun syyttäjällä on olemassa sellaista näyttöä, joka ilman tunnustustakin riittäisi syyksi lukevaan tuomioon.²³⁹ Lain esitöiden mukaan puolestaan syyteneuvottelu on mahdollista aloittaa sitten kun syyttäjä voi siihen asti kertyneen näytön²⁴⁰ perusteella nostaa asiassa syytteen.²⁴¹ Syyttäjä voi olemassa olevan näytön perusteella arvioida, onko syytekynnys asiassa ylitetty.²⁴² Tunnustus tekee syyteneuvottelusta mahdollisen mutta menettelyä ei voida kuitenkaan käyttää hankkimaan tunnustusta, jos muu näyttö ei ylitä syytekynnystä.²⁴³ Samassa hallituksen esityksessä on myös

²³³ Tämä tarkoittaa sitä että syyttäjän täytyy näyttää toteen kaikki ne seikat, mihin hän syytteensä perustaa. Launiala 2010, s. 9.

²³⁴ Muun muassa EIT:n tapauksessa Telfner v. Itävalta oli kyse siitä, oliko syyttömyysolettamaa rikottu ja todistustaakka käännetty syyttäjältä syytetylle. EIT lausui että tuomioistuin oli spekuloinut sellaisella asialla, josta ei oltu esitetty minkäänlaista näyttöä. Lisäksi koska syytetyltä oli vaadittu selvitystä seikasta, josta ei oltu esitetty vakuuttavaa selvitystä, asiassa oli käännetty todistustaakka syyttäjältä syytetylle ja asiassa oli rikottu syyttömyysolettamaa. Telfner v. Itävalta 20.3.2001, kohdat 18, 19 ja 20.

²³⁵ Virolainen 1998, s. 141.

²³⁶ Linna 2012, s. 123.

²³⁷ Se mitä laillisella menettelyllä ja toteennäyttämällä tarkoitetaan kunkin valtion oikeusjärjestelmässä, pyritään määrittelemään tarkemmin kansallisissa määritelmässä. Launiala 2010, s. 5.

²³⁸ Tolvanen 2003, s. 1021.

²³⁹ Linna 2010, s. 254.

²⁴⁰ Tältä osin voidaan todeta että syyteneuvottelun aloittamiseen liittyvä näytön riittävyyden edellytys on asetettu korkeammalle kuin esitutinnan rajoittamisen tunnustuksen perusteella, sillä kuten edellä on tuotu ilmi, esitutinnan rajoittamisen edellytyksenä ei ole edes syytteen nostamiselle asetettujen edellytysten täytyminen.

²⁴¹ HE 58/2013 vp, s. 22.

²⁴² Vatjus-Anttila 2022a, s. 154.

²⁴³ Ibid, s. 155.

mainittu että vapaaehtoisesti annettu ja todellisuuden mukainen tunnustus riittää syytteen nostamiseen.²⁴⁴ Vähäisemmissä rikoksissa tällainen tunnustus riittää myös tuomitsemiskynnyksen ylittymiseen. Näin ollen vähäisemmissä rikoksissa on siis mahdollista saada syyksilukeva tuomio ilman muuta näyttöä, pelkällä tunnustuksella.²⁴⁵

Tunnustaminen voidaan katsoa osaksi todennäköisyysnäyttöä vain, mikäli syytetty on tunnustanut teon ilman syyttäjän viittauksia rikosvastuun huojentamisesta. Tämän säännön tarkoituksena on turvata syyttömyysolettaman toteutuminen ja estää se ettei syyteneuvottelua käytetä näytön hankkimiseen. Lisäksi tarkoitus on estää esitutkinnan perustuminen tunnustuksen hankkimiselle.²⁴⁶ Tilanteessa jossa syytetty ei ole antanut tunnustusta oma-aloitteisesti eikä syytekynnyks ylitä, syyttäjän tulisi pääsääntöisesti tehdä asiassa syyttämättäjäntämispäätös sen sijaan että syyttäjä alkaisi houkutella epäiltyä suostumaan tunnustamisoikeudenkäyntiin. Esteitä syyteneuvottelun mahdollisuudesta kertomiseen tai jopa siihen kannustamiseen ei kuitenkaan ole. Tärkeintä on ettei epäiltyä painosteta tunnustuksen tekemiseen.²⁴⁷

Syytettyjen avustajilla on merkittävä rooli syyttömyysolettaman ja myös itsekriminointisuojan toteutumisessa. Avustajilta edellytetäänkin tehokkuutta ja aktiivisuutta aina siitä asti kun ensimmäisen kerran ylipäätään aletaan neuvottelemaan plea bargain -menettelyn mahdollisesta aloittamisesta.²⁴⁸ Toisaalta edes avustajien apu ei välttämättä takaa syytetyn aseman paranemista silloin jos järjestelmä perustuu tehokkuuteen ja rutiineihin kuten se Yhdysvalloissa perustuu. Yhdysvalloissa on tavanomaista että syyttäjä ja avustaja neuvottelevat rutiinitapaukset vain muutamassa minuutissa esitutkintapöytäkirjan pohjalta.²⁴⁹

Lisäksi on tyypillistä että käytännön elämässä syytetyn päätöksentekokyky ei kuitenkaan vastaa oletettua²⁵⁰ ja syytetyn neuvottelukäyttäytyminen on vahvasti tilannesidonnaista. Epäilty voi esimerkiksi toivoa vain pääsevänsä nopeasti pois pidätyssellistä ja käskää tällöin avustajaansa neuvottelemaan mahdollisimman pikaisesta vapauttamisesta. Tällaisessa tapauksessa avustajan juridinen osaaminen jää melko merkityksettömäksi.²⁵¹

²⁴⁴ Tapani - Tolvanen 2015, s. 235.

²⁴⁵ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 155.

²⁴⁶ Yhdysvalloissa esitutkinnan painopiste sen sijaan on nimenomaan siirtynyt tunnustuksen saamiseen. Tolvanen 2003, s. 1020 ja Linna 2015, s. 432.

²⁴⁷ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 156–157.

²⁴⁸ Ashworth 1994, s. 278–280.

²⁴⁹ Linna 2010, s. 251.

²⁵⁰ Järjestelmän oletuksena on se että rikoksenteikijä olisi rationaalinen päätöksenteikijä, kuten edellä on tuotu ilmi.

²⁵¹ Linna 2010, s. 251.

5 SYYTENEUVOTTELUN HYÖDYT JA ONGELMAT

5.1 Prosessiekonomiset säästöt Yhdysvalloissa ja Suomessa

Siinä missä Suomessa syyteneuvottelun käyttöönottoon suhtauduttiin aluksi kriittisesti, koska menettelyä ei pidetty soveltuvana tai tarpeellisena Suomen oikeusjärjestelmään, Yhdysvalloissa plea bargainin käyttö on sen sijaan jo pidempään ollut vakiintunut²⁵² osa Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmää, ja voidaan katsoa että sen käyttö on raskaan jury-järjestelmän vuoksi muodostunut Yhdysvalloissa jopa pakolliseksi.²⁵³ Tapauksessa *Santobello v. New York* vuodelta 1971 Supreme Court totesi että mikäli jokainen rikosasia Yhdysvalloissa ratkottaisiin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä, täytyisi tuomioistuinten ja tuomareiden määrä moninkertaistaa.²⁵⁴ Tämä lausuma osoittaa hyvin, kuinka tärkeä prosessiekonominen työkalu plea bargain -menettely Yhdysvalloissa on. Mannermaiset oikeudenkäynnit ovat yleisesti olleet nopeampia ja tehokkaampia kuin amerikkalaiset oikeudenkäynnit, eikä tämän vuoksi mannermaissa ole ollut samanlaista tarvetta kehittää täysimääräisestä oikeudenkäynnistä vaihtoehtoisia ratkaisuja.²⁵⁵

Lisäksi Manner-Euroopan²⁵⁶ syyttäjillä on ollut vähemmän harkintavaltaa²⁵⁷ kuin Yhdysvalloissa toimivilla syyttäjillä.²⁵⁸ Toki tämä ero on kaventunut vuosien saatossa ja lopulta syyteneuvottelumenettely rantautui myös Manner-Eurooppaan. Kuitenkin edelleen voidaan todeta että vaikka syyteneuvottelun käyttö on lisääntynyt Manner-Euroopassa, sen käyttö on edelleen melko rajattua verrattuna Yhdysvaltoihin.²⁵⁹ Tätä selittää ainakin osittain se että mannermaiset rikosoikeusjärjestelmät ovat rakenteeltaan hierakkisempia kuin angloamerikkalaiset kollegansa.²⁶⁰

Yhdysvalloista puhuttaessa täytyy ottaa huomioon Yhdysvaltojen asema liittovaltiona ja se, että rikosprosessin sisältö voi vaihdella melko laajastikin osavaltioittain. Yleisellä tasolla voidaan

²⁵² Vakiintuminen tapahtui Yhdysvalloissa 1800-luvun ja 1900-luvun vaihteessa. Menettelyä kohtaan esitettiin vahvaa kritiikkiä aluksi myös Yhdysvalloissa, muun muassa Yhdysvaltojen sisällissodan aikaan kun tehtiin ensimmäisiä syytesopimuksiin perustuvia oikeuden ratkaisuja, ne nähtiin tällöin jopa perustuslain vastaisina ja kumottiin. Sinänsä itse tunnustamista ei nähty ongelmana, vaan sitä ettei asiaa saatettu täysimääräiseen oikeudenkäyntiin. Alschuler 1979, s. 6 ja Ridha 2014, s. 10–11.

²⁵³ Oikarainen 2009, s. 91.

²⁵⁴ *Santobello v. New York*, 404 U.S. 257 (1971), s. 260.

²⁵⁵ Combs 2002, s. 137.

²⁵⁶ Manner-Eurooppalaisessa oikeudessa oikeus perustuu lähtökohtaisesti säädettyyn oikeuteen, kun taas Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmä on common law:ta eli oikeus perustuu siellä ennakkoratkaisuoppiin. Husa 2020, s. 973. Suomen voidaan katsoa edustavan Manner-Eurooppalaista oikeutta eli civil law -oikeutta.

²⁵⁷ Tehokkaiden neuvotteluiden käymiseen tarvitaan laajaa harkintavaltaa. Combs 2002, s. 55.

²⁵⁸ *Ibid*, s. 37–38.

²⁵⁹ *Ibid*, s. 45.

²⁶⁰ *Ibid*, s. 51.

kuitenkin todeta että plea bargain -menettely on vahvassa asemassa Yhdysvalloissa kokonaisuutena arvioiden. Vuosien 2008-2012 välisenä aikana yhteensä noin 97 prosenttia tuomioista annettiin tunnustamisen seurauksena.²⁶¹ Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmän ja plea bargain -menettelyn voikin nähdä ikään kuin ruokkivan toisiaan. Pitkät, raskaat ja kalliit oikeudenkäynnit ylläpitävät syyttäjän ja syytetyn välistä neuvottelukulttuuria ja toisaalta taas tällainen neuvottelukulttuuri ja siitä saadut tunnustukset pitävät yllä Yhdysvaltalaista rikosprosessia.²⁶²

Yhtenä syynä sille miksi Plea Bargain -järjestelmä alkoi aikoinaan vahvistua, on pidetty ainakin sitä, että 1900-luvun aikana Yhdysvaltojen rikosprosessissa alkoi korostua asianajajien sekä syyttäjän asema. Samalla jurysta tuli itsenäisempi elin, mutta sen juridinen osaaminen heikentyi. Täysimääräisiä jury-oikeudenkäyntejä alkoi edeltää valamiehistön valinta eli *volt dire*²⁶³, ja koko rikosprosessin muuttuminen monimutkaisemmaksi ja pidemmäksi²⁶⁴ tietenkin aiheutti kustannusten lisääntymistä rikosprosessissa.²⁶⁵ Sellaisissa rikosasioissa, joissa tekijä on tunnustanut tekonsa, ei järjestetä lainkaan tällaista raskasta jury-oikeudenkäyntiä vaan syytetty määrätään rangaistukseen suoraan syyttäjän vaatimuksesta. Tällainen menettely siten säästää huomattavasti oikeuslaitoksen resursseja.²⁶⁶

Resurssien säästäminen plea bargain -menettelyä käyttämällä onkin korostettua Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmässä. Suomeen verrattuna, plea bargain -menettelyä käytetään Yhdysvalloissa huomattavasti enemmän²⁶⁷, jolloin on luonnollistakin että menettelyn ansiosta myös resursseja säästyy Suomea enemmän. Lisäksi kun Yhdysvalloissa plea bargain -menettely soveltuu myös vakavampiin rikoksiin, kuten tappoon tai murhaan ja tällöin myös törkeään huumausainerikokseen, sen käyttöala muodostuu jo tämän vuoksi huomattavasti laajemmaksi kuin Suomessa.²⁶⁸

²⁶¹ Harakka 2016, s. 30.

²⁶² Ridha 2014, s. 12.

²⁶³ Joskus valamiehistön valintaprosessi kestää jopa kauemmin kuin itse oikeudenkäynti. Combs 2002, s. 18.

²⁶⁴ Rikosprosessin pitkittymiseen vaikutti myös muun muassa todistelussa tapahtunut huomautusten lisääntyminen sekä avustajien laajat suulliset esitykset oikeudenkäynnissä. Combs 2002, s. 18–19.

²⁶⁵ Ibid, s. 16–19.

²⁶⁶ Virolainen – Pölonen 2003, s. 411.

²⁶⁷ 90% Yhdysvaltojen rikosasioista ratkeaa syytetyn tunnustuksella. Combs 2002, s. 19.

²⁶⁸ Berglin 1986, s. 240.

Yhdysvalloissa plea bargain -järjestelyssä on lisäksi käytössä kolme erilaista käytäntöä, jotka ovat 1) charge bargain²⁶⁹, 2) plea bargain (sentence-bargain tai guilty plea)²⁷⁰ sekä 3) fact bargain^{271, 272}. Lisäksi Yhdysvalloissa on käytössä myös niin kutsuttu kruununtodistajajärjestelmä, jossa vastaajalle tuomitaan lievempi rangaistus ikään kuin palkintona siitä että hän kertoo muiden henkilöiden osallisuudesta rikokseen.²⁷³ Syyteneuvottelun laajempi menettelyvalikoima Yhdysvalloissa laajentaa syyteneuvottelun käytön mahdollisuutta entisestään verrattuna Suomeen sillä kuten edellä on esitetty, Suomessa syyteneuvottelu voi kohdistua vain rangaistuksen mittaamiseen eikä Suomessa ole käytössä kruununtodistajajärjestelmää. Näin ollen Yhdysvalloissa plea bargain -menettelyllä saavutetaan huomattavasti suurempia prosessisäästöjä kuin Suomessa. Lähtökohtaisesti merkittävin hyöty syyteneuvottelun ja plea bargain -menettelyn soveltamisessa on kuitenkin molemmissa oikeusjärjestelmissä menettelyjen ansiosta tehtävät prosessisäästöt, jotka voivat potentiaalisesti olla erittäin suuriakin, riippuen tapauksesta.

5.2 Syyteneuvottelun eri muotojen suhde rikosten selvittämiseen Suomessa ja Yhdysvalloissa

Keskusrikospoliisin mukaan suurimpana hyötynä syyteneuvottelussa voidaan nähdä menettelyssä saatava tunnustus ja sen merkitys näyttönä rikoksen selvittämisessä. Tunnustuksen perusteella voidaan saada esitutkintaan huomattavaa hyötyä tutkinnan suuntautuessa ainakin oikeaan suuntaan.²⁷⁴ Pirkanmaan poliisilaitos suhtautui kuitenkin vuonna 2010 skeptisesti siihen, millä tavalla syyteneuvottelun käyttöönotto mahdollistaisi tai helpottaisi näytön saamista, kun epäillyltä ei syyteneuvottelussa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä edellytetä muuta kuin tunnustusta. Epäillyn ei tarvitse tunnustuksen lisäksi kertoa mitään muuta rikokseen liittyvää, joka saataisi auttaa poliisia rikoksen selvittämisessä.²⁷⁵ Argumentti on nähdäkseni pätevä. Syyteneuvottelun käyttöä ei rikoksen selviämislähtöisesti osin olekaan pidettävä järin merkittävänä tai hyödyllisenä. Tässä mielessä syyteneuvottelu ei välttämättä juurikaan hyödytä rikoksen selvittämisessä, ellei rikoksen tekijä nimenomaisesti halua kertoa rikoksensa yksityiskohdista tarkemmin.

²⁶⁹ Charge-bargain -menettelyssä on kyse siitä että syyttäjä rajaa tekoa lievempään teko- tai osallisuusmuotoon tai rajaa syytteen koskemaan vain osaa syytetyn väitetyistä teoista. Linna 2010, s. 195.

²⁷⁰ Menettelyssä on kyse siitä että epäilty saa tunnustuksensa perusteella lievemmän rangaistuksen. Harakka 2016, s. 30. Sentence-bargain vastaa eniten suomessa käytössä olevaa syyteneuvottelua. HE 58/2013 vp, s. 13.

²⁷¹ Fact bargain -menettelyssä syytteestä sopiminen kohdistuu sellaisiin tosiseikkoihin, joihin syyttäjä vetoaa syyteen tueksi tai joilla on vaikutusta rangaistuksen mittaamisessa. Harakka 2016, s. 30.

²⁷² Ibid.

²⁷³ OMMML 47/2010, s. 46.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid, s. 51.

Suomen rikosprosessioikeudessa ei sovelleta myöskään niin kutsuttua kruununtodistajamenettelyä, jonka lähtökohdaksi on se että vastaaja voi kertomalla muiden henkilöiden osuuksista rikokseen, saada itselleen lievemmän tuomion.²⁷⁶ Yhdysvalloissa menettelyyn kuuluu kokonaisuudessaan se että syyttäjä tarjoaa vastaajalle joko teonkuvauksen, syytekohtien tai rangaistusvaatimuksen osalta edullisempaa syyteratkaisua sen perusteella että vastaaja suostuu todistamaan muita syytettyjä vastaan. On myös mahdollista että samalla perusteella syyttäjä jättää kokonaan syyttämättä eli antaa niin kutsutun *syyteimmuniteetin* vastaajalle.²⁷⁷

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan kruununtodistajamenettelyn käyttäminen toisi merkittävää etua erityisesti laajojen ja haasteellisten rikosten selvittämiseen.²⁷⁸ Huumausainerikoksista erityisesti törkeät huumausainerikokset voidaan tyypillisesti nähdä tällaisina rikoksina. Toisaalta on katsottu että tällaiseen menettelyyn sisältyy riski siitä että muiden tekemistä rikoksista saatu tieto ei ole luotettavaa ja menettelyn käyttäminen myös lähettää rikoksenteijöille kyseenalaisen moraalisen viestin siitä että kertomalla muiden tekemistä rikoksista saa omat rikoksensa anteeksi, eikä tällaista viestiä haluta rikoksenteijöille lähettää.²⁷⁹

Tältä osin tuleekin huomioida että huumausainerikoksissa, joihin liittyy usein myös järjestäytynyt rikollisuus, on nähdäkseni korostunut riski siitä etteivät kruununtodistajamenettelyssä kerrotut tiedot vastaa todellisuutta.²⁸⁰ Suomessa poliisin käytäntönä on tiedottajille palkkioiden maksaminen, joka vastaa melko pitkälti kruununtodistajamenettelyä. Erona palkkiomaksumenettelyssä kruununtodistajamenettelyyn on kuitenkin se että palkkiomaksumenetelmässä tiedottaja ei ole ollut itse osallisena rikokseen. Palkkiomaksumenetelmää käytetään erityisesti huumausainerikosten tutkinnassa.²⁸¹

Merkittävin ero myös syyteneuvottelujärjestelmän ja kruununtodistajajärjestelmän välillä on se että syyteneuvottelumenettelyssä vastaajan ei tarvitse kertoa muiden mahdollisten tekijöiden osallisuudesta rikokseen vaan vastaaja voi pelkästään oman tunnustuksensa perusteella saada lievennystä tuomioonsa. Sen sijaan kruununtodistajamenettelyssä vastaajan pitää antaa tietoja

²⁷⁶ OMML 47/2010, s. 51.

²⁷⁷ Berglin 1986, s. 242–243.

²⁷⁸ OMML 47/2010, s. 51.

²⁷⁹ HE 44/2002 vp, s. 182.

²⁸⁰ OMML 47/2010, s. 46.

²⁸¹ Ibid.

nimenomaisesti muista rikokseen osallisista, jota voidaan pitää erityisesti huumausainerikoksissa²⁸² riskialttiimpana vastaajalle ja saatujen tietojen oikeellisuudelle.

Yhdysvalloissa sen sijaan sovelletaan paljonkin kruununtodistajajärjestelmää.²⁸³ Tämän ansiosta myös rikoksia on tältä osin tehokkaampi²⁸⁴ selvittää Yhdysvalloissa kuin Suomessa. Kääntöpuolena kruununtodistajajärjestelmän soveltamisessa on kuitenkin jo edellä mainitut riskit annettujen tietojen oikeellisuudesta sekä moraalisesti kyseenalainen viesti rikosentekijälle palkita hänet muiden rikokseen osallisten ilmiantamisesta.

5.3 Syyteneuvottelun vaikutuksesta syytetyn oikeusturvaan Suomen kontekstissa

Siinä missä syyteneuvottelusta on ollut prosessiekonomista hyötyä rikosoikeusjärjestelmälle, se ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton konstruktio. Syyteneuvottelua on kritisoitu muun muassa siitä että äärimmillään se voi olla jopa ristiriitainen ihmisoikeuksien, erityisesti rikoksesta syytetyn oikeuksien näkökulmasta. Suomen osalta tilanne on kuitenkin parempi kuin kansainvälisesti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöön peilaten voidaan todeta että Suomessa syyteneuvottelujärjestelmä ei ole Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) vastainen.²⁸⁵ EIT on todennut että syyteneuvottelujärjestelmä on EIS:n mukainen, kunhan epäilty on tunnustaessaan luopunut vapaaehtoisesti sekä tietoisesti oikeudestaan suulliseen käsittelyyn sekä normaaliin muutoksenhakuoikeuteensa.²⁸⁶

Lisäksi EIT on asettanut rikoksesta epäillyn vähimmäisoikeuksiksi syyteneuvottelussa muun muassa seuraavat asiat: epäillyllä tulee olla tieto esitutkinta-aineistosta tunnustaessaan, oikeus avustajaan koko prosessin ajan, hänelle on tiedotettu hänellä olevista oikeuksista ja menettelyn vaikutuksista niihin, hänen tulee myös ymmärtää tunnustuksensa perusteella tehtävän sopimuksen sisältö ja lisäksi viranomaiset eivät saa olla oikeudettomasti vaikuttamassa tunnustuksen antamiseen. Suomessa syyteneuvottelujärjestelmä täyttää kaikki nämä vaatimukset.²⁸⁷

²⁸² Erityisesti huumausaineen myymiseen ja kuljettamiseen liittyvissä rikoksissa on tyypillisesti useita tekijöitä.

²⁸³ HE 44/2002 vp, s. 182.

²⁸⁴ Kruununtodistajajärjestelmän soveltamisen voidaan ainakin todeta laajentavan rikoksen selvittämisen mahdollisuuksia verrattuna Suomeen.

²⁸⁵ *Sahavirta* 2016, s. 386–387.

²⁸⁶ *Ibid*, s. 387.

²⁸⁷ *Ibid*.

Syyteneuvottelua käyttöönottaessa esitettiin jonkin verran huolta siitä, rikkooko syyteneuvottelu yhdenvertaisuusperiaatetta. Yhdenvertaisuusperiaatteen ydin on se että samankaltaiset tapaukset käsitellään yhdenvertaisesti. Erityisesti teoissa, joissa on useita osallisia samaan rikokseen, kysymys yhdenvertaisuudesta aktualisoituu.²⁸⁸ Lain esitöissä on lähdetty siitä että samaan rikokseen osallisten tulisi kaikkien tunnustaa tekonsa, jotta syyteneuvottelua voitaisiin asiassa soveltaa.²⁸⁹

Lain sanamuoto ei kuitenkaan tällaista edellytä. Lisäksi tällainen vaatimus on vaikea toteuttaa käytännössä sillä eri osalliset voivat suhtautua hyvin eri tavoin tekoonsa ja vaatimus siitä että kaikki tunnustavat teon, lisää osallisten keskeisen painostuksen ja muun vaikuttamisen mahdollisuutta.²⁹⁰ Jälleen kerran, painostuksen riski nähdäkseni korostuu erityisesti huumausainerikoksissa. Tärkeintä yhdenvertaisuuden toteuttamisen kannalta onkin se että kaikille samaan tekoon syyllistyneille tarjotaan samanlainen mahdollisuus tunnustuksen tekemiseen ja syyteneuvotteluun osallistumiseen.²⁹¹ Onkin perusteltua että tekijä joka on tunnustanut vastuunsa asiassa, saa siitä edun, eikä tällaista menettelyä voitane pitää yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena.²⁹² Tiettyjen rikosten rajautuminen pois syyteneuvottelun piiristä on kuitenkin omiaan aiheuttamaan haasteita yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta, kun otetaan huomioon että esimerkiksi talousrikolliset asetetaan rajauksen yhteydessä parempaan asemaan muihin rikoksentekijöihin nähden.²⁹³

Voidaan myös perustellusti miettiä, vaarantuuko yhdenvertaisuusperiaate sen johdosta että syyteneuvottelun käyttö edellyttää aina asianomistajan suostumusta. Asianomistajan suostumusvaatimus voi johtaa siihen että samanlaisissa rikoksissa voidaan päätyä erilaisiin rangaistuksiin, koska toisessa tapauksessa asianomistaja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä ja toisessa samanlaisessa asiassa puolestaan ei.²⁹⁴ Huumausainerikoksissa tämä ei ole ongelma, koska kuten edellä on todettu, huumausainerikoksissa ei ole koskaan asianomistajia.

Voitaneekin siis todeta että tässä mielessä huumausainerikosten tekijöillä on muita rikoksen tekijöitä parempi mahdollisuus päästä syyteneuvotteluun ja tunnustamisoikeudenkäyntiin, kun se ei riipu asianomistajan suostumuksesta eikä yhdenvertaisuusperiaatteen toteutuminen täten muodostu

²⁸⁸ Tapani – Tolvanen 2015, s. 233–234.

²⁸⁹ HE 58/2013 vp, s. 24.

²⁹⁰ Sahavirta 2016, s. 390–391.

²⁹¹ Sahavirta 2016, s. 391.

²⁹² HE 58/2013 vp, s. 24.

²⁹³ Vatjus-Anttila 2022 b, s. 550.

²⁹⁴ Sahavirta 2016, s. 392.

ongelmaksi ainakaan tältä osin. Lisäksi tapaukseen on mahdollista soveltaa syyteneuvottelun sijaan kuitenkin perinteistä lieventämisperustetta, vaikka asianomistaja ei antaisikaan suostumustaan syyteneuvottelumenettelylle. Perinteisen lieventämisperusteen soveltamiseen ei edellytetä asianomistajan suostumusta ja lieventämisperustetta on mahdollista soveltaa niissä tilanteissa, joissa syyteneuvottelun käyttö rajautuu pois syystä tai toisesta.²⁹⁵

Vastaajalla on laaja²⁹⁶ itsekriminointisuoja eli oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. Itsekriminointisuojan vuoksi on tärkeää että vastaaja voi vielä muutoksenhakuvaiheessakin peruuttaa antamansa tunnustuksen. Lisäksi syyteneuvottelussa vallitseva ROL 5b:5.2:n mukainen hyödyntämiskielto voidaan nähdä toisena keinona turvata vastaajan itsekriminointisuoja.

Syyteneuvottelua koskevien lain esitöissä todettiin että lähtökohtaisesti epäillyllä tai vastaajalla tulee olla avustaja sekä neuvoteltaessa tuomioesityksestä että tunnustamisoikeudenkäynnissä.²⁹⁷ Myöhemmin ROL 5 b luvun 2 §:n 2 momentissa onkin säädetty että tunnustamisoikeudenkäynnissä vastaajalla tulee olla avustaja ellei hän nimenomaisesti itse huolehdi puolustuksestaan. Avustaja on kuitenkin määrättävä aina silloin kun kyseessä on alle 18-vuotias tai sellainen henkilö, joka ei pysty huolehtimaan itse puolustuksestaan.²⁹⁸ Tämän edellytyksen tarkoituksena on varmistaa syytetyn oikeusturvan toteutuminen ja tasoittaa syytetyn heikompaa asemaa²⁹⁹ syyteneuvottelussa syyttäjään nähden.³⁰⁰

Syyteneuvottelun tarkoitus ei saa olla näytön hankkiminen eikä menettelyn käyttäminen saa aiheuttaa sitä että esitutkinnan tarkoitus olisi vain saada tunnustus epäillyltä.³⁰¹ Lisäksi varsinaiseen

²⁹⁵ Vatjus-Anttila 2022 a, s. 176.

²⁹⁶ Esimerkiksi ratkaisusta KKO 2012:5 ilmenee hyvin itsekriminointisuojan laajuus. A oli pesänhoitajan hakemuksesta käräjäoikeuden päätöksellä määrätty konkurssin tehneen X Oy:n edustajaksi. A oli katsottu X Oy:n tosiasialliseksi toimijaksi muun muassa siksi että hänellä oli käyttöoikeus yhtiön tilille sekä yhtiön Visa Electron -kortti. A ei ollut yhteydessä pesänhoitajaan asian tiimoilta vaan A:n asiamies oli vain toimittanut pesänhoitajalla lausuman, jossa A totesi olevansa yhtiön työntekijä ja tietävänsä vain työntekijänä tietoonsa saamista asioista. Kyse oli siitä, oliko A laiminlyönyt velallisenä myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuutensa, jonka johdosta hänelle oli tuomittu uhkasakko. Korkein oikeus katsoi ettei sillä ollut perusteita katsoa että A olisi asiassa laiminlyönyt velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuutensa tulematta pakotetuksi myötävaikuttamaan oman syyllisyytensä selvittämiseen ja uhkasakolle ei täten ollut perusteita. KKO 2017:5, kohta 21.

²⁹⁷ HE 58/2013 vp, s. 14.

²⁹⁸ Ibid, s. 26.

²⁹⁹ Kts. heikommasta asemasta; Linna 2012, s. 122.

³⁰⁰ HE 58/2013 vp, s. 26.

³⁰¹ Linna 2015, s. 432.

syyteneuvotteluun voi ryhtyä vasta kun syytekynnys³⁰² on ylittynyt. Syytekynnyksen ylittyminen onkin yksi neuvottelumenettelyn aloittamiseen liittyvistä edellytyksistä.³⁰³ Syyttäjän kynnys tuomioesityksen tekemiseen on asetettu korkeammalle kuin syytteen nostamista koskevat todennäköiset syyt -kynnys. Tämä edellytys ja muut syyteneuvottelua koskevat säännöt ovat omiaan turvaamaan syytetyn oikeusturvaa syyteneuvottelumenettelyssä.³⁰⁴

5.3.1 Syyteneuvottelun vaikutuksesta syytetyn oikeusturvaan Yhdysvaltojen kontekstissa

Yhdysvalloissa on koulukunta, jonka mukaan Plea Bargain -menettely tuo esiin jopa pakottavia piirteitä. Kriittisen näkemyksen mukaan syytettyjen valinta suostua menettelyyn ei ole vapaa, vaan pikemminkin vastaus syyttäjien voimakkaisiin rajoituksiin ja uhkauksiin. Bar-Gillin ja Ben-Shaharin mukaan tällainen vaatisi syyttäjiltä kuitenkin riittävästi valtaa voidakseen esittää vakuuttavasti ja uskottavasti tällaisia uhkauksia vastaajalle.³⁰⁵ Toisaalta syyttäjä on sellaisessa asemassa että hän neuvottelee jokaisen syytetyn kanssa erikseen, jolloin hän voi hyödyntää syytettyjen tietämättömyyttä ja päättää, kuka monista syytetyistä todellisuudessa joutuu täysimittaiseen oikeudenkäyntiin asti. Syyttäjän tarkoituksena voi olla saada syytetty tuntemaan että juuri hän on oikeudenkäynnin kohteena. Tätä kutsutaan kollektiiviseksi toimintaongelmaksi.³⁰⁶

Kollektiivisen toimintaongelman ydin on syyttäjän ja syytetyn epätasapainoinen suhde. Siinä missä syyttäjä kohtaa useita hajallaan olevia syytettyjä, syytetyillä ei ole samaa kokemusta kuin syyttäjällä. Bar-Gillin ja Ben-Shaharin mukaan kollektiivinen toimintaongelma onkin isoin syy siihen, miksi syyttäjälle lopulta yleensä muodostuu riittävä uskottavuus vastaajaan nähden. Tämä epätasapaino kannustaa syytettyä tunnustamaan.³⁰⁷

Plea bargain -menettelyn hyväksymiseen sisältyy myös ulkoisvaikutuksia. Jokainen syytetty joka suostuu menettelyyn, vapauttaa syyttäjän resursseja muiden syytettyjen haastamiseen.³⁰⁸ Samaan aikaan syyttäjällä ei kuitenkaan ole resursseja syyttää kaikkia epäiltyjä, jonka pitäisi olla omiaan vähentämään syytettyjen halukkuutta tunnustaa kun on yleisesti tiedossa että syyttäjälle ei välttämättä

³⁰² Pääsääntönä on että syytekynnys ylittyy kun epäilty tunnustaa vapaaehtoisesti ja tunnustus on tapauksen faktoja vastaava. HE 58/2013 vp, s. 22.

³⁰³ Ibid.

³⁰⁴ Linna 2015, s. 432.

³⁰⁵ Bar-Gill – Ben-Shahar 2009, s. 738.

³⁰⁶ Ibid, s. 740.

³⁰⁷ Ibid, s. 751.

³⁰⁸ Ibid, s. 743.

ole tunnustuksen antamatta jättämisestä huolimatta resursseja viedä asiaa oikeuteen.³⁰⁹ Syyttäjän resurssien rajallisuus on siis toisaalta omiaan aiheuttamaan uskottavuuspulan siitä, että asia todella käsiteltäisiin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä.

Syytetylle muodostuu myös etukäteinen kuluriski, jos syyttäjä uhkaa viedä asian normaaliin oikeudenkäyntiin, josta voi aiheutua syytetylle kuluja.³¹⁰ Näin ollen syytetyn omat rajalliset taloudelliset resurssit kannustavat myöskin tunnustuksen tekemiseen. Kuitenkaan kuluriski yksin ei vielä vaikuta merkittävästi tähän, ellei ole uskottavaa että syyttäjä todella vie asian täysimittaiseen oikeudenkäyntiin.³¹¹

Rikoksesta syytetyt saattavat olla epävarmoja tekijöistä, jotka vaikuttavat mahdollisen oikeudenkäynnin tulokseen. He eivät tiedä niitä kaikista todisteista, joita syyttäjällä on tai hän todennäköisesti saa. Syytetyt eivät myöskään pysty arvioimaan tarkasti, millaisen tuomion he todennäköisesti saavat. Tällainen epävarmuus on omiaan saamaan lisäämään syytetyn todennäköisyyttä tunnustamiseen.³¹²

Yhdysvaltojen perustuslaki ja siihen sisältyvä Bill of Rights sisältää myös säännöksen jokaisen oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, jolla tarkoitetaan käytännössä täysimääräistä jury-istuntoa.³¹³ Sen sisältö kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

” In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defence.”³¹⁴

Lisäksi Yhdysvaltojen oikeuskirjallisuudessa on todettu että rangaistusta ei saisi tuomita vain siksi vuoksi että se on nopeampi ja halvempi tapa ratkaista käsillä oleva tapaus.³¹⁵ Tilastollisesti

³⁰⁹ Bar-Gill – Ben-Shahar 2009, s. 746.

³¹⁰ Ibid, s. 747.

³¹¹ Ibid, s. 749–750.

³¹² Ibid, s. 748.

³¹³ Ridha 2014, s. 10.

³¹⁴ Bill of rights, kohta 6.

³¹⁵ Alschuler 1968, s. 57.

ehdottomasti suurin osa Yhdysvalloissa annetuista rikostuomioistuista käsitellään kuitenkin muussa kuin jury-oikeudenkäynnissä. Jopa 97%³¹⁶ langettavista tuomioista perustuu syyllisyyden tunnustamiseen. Näin ollen on harvinaista että syytetyt käyttävät perustuslaissa turvattua oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.³¹⁷ On kuitenkin osoitettu että ”syyttömät” syytetyt yleensä kuitenkin valitsevat täysimääräisen oikeudenkäynnin plea bargain -menettelyn sijaan. Syitä tähän on monia, esimerkiksi se että syyttömällä saattaa olla syyttäjää parempaa tietoa mahdollisuuksistaan oikeudenkäynnissä tai yleisesti tilasto voi olla seurausta ihan vain siitä että lähtökohtaisesti syytön henkilö ei saa tuomiota täysimääräisessä oikeudenkäynnissä.³¹⁸

EIS 6 artiklan 1 kohdan mukaan ”jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Päätös on annettava julkisesti, mutta lehdistöltä ja yleisöltä voidaan kieltää pääsy koko oikeudenkäyntiin tai osaan siitä demokraattisen yhteiskunnan moraalin, yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden vuoksi nuorten henkilöiden etujen tai osapuolten yksityiselämän suojaamisen niin vaatiessa, tai siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeudenmukaisuutta. Lisäksi oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin 6 artiklan mukaan kuuluvat syyttömyysolettama sekä rikoksesta epäillyn vähimmäisoikeudet.”

Lisäksi kuten edellä on kerrottu, EIT on oikeuskäytännössään asettanut syyteneuvottelumenettelylle vähimmäisedellytykset, joihin kuuluu muun muassa se että syytetyllä tulee olla tieto esitutkintaineistosta tunnustaessaan ja syytetyllä on aina oikeus avustajaan koko prosessin ajan.³¹⁹ RL 6 luvun 8 a §:n 3 momentissa on todettu myös että tuomioistuimen täytyy aina tuomiossa ilmoittaa millaisen tuomion syytetty olisi saanut ilman tunnustamista. Erona Yhdysvaltojen järjestelmässä Suomeen onkin siis että niin EIS:n, EIT:n kuin Suomen kansallisen lainsäännönkin asettamat vaatimukset syyteneuvottelujärjestelmälle ovat tiukemmat kuin Yhdysvalloissa. Syytetyn oikeusturva vaikuttaakin olevan pidemmälle turvattu Suomessa³²⁰ kuin Yhdysvalloissa.

³¹⁶ Saksassa puolestaan käsitellään arvioiden mukaan vain noin puolet rikosasioista syytesopimuksiin perustuen. Ridha 2014, s. 13. Lisäksi kun katsotaan tilastoja Suomessa järjestetyistä tunnustamisoikeudenkäynneistä, voidaan todeta että vain murto-osa rikosasioista käsitellään syyteneuvottelumenettelyssä/tunnustamisoikeudenkäynnissä.

³¹⁷ Ridha 2014, s. 10.

³¹⁸ Tor – M. Garcia 2010, s. 99–100.

³¹⁹ Sahavirta 2016, s. 387.

³²⁰ Ottaen huomioon EIT ja EIS:n asettamat vähimmäisvaatimukset syyteneuvottelumenettelylle myös muualla Euroopassa vaikutetaan turvaavan syytetyn oikeusturva paremmin kuin Yhdysvalloissa.

Lisäksi plea bargain -menettelyssä tunnustuksen korostunut merkitys on johtanut myös siihen että poliisi on alkanut toiminnassaan käyttämään enemmän kyseenalaisia tutkintamenetelmiä. On ollut esimerkiksi tapauksia joissa epäilty on pidätetty tai häneen on kohdistettu muita pakkokeinoja vaikka pakkokeinojen käytön edellytyksiä ei ole sillä hetkellä tosiasiasa ollut olemassa. Poliisi on voinut luottaa siihen että pakkokeinojen edellytykset täyttyvät kuitenkin jossain tutkinnan myöhemmässä vaiheessa koska epäilty joka tapauksessa tunnustaa riskejä minimoidakseen jonkin sellaisen rikoksen, jonka johdosta tapauksessa voidaan käyttää pakkokeinoja.³²¹

Tällaiset lieveilmiöt, jotka johtuvat tunnustuksen merkityksen suhteettomasta korostumisesta, ovat erittäin haitallisia syytetyn oikeusturvan kannalta. Suomi on oikeusvaltio ja poliisin toimintaa säädellään lainsäädännössä erittäin kattavasti. Poliisia sitoo toiminnassaan muun muassa poliisilaki (872/2011, PolL) ja pakkokeinolaki (806/2011, PKL). Tällainen vastaava toiminta ei siten ole ainakaan teoriassa mahdollista Suomessa.

5.4 Syyttäjän erilaiset roolit rikosprosessissa ja syyteneuvottelumenettelyssä

Suomessa syyttäjän asema alkoi vahvistua 1990-luvulta alkaen ja vahvistuminen tapahtui lyhyessä ajassa. Tämä johtui muun muassa siitä että lainsäädäntöä uudistettiin, rikollisuus muuttui kokoajan kansainvälisemmäksi ja sai uusia muotoja.³²² Jääskeläinen on väitöskirjassaan kuvaillut syyttäjällä olevaa valtaa jopa niin merkittäväksi että esimerkiksi syyttäjän tekemä seuraamusluonteinen syyttämättäjäättämispäätös ”kumoaa” jopa syyttömyysolettaman.³²³ Lienee kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa puhua syyttömyysolettaman kumoamisesta vasta silloin kuin kyse on tosiasiallisesta tuomitsemisesta ja siitä että syyllisyys on pystytty näyttämään laillisesti toteen.³²⁴ Voidaan kuitenkin yleisellä tasolla todeta että edellä mainitun kaltaiset tehtävät antavat syyttäjälle jopa tuomitsemistoimintaan verrattavia tehtäviä.³²⁵

Suomessa syyttäjän katsotaan toimivan näkemyksestä riippuen rikosprosessissa joko kaksois- tai kolmoisroolissa. Kaksoisroolissa toimiessaan syyttäjällä on aktiivinen rooli rikosprosessissa esitutkinnasta aina ylimpään oikeusasteeseen asti. Syyttäjä toimii tällöin merkittävänä

³²¹ Tolvanen 2003, s. 1020.

³²² Virolainen – Pölönen 2004, s. 38.

³²³ Jääskeläinen 1997, s. 235.

³²⁴ Jonkka 2003, s. 979, alaviite 13.

³²⁵ Jääskeläinen 1997, s. 9-10.

päätöksentekijänä ja kriminaalipoliittisena vaikuttajana.³²⁶ Päätöksentekijänä syyttäjä suorittaa muun muassa syyteharkinnan ja päättää siitä, mitkä tapaukset etenevät oikeudenkäyntiin asti. Kriminaalipoliittisella vaikuttamisella puolestaan viitataan siihen, miten syyttäjän tekemät ratkaisut esimerkiksi syyteharkinnassa vaikuttavat yleisellä tasolla valloilla olevaan kriminaalipolitiikkaan.³²⁷

Syyttäjän roolin myös syyteneuvottelussa voi hahmottaa niin päätöksentekijänä kuin kriminaalipoliittisena vaikuttajanakin. Syyttäjä tekee harkinnan siitä, tarjoaako syytetylle syyteneuvottelua vai ei. Syyttäjän tekemä päätös vaikuttaa yleisesti kriminaalipolitiikkaan muun muassa niin että se muovaa yleistä linjaa siitä, millaisiin rikoksiin syyteneuvottelua tosiasiallisesti sovelletaan. Kuten edellä on tuotu ilmi, syyteneuvottelua on sovellettu lähinnä talousrikoksiin, joka toisaalta oli hallituksen esityksen ensisijainen syyteneuvottelun soveltamiskohde mutta samalla myös syyttäjien käytännön kriminaalipoliittinen valinta.

Syyttäjän roolin plea bargain -menettelyssä Yhdysvalloissa voi hahmottaa useammasta näkökulmasta kuin Suomessa. Syyttäjän roolin voi hahmottaa hallintovirkailijana, jonka tavoitteena on se että tapaukset käsitellään mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Toisaalta syyttäjän roolin voi nähdä asianajajana. Tässä roolissa syyttäjä arvioi sitä, kuinka suuren tuomion syytetty saisi tavanomaisessa oikeudenkäynnissä ja toisaalta sitä millaiset mahdollisuudet syytetyllä olisi saada kokonaan vapauttava tuomio. Tämän jälkeen syyttäjä vertaa edellä mainittua lopputulosta siihen rangaistukseen, jonka syytetty saisi tunnustuksen myötä. Syyttäjän tehtävä tässä roolissa on maksimoida valtion hyöty.³²⁸

Kolmantena syyttäjän roolin voi nähdä tuomarina. Tällöin syyttäjän tavoitteena on huomioida myös syytetyn etu ottamalla huomioon sekä syytetyn sosiaaliset olosuhteet että rikoksen olosuhteet. Syyttäjä ottaa edellä mainitut seikat huomioon kuitenkin vain mikäli syytetty tunnustaa. Viimeisimpänä syyttäjän rooli voidaan nähdä lainsäätäjänä. Lainsäätäjänä syyttäjä hyväksyy plea bargain -menettelyn sillä lainsäädäntö ja tuomio käsillä olevalle syytetylle sekä yleisesti muillekin syytetyille, muodostuisi ilman syyteneuvottelua liian ankaraksi.³²⁹

³²⁶ Virolainen – Pölönen 2004, s. 38.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ Alschuler 1968, s. 52-53.

³²⁹ Ibid, s. 53.

Plea bargain -menettely ei oikeastaan koskaan voi mennä täysin rutiininomaisesti, sillä kaikki tapaukset ovat niin erilaisia keskenään ja syyttäjän rooli niissä vaihtelee aina tapauskohtaisesti. Lisäksi myös muut tekijät, kuten esimerkiksi syyttäjän ja syytetyn välinen suhde luovat muuttujia asian käsittelyyn.³³⁰ Vaikka syytettyjen tasapuolinen kohtelu syyteneuvottelumenettelyssä on menettelyn lähtökohtana, sen toteutuminen käytännössä täysimääräisesti on kuitenkin utopiaa.

Yhdysvalloissa plea bargain -menettelyssä syyttäjän asema on korostetun vahva ja itsenäinen, etenkin verrattuna eurooppalaiseen prosessiin ja täten myös suomalaiseen prosessiin. Yhdysvalloissa syyttäjällä on erittäin pitkälle ulottuva vapaus neuvotella syytetyn kanssa ja pyrkiä saamaan tältä tunnustus.³³¹ Lisäksi syyttäjillä on paljon valtaa syytteiden muotoilussa ja nämä seikat luovat neuvotteluosapuolten välille merkittävää epätasapainoa. Yhdysvalloissa syyttäjillä on myös taipumusta ylisyyttämiseen³³². Syyttäjät ovat Yhdysvalloissa avoimesti myöntäneetkin hyödyntävänsä tätä heillä olevaa valta-asemaa. Syyttäjän korostuneen vahva asema³³³ Yhdysvalloissa onkin omiaan aiheuttamaan haasteita oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle.³³⁴

Yhdenvertaisuuden toteutuminen Yhdysvalloissa vaarantuu sen vuoksi että syyttäjät tarjoavat suurimmat lievennykset tuomioihin sellaisissa tapauksissa, joissa on heikko näyttö. Lisäksi syyttäjät tarjoavat todennäköisesti suurempia myönnytyksiä sellaisille vastaajille, jotka pystyvät asettamaan todisteet hyödyntämiskieltoon kuin vastaavassa asemassa oleville vastaajille, joilla ei ole tällaisia keinoja hyödyntämiskiellon asettamiseen.³³⁵ Lisäksi tapauksissa, joissa syytetyllä on julkinen asema, toisin sanoen korkean profiilin tapauksissa, syyttäjät voivat olla haluttomampia tarjoamaan syyteneuvottelua syytetylle tapauksen saaman julkisuuden vuoksi.³³⁶

Yhdysvaltalaiset piirisyyttäjät ovat poliittisessa asemassa ja heidän tehtävänsä on huolehtia siitä että rikosprosessi toimii tehokkaasti. Yhdysvalloissa onkin mahdollista että syyttäjillä saattaa olla syyteneuvotteluiden aloittamisen taustalla muitakin agendoja kuin pelkkä rikosvastuun toteuttaminen. Syyttäjillä voi olla pyrkimys esimerkiksi edetä urallaan ja päästä korkeisiin poliittisiin

³³⁰ Alschuler 1968, s. 53.

³³¹ Ridha 2014, s. 11.

³³² Ylisyyttämällä tarkoitetaan sitä että syyttäjä uhkaa syytettyä neuvottelutilanteessa sellaisilla rangaistuksilla, jotka ovat selvästi ankarampia kuin mitä kyseiselle syytetylle tai ylipäättään kenellekään voitaisiin käsillä olevasta teosta tuomita. Ridha 2014, s. 32.

³³³ Syyttäjän asema on Suomen lisäksi esimerkiksi Italiassa, Saksassa tai Virossa huomattavasti heikompi kuin Yhdysvalloissa. Oikarainen 2009, s. 46.

³³⁴ Ridha 2014, s. 34 ja Linna 2010, s. 250.

³³⁵ Combs 2002, s. 26.

³³⁶ Ibid, s. 27.

virkoihin. Plea bargain -menettely voikin toimia syyttäjille edullisesti siinä mielessä että se antaa heille mahdollisuuden pitää rikosprosessin tehokkaana kun he voivat valita jury-oikeudenkäyntiin vain sellaiset tapaukset, joissa näyttö riittää langettavaan tuomioon.³³⁷ Tehokas rikosprosessi tukee tällöin syyttäjän pyrkimystä päästä poliittisesti korkeaan asemaan. Syyttäjän agenda viedä asia plea bargain -menettelyyn ei välttämättä olekaan aina puhtaasti rikosvastuun toteuttaminen ja tätä voidaan pitää ongelmallisena objektiivisuusperiaatteen näkökulmasta.

Yleisistä syyttäjistä annetun lain (199/1997, YSL) 1 §:n mukaan syyttäjän tehtävä rikosprosessissa on rikosvastuun toteuttaminen asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun vaatimalla tavalla. Lisäksi syyttäjän tulee päätöksiä ja toimenpiteitä tehdessään noudattaa tasapuolisuutta, joutuisuutta sekä taloudellisuutta. Syyttäjän tekemät päätökset ja toimenpiteet vaikuttavat koko rikosoikeudellisenjärjestelmän toimivuuteen. Syyteratkaisut vaikuttavat esimerkiksi kriminaalipolitiikkaan ja prosessiekonomiaan ja nämä seikat puolestaan vaikuttavat myös syyttäjän tekemiin päätöksiin.³³⁸ Voidaankin siis todeta että myös Suomessa syyttäjän tekemien ratkaisujen, kuten syyteneuvotteluun ryhtymisen, taustalla voi myös olla poliittisia³³⁹ seikkoja.

Suomessa syyttäjää kuitenkin sitoo YSL 1 §:stä ilmenevä objektiivisuusperiaate, eikä syyttäjä voi siten ajaa toimenpiteillään omaa etuaan. Tältä osin voidaan todeta että Yhdysvalloissa syyttäjän rooli on itsenäisempi ja mahdollistaa paremmin sen että syyttäjä tekevät toimenpiteitä ja päätöksiä myös omaa etuaan silmällä pitäen. Suomessa syyttäjien toiminta on tarkemmin säänneltyä, syyttäjät toimivat yleisesti ottaen objektiivisemmin ja syyttäjän motiivit esimerkiksi syyteneuvotteluihin ryhtymisen taustalla ovat tarkoituksenmukaisemmat. Tästä näkökulmasta suomalainen syyteneuvottelujärjestelmä on objektiivisempi ja avoimempi kuin Yhdysvaltojen ja takaa paremmin oikeusturvan toteutumisen asianosaisille.

5.5 Väärät tunnustukset

Suomen Lakimiesliitto katsoi vuonna 2010 että syyteneuvottelu voi aiheuttaa rikoksen tunnustamiseen painostamista ja tällainen menettely saattaisi aktualisoitua erityisesti huumausainerikoksissa. Lakimiesliiton mukaan syyteneuvottelun käyttäminen saattaisi lisäksi jopa

³³⁷ Combs 2002, s. 23.

³³⁸ Virolainen – Pölonen 2004, s. 38.

³³⁹ Näillä seikoilla tarkoitetaan kriminaalipoliittisia seikkoja, kuten esimerkiksi prosessiekonomisten säästöjen luomista.

rohkaista väärin tunnustuksiin.³⁴⁰ Myös Tolvanen kirjoitti vuonna 2013 väärin tunnustuksien³⁴¹ mahdollisuudesta syyteneuvottelun käyttöönottamisen myötä.³⁴² Lisäksi uudemmissa todistusoikeutta koskevissa tutkimuksissa on otettu huomioon että myös vapaaehtoisesti annettu tunnustus voi olla väärä. Syitä väärälle tunnustukselle voi olla monia, esimerkiksi syytetyn halu suojella todellista rikoksentehtijää tai lievemmissä rikoksissa syytetty voi tunnustaa välttyäkseen pitkiltä ja vaikeilta asiaa koskevilta selvityksiltä.³⁴³ Väärin tunnustusten estäminen on kolmen tahon vastuulla: tuomarin³⁴⁴, syyttäjän sekä puolustajan.³⁴⁵ Tolvanen on todennut että vääristä tunnustuksista aiheutuvia haittoja voidaan ehkäistä niin poliisien, syyttäjien, tuomareiden kuin asianajajienkin kouluttamisella.³⁴⁶

Tunnustuksen oikeellisuus on myös syyttäjän etu ja syyttäjän velvollisuutena onkin huolehtia tunnustuksen oikeellisuudesta siinä määrin kun hänellä tähän on keinoja. Paras keino taata tunnustuksen oikeellisuus on panostaa esitutkintaan ja selvittää kaikki tapausta ja siitä seuraavaa rangaistusta koskevat olennaiset seikat myös epäillyn tunnustuksen perusteella. Tällöin tunnustukselle saadaan sitä tukevaa konkreettista näyttöä eikä tunnustus jää pelkästään epäillyn antamien lausuntojen varaan.³⁴⁷ Kääntöpuolena on kuitenkin se että syyteneuvottelusta ja tunnustuksesta seuraavat esitutkintavaiheen prosessiekonomiset säästöt eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla kun esitutkintaa täytyy suorittaa tunnustuksesta huolimatta näinkin perusteellisesti.

Vuosina 2015-2016 Suomessa käsiteltiin yhteensä 69 juttua tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tuomioistuimien joutui näiden vuosien aikana jättämään vain yhdessä jutussa asian sillensä³⁴⁸ vastaajan antaman tunnustuksen oikeellisuudesta jääneen varteenotettavan epäilyksen vuoksi.³⁴⁹ Viime vuosinakaan tuomioistuimien sillensä jättämien juttujen määrässä liittyen tunnustuksen oikeellisuuteen ei liene tapahtuneen merkittäviä muutoksia. Ainakaan viime vuosilta ei löydy tietoa

³⁴⁰ Virolainen – Pölonen 2004, s. 67.

³⁴¹ Riski väärään tunnustukseen on lisäksi omiaan kasvamaan, mikäli syytetty kärsii esimerkiksi mielenterveysongelmista. Canter 2010, s. 69.

³⁴² Tolvanen 2013, s. 334.

³⁴³ Jokela 2018, s. 540–541.

³⁴⁴ Myös esimerkiksi Saksassa on säädetty tuomioistuimelle velvollisuus selvittää että syytesopimus todellisuudessa vastaa jutun tosiseikkoja. Jos tuomioistuimella on epäily ettei tunnustus ole todenmukainen, sen täytyy aloittaa syytesopimuksen pätevyuden tutkiminen. Syytesopimus ei siis voi toimia Saksassa ainoana tuomion perusteena vaan tueksi täytyy olla myös jotain muuta näyttöä. Ridha 2014, s. 13.

³⁴⁵ McMunigal 2010, s. 657.

³⁴⁶ OMMML 47/2010, s. 67.

³⁴⁷ Sahavirta 2016, s. 397–398.

³⁴⁸ Asian sillensä jättäminen tarkoittaa sitä että tuomioistuimien ei tee asiassa erillistä ratkaisua. HE 58/2013 vp, s. 33.

³⁴⁹ Mäkelä-Niemi 2017, s. 24.

että väärrien tunnustusten määrä olisi kasvanut merkittävästi, joten väärät tunnustukset tuskin tällöin ovat olleet merkittävä ongelma.

Kaikesta päätellen huoli vääristä tunnustuksista on ollut Suomessa melko turha. Tutkielmaan saatujen tilastoiden perusteella väärät tunnustukset tai se että vastaajan antaman tunnustuksen oikeellisuudesta jää varteenotettava epäily, ovat äärimmäisen harvinaisia Suomessa. Nähdäkseni väärää tunnustuksia on omiaan hillitsemään ainakin kattava oikeusturva syyteneuvottelumenettelyssä ja rangaistusten kohtuullisuus. Lisäksi Suomessa lähtökohdaksi on asetettu että rangaistuksesta saa vain kolmanneksen lievennyksen tunnustamalla, jolloin tunnustuksen perusteella määrättävän rangaistuksen ero tunnustamatta jättämisen perusteella määrättävään rangaistukseen ei muodostu ongelmallisen suureksi. Nämä kaikki seikat yhdessä ovat todennäköisesti sen taustalla että väärät tunnustukset eivät ole Suomessa muodostuneet ongelmaksi.

Vaikka väärät tunnustukset ja tunnustusten peruuttamiset ovatkin Suomessa olleet äärimmäisen harvinaisia niin erityisesti huumausainerikosten osalta riski väärälle tunnustukselle esimerkiksi painostuksen johdosta lienee korkeampi kuin monen muun rikoksen kohdalla johtuen huumausainerikoksiin liittyvästä yleisestä dynamiikasta. Tämä seikka tekee syyteneuvottelun käyttämisestä huumausainerikoksissa ainakin riskialttiimpaa kuin muissa rikoksissa, esimerkiksi talousrikoksissa. Tämän perusteella ei kuitenkaan voida nähdäkseni katsoa etteikö syyteneuvottelua voisi hyödyntää myös huumausainerikoksissa varsin onnistuneesti.

Yleisesti Yhdysvalloissa rangaistukset ovat kovempia³⁵⁰ verrattuna Suomeen ja oikeusturvasta löytyy aukkoja. Tällaiset tekijät ovat omiaan kasvattamaan väärrien tunnustusten riskiä verrattuna Suomeen. Tutkimukset ovatkin osoittaneet että väärrien tunnustusten torjumisessa ei ole onnistuttu. Yhdysvalloissa on annettu väärää tuomioita huomattavassa määrässä tapauksia.³⁵¹ Ankarien rangaistusten yhteydessä voidaan myös pohtia aiemmin käsittelyn tunnustuksen vapaaehtoisuuden osalta, muodostuuko epäillyn tunnustus tällaisessa tapauksessa tahdonvastaiseksi. Tilanteessa jossa vaihtoehtoina on joko kuolemanrangaistus tai elinkautinen vankeusrangaistus, voidaan todeta että vaihtoehtojen³⁵² välillä vallitsee merkittävä ero ja molemmat vaihtoehdot itsessään ovat ei-toivottuja. Kuten aiemmin esitettiin, silloin kun nämä kriteerit täyttyvät, tarjouksen hyväksyminen on

³⁵⁰ Toki osavaltioiden välillä on eroja mutta yleisesti rangaistustaso on kuitenkin Yhdysvalloissa kovempi kuin Suomessa.

³⁵¹ McMunigal 2010, s. 657.

³⁵² Toisaalta on olemassa myös se vaihtoehto että epäilty todetaan syyttömäksi eikä häntä tuomita lainkaan.

todennäköisesti tapahtunut vastoin valitsijan vapaata tahtoa. Yhdysvalloissa rangaistusten ollessa huomattavasti korkeammalla kuin Suomessa, se voi heijastua syyteneuvotteluun niin että vastaaja voi herkemmin tunnustaa myös sellaisen teon, jota ei ole oikeasti tehnyt pelätessään saavansa paljon kovemman tuomion, mikäli ei tunnusta.

Bordenkircher v. Hayes -tapauksessa³⁵³ oli kyse siitä että Hayesia syytettiin väärennöksestä, jonka rangaistusasteikko on 2-10 vuotta vankeutta. Hayesille tarjottiin 5 vuoden tuomiota, jos hän tunnustaisi. Syyttäjä ilmoitti myös että mikäli Hayes ei suostu ja tunnusta, hän syyttää Hayesia väärennöksestä mutta taparikollista koskevan lain nojalla Hayesin aiemman rikoshistorian vuoksi. Tällöin rangaistuksena on elinkautinen.³⁵⁴ Hayes kieltäytyi tunnustamasta ja 5 vuoden tuomion sijaan hän sai lopulta jury-oikeudenkäynnissä elinkautisen vankeusrangaistuksen.³⁵⁵

Yleisesti Yhdysvalloissa sellaiset syytetyt jotka tunnustavat, saavat 25-75% pienemmän tuomion kuin ne, jotka tuomitaan oikeudenkäynnissä.³⁵⁶ Vaikka edellä mainittu tapaus onkin vain yksittäinen ja äärimmäinen esimerkki, voidaan kuitenkin melko perustellusti kysyä, kuinka hyvin teon vakavuus enää on suhteessa rangaistukseen kun otetaan huomioon että Bordenkircher v. Hayes -tapauksessa, syytetty olisi saanut suostumalla plea bargain -menettelyyn vain 5 vuoden tuomion verrattuna siihen että hän lopulta sai oikeudenkäynnin päätteeksi elinkautisen vankeusrangaistuksen. Lisäksi yleisesti syytetty joka tunnustaa, voi saada jopa 75% alemman tuomion kuin sellainen syytetty joka tuomitaan oikeudenkäynnissä.

Lisäksi siinä missä Suomessa syyteneuvottelun soveltaminen on rajatumpaa rikosten rangaistusasteikkojen osalta, Yhdysvalloissa yleisesti myös vakavimmatkin rikokset ovat plea bargain -menettelyn piirissä ja esimerkiksi myös murhia on tunnustettu ja sen rangaistuksesta neuvoteltu.³⁵⁷ Osassa Yhdysvaltojen osavaltioista on edelleen voimassa kuolemanrangaistus murhasta. Mikäli epäilty tuomitaan syylliseksi murhaan, hän voi joissain osavaltioissa siis saada teosta jopa kuolemanrangaistuksen. Epäilty voi kuitenkin sen sijaan tunnustaa tapon, ja näin välttää kuolemanrangaistuksen.³⁵⁸ Toki yleisesti plea bargain -menettelyä kuitenkin sovelletaan murhatapauksiin pidättyväisemmin kuin vähemmän vakaviin rikosiin.³⁵⁹

³⁵³ Bordenkircher v. Hayes 434 U.S. 357 (1978).

³⁵⁴ Linna 2010, s. 252.

³⁵⁵ Combs 2002, s. 21.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Ridha 2014, s. 11–12.

³⁵⁸ Berglin 1986, s. 240.

³⁵⁹ Alschuler 1968, s. 55.

Voidaan kuitenkin perustellusti väittää että kovat rangaistukset yhdistettynä liian isoihin eroihin rangaistuksissa tunnustuksen perusteella ja ilman tunnustusta, muodostuvat ongelmaksi sen osalta että tällainen järjestelmä voi olla omiaan nostamaan mahdollisuuksia väärin tunnustusten antamiseen. Syytetyllä on varteenotettava mahdollisuus saada jopa 75% kovempi rangaistus, mikäli hän ei tunnusta ja tämä voi kannustaa syytettyä tunnustamaan väärin perustein. Väärin tunnustusten antaminen vaikuttaa puolestaan negatiivisesti oikeusvarmuuteen. Bordenkircher -tapaus on ääriesimerkki mutta osoittaa hyvin sen, että Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmä voi pahimmillaan olla omiaan nostamaan riskiä väärin tunnustuksiin, kun näinkin räikeät tapaukset ovat mahdollisia.

5.6 Tunnustuksen peruuttamiseen liittyvät ongelmat

Oikeuskäytännössä on todettu että lähtökohtaisesti syyttäjä voi arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä vasta kun riittävä selvitys esitutkinnassa on tehty ja syyteneuvottelu edellyttääkin, etenkin vakavissa rikoksissa aina että on suoritettu jonkin verran esitutkintatoimenpiteitä.³⁶⁰ Tässä on ongelmana se että etenkin kun vastaajan tunnustuksen peruttamiseen täytyy aina jossain määrin varautua, varautuminen kuluttaa turhaan poliisin resursseja kun esitutkintaa on suoritettava myös muun näytön saamiseksi vaikka tapaus muutoin olisikin selvä.³⁶¹

Varsinais-Suomen poliisilaitoksen mukaanärkevintä olisi ryhtyä syyteneuvotteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa rikosprosessia, sillä etenkin laajoissa ja vaikeissa rikoksissa mikäli esitutkinta joudutaan suorittamaan loppuun asti, syyteneuvottelun käyttäminen ei toteuta sen tarkoitusta prosessiekonomian säästämistä tarkoituksenmukaisella tavalla.³⁶² Myös sisäministeriö oli samalla kannalla siitä että syyteneuvottelun aloittaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on prosessiekonomisestiärkevintä.³⁶³ Ongelmaksi muodostuukin tässä se että syyttäjän on kuitenkin varauduttava aina siihen että vastaaja peruuttaakin tunnustuksensa ja syyttäjän täytyy varmistaa että varsinkin laajemmissa ja vakavimmissa rikoksissa saadaan muutakin näyttöä kuin vastaajan tunnustus ettei tapaus jää kokonaan ilman näyttöä.

Toisaalta siinä missä syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin onnistunut käyttö säästää resursseja erityisesti oikeudenkäyntivaiheessa, sen voidaan toisaalta nähdä jopa lisäävän resurssien

³⁶⁰ KKO 2018:23, kohta 38.

³⁶¹ OMML 47/2010, s. 44.

³⁶² OMML 47/2010, s. 44.

³⁶³ Ibid, s. 45.

tarvetta rikosprosessin alkuvaiheessa, muun muassa sen vuoksi että avustajien tarve korostuu rikosprosessin alkuvaiheessa sillä epäilyllä tulee olla avustaja jo syyteneuvotteluissa.³⁶⁴ Voitaneen kuitenkin todeta että tästä huolimatta, säästöjä muodostuu kuitenkin enemmän onnistuneesta syyteneuvottelusta ja tunnustamisoikeudenkäynnistä, kuin mitä avustajien käyttöön kuluu rikosprosessin alkuvaiheessa. Lisäksi syytetyn peruuttaessa tunnustuksensa asia joudutaan palauttamaan tavanomaiseen oikeudenkäyntimenettelyyn ja tällöin menetetään tutkinnalle kallisarvoista aikaa ja rikoksen selvittäminen voi näin ollen hankaloitua entisestään.³⁶⁵

Tunnustamismenettelyn tuottamat säästöt näyttävätkin kohdistuvan esitutkinta- ja syyttäviviranomaisten sijaan enimmäkseen tuomioistuimiin. Tästä johtuen syyteneuvottelun yksi kriminaalipoliittisista tavoitteista rikostyyppeihin kohdistuvasta resurssien uudelleenjyvittämisestä³⁶⁶ esitutkinnassa ei toteudu toivotulla tavalla.³⁶⁷ Voidaankin pitää jokseenkin erikoisena sitä että tunnustuksen peruuttaminen jätettiin aikanaan mahdolliseksi, ottaen huomioon että syyteneuvottelua koskevassa hallituksen esityksessä tavoitteena oli säästää resursseja esitutkintavaiheesta ihan yhtä paljon kuin varsinaisesta tuomioistuinvaiheestakin.

Esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n 4 momentin mukaan esitutkinnan toimittamatta jättämistä koskeva päätös, esitutkinnan lopettamispäätös ja syyttäjän sitoumus vaatia lievempää rangaistusta voidaan peruuttaa vain mikäli 1 momentissa tarkoitettu tunnustuskin peruutetaan. Tunnustuksen peruuttamiseen liittyy useita erilaisia ongelmia. Kuten edellä on esitetty, tunnustuksen peruuttaminen muutoksenhakuvaiheessa johtaa asian jäämiseen sillensä. Asian jääminen sillensä ei katkaise syyteoikeuden vanhentumista ja tämä antaa epäilylle mahdollisuuden taktikointiin tunnustuksen peruuttamisella. Toisaalta useimmissa tapauksissa syyteoikeuden vanhentuminen on kaksi vuotta, mikä vähentää taktikoinnin mahdollisuutta. Kuitenkin rikoksissa, joiden tutkinta kestää kauan tai joissa on muita erityispiirteitä³⁶⁸, syyteoikeuden vanhentuminen voi tulla kyseeseen.³⁶⁹ Syyttäjä voi kuitenkin varautua tähän ongelmaan toimittamalla myös haastehakemuksen tuomioistuimeen. Tämä kuitenkin lisää syyttäjän työmäärää, mikä ei puolestaan taas palvele syyteneuvottelun käytöstä tavoiteltavaa prosessiekonomiia.³⁷⁰

³⁶⁴ OMML 47/2010, s. 49.

³⁶⁵ Vatjus-Anttila 2021, s. 1032.

³⁶⁶ Tavoitteena oli että tunnustamismenettelyn johdosta esitutkintaan vapautuisi resursseja myös vähäisempien rikostyyppien tutkimiseen. Vatjus-Anttila 2021, s. 1032.

³⁶⁷ Ibid.

³⁶⁸ Esimerkiksi joissakin työoikeudellisissa rikosasioissa syyteharkinta on mahdollista aloittaa vasta kun aluehallintovirasto on antanut asiasta lausunnon. Harakka 2016, s. 35.

³⁶⁹ Ibid.

³⁷⁰ Ibid.

Jos tunnustus on saatu epäillyltä jo esitutkintavaiheessa, on tyypillistä ettei tutkintaa ole suoritettu täysimääräisesti ja asiaan liittyvä muu näyttö on heikohko. Vaihtoehdoksi jääkin tunnustuksen peruuttamisen myötä suorittaa asiassa lisätutkintaa ja edetä sen jälkeen tavanomaiseen syyteharkintaan. Tämä johtaa väistämättä käsittelyn viivästymiseen, vaikeuttaa näytön saamista ja voi pahimmillaan estää näytön saamisen jopa kokonaan.³⁷¹ Lisäksi kun riski tunnustuksen peruuttamisesta on aina olemassa, se väistämättä johtaa siihen että selviäkkin tapauksia täytyy selvittää epätarkoituksenmukaisen laajasti, sillä esitutkintavaiheessa on hankittava myös tunnustuksesta riippumatonta näyttöä.³⁷² Syyttäjän tehtävä on siten haasteellinen sillä hänen täytyy aina varautua siihen mahdollisuuteen että vastaaja peruuttaa tunnustuksensa ja hänellä on vastuu huolehtia siitä että tapausta on selvitetty riittävän laajasti.³⁷³

ROL 1 luvun 10 a §:n 6 momentin mukaan epäillyn tai vastaajan lausumia, jotka on annettu syyteneuvottelun yhteydessä ei saa käyttää rikosasiassa todisteena, mikäli tuomioesitystä ei tehdä. Lisäksi ROL 5 b luvun 5 §:n 2 momentin mukaan vastaajan lausumia, jotka on annettu syyteneuvottelussa tai tunnustamisoikeudenkäynnissä, ei saa käyttää rikosasiassa todisteena, jos asia jätetään sillensä. Jos asian käsittely jatkuu tavanomaisessa rikosprosessissa, on syyteneuvottelussa sekä tunnustamisoikeudenkäynnissä annetut lausumat asetettava hyödyntämiskieltoon.³⁷⁴ Nämä säännökset jättävätkin syytetyille tunnustuksen peruuttamisen myötä mahdollisuuden taktikoida niin että tapauksen kannalta tärkeää näyttöä³⁷⁵ asetetaan hyödyntämiskieltoon. Toisaalta se että syyttäjä joutuu varautumaan tunnustuksen myöhempään peruuttamiseen ja täten hankkimaan muutakin tunnustusta tukevaa näyttöä, eikä varsinkaan vakavimmissa rikoksissa pelkkä tunnustus riitä näytöksi, ovat omiaan vähentämään riskiä tällaisen skenaarion toteutumisesta.

Tunnustuksen peruuttamisen mahdollisuus onkin haaste erityisesti syyteneuvottelusta saatavan prosessiekonomisen hyödyn näkökulmasta. Toisaalta tunnustuksen perumisen mahdollisuus on tärkeä osa vastaajan oikeusturvaa, jonka toteutuminen on myös tärkeää syyteneuvottelussa. Olisi kuitenkin hyvä että syyteneuvottelun edellytysten ollessa olemassa, menettely aloitettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja esitutkintatoimenpiteitä voitaisiin ainakin vähentää

³⁷¹ Harakka 2016, s. 34–35.

³⁷² OMMML 47/2010, s. 44.

³⁷³ Ibid.

³⁷⁴ Rautio 2021, XI erityisiä rikosprosessilajeja, syyteneuvottelu, tuomioistuimen ratkaisu ja sen vaikutukset, sillensä jättämisen vaikutukset.

³⁷⁵ Tässä yhteydessä tarkoitetaan syytetyn tunnustusta ja muita mahdollisia lausumia, jotka hän on antanut syyteneuvottelussa tai tunnustamisoikeudenkäynnissä.

menettelyn ajaksi ja mikäli syyteneuvottelu ei onnistu, voitaisiin esitutkintaa sitten vasta jatkaa täysillä resursseilla.³⁷⁶ Tämäkään ei kuitenkaan ole täysin ongelmatonta sillä aika on usein tärkeä elementti esitutkinnassa ja mitä kauemmin aikaa kuluu, sen vaikeammaksi näytön saaminen voi muuttua tai pahimmassa tapauksessa jopa kokonaan estyä. Esitutkinta olisikin tärkeää saada aloitettua jo mahdollisimman pian rikoksen tekemisen jälkeen, jotta se voidaan suorittaa mahdollisimman tehokkaasti.³⁷⁷

Tunnustuksen peruuttamisesta aiheutuu prosessiekonomisten ongelmien lisäksi ongelmia myös epäillyn oikeusturvaan. Kun tunnustus peruutetaan vasta hovioikeudessa, syyttäjät yleensä laatii vastavalituksen ja peruuttaa syyttämättäjäättämispäätöksen. Hovioikeus tutkii tällöin asian kokonaisuudessaan ensimmäisenä asteena. Tämä johtaa siihen että epäillyltä evätään muutoksenhakuoikeus, koska korkein oikeus olisi seuraava asiaa käsittelevä instanssi. Korkein oikeus ei kuitenkaan käsittele kuin rajatun määrän tapauksia ja käsittelylle on asetettu laissa tiukat perusteet.³⁷⁸

Erityisen ongelmalliseksi tunnustuksen peruuttaminen muuttuu silloin kun tapaukseen liittyy useita epäiltyjä jotka ovat tunnustaneet yhdessä tehdyn teon ja vastaajista vain yksi peruuttaa tunnustuksensa. Tällöin yhden epäillyn tunnustuksen peruuttamisen johdosta voidaan joutua suorittamaan useamman henkilön kuuleminen.³⁷⁹ Huumausainerikoksissa on tyypillistä, että esitutkinnassa annettu tunnustus perutaankin myöhemmin jutun pääkäsittelyssä.³⁸⁰ Lisäksi huumausainerikoksissa, erityisesti huumausaineiden valmistamisessa ja myynnissä on melko tyypillistä että tekijöitä on useampi kuin yksi. Tällaisessa rikoksessa epäillyn tunnustuksen peruuttaminen aiheuttaakin korostetun riskin lisäkustannuksille rikosprosessissa. Voidaan perustellusti todeta että tästä näkökulmasta huumausainerikokset eivät välttämättä ole ideaalein syyteneuvottelun soveltamisen kohde.

Tolvanen on esittänyt että yksi vaihtoehtoinen ratkaisu tunnustuksen täysimääräiselle peruuttamiselle olisi se että syytetylle asetettaisiinkin vaatimus näyttää toteen ettei hänen aiemmin antamansa tunnustus pidä paikkansa. Tällöin tunnustuksen peruuttaminen ei olisi mahdollista kuin sellaisissa

³⁷⁶ HE 58/2013 vp, s. 13.

³⁷⁷ Ibid.

³⁷⁸ Harakka 2016, s. 36.

³⁷⁹ Harakka 2016, s. 36.

³⁸⁰ Sahavirta 2016, s. 390.

tapauksissa, joissa syytetty pystyy todentamaan aiemman tunnustuksensa vääräksi.³⁸¹ Nykyisessä oikeuskäytännössä liittyen peruutettuun tunnustukseen on todettu ettei syytettyä voi itsekriminointisuojan vuoksi velvoittaa perustelemaan miksi hän peruuttaa aikaisemmin tutkinnassa antamansa lausuman.³⁸² Tällaisen säännöksen lisääminen lakiin olisi kuitenkin todennäköisesti omiaan vähentämään tai ainakin hillitsemään tunnustuksen täysimääräisestä peruuttamisesta aiheutuvia ongelmia, vaikka säännös voisikin olla haastava toteuttaa itsekriminointisuojan näkökulmasta.

Toisena vaihtoehtona Tolvanen esittää ettei jo kerran annettua tunnustusta voisi myöhemmin enää tehokkaasti peruuttaa.³⁸³ Näin suoraa ja radikaalia säännöstä olisi kuitenkin vieläkin vaikeampi yhteensovittaa itsekriminointisuojan kanssa, jonka vuoksi onkin melko epätodennäköistä että tällaista säännöstä lisättäisiin Suomen lainsäädäntöön. Todennäköisempää on että tunnustuksen peruuttamista kiristetään vähemmän itsekriminoinisuojaan kajoavilla keinoilla. Jos otetaan muutenkin huomioon se kuinka vähän syyteneuvottelua ylipäänsä on hyödynnetty Suomessa, ja se kuinka vähän tunnustuksen oikeellisuudesta on jäänyt epäilyksiä, tunnustuksen peruuttamisen rajoittaminen tuskin on lainsäätäjän prioriteettilistalla kovin korkealla. Mikäli syyteneuvottelun määrät kasvavat huomattavasti tulevaisuudessa, todennäköisesti myös tunnustuksen peruuttamisten määrät tulevat kasvamaan ja sääntelyä täytynee tältä osin kiristää.

Yhdysvalloissa tunnustuksen peruuttaminen on todella vaikeaa tuomion antamisen jälkeen verrattuna Suomeen. Lähtökohtaisesti tunnustuksen peruuttaminen on mahdollista vain silloin kun syyttäjän ja epäillyn välinen sopimus johtaisi ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen.³⁸⁴ Tässä mielessä Yhdysvaltojen järjestelmä on epäillyn oikeusturvan näkökulmasta enemmän kritiikille altis kuin Suomen, mutta toisaalta puhtaasti prosessiekonomisesta näkökulmasta on parempi ettei tunnustusta voi peruuttaa enää muutoksenhakuvaiheessa, ellei se olisi ilmeisen kohtuutonta.

6 Johtopäätökset

6.1 Syyteneuvottelulle asetetut tavoitteet ja niiden toteutuminen

Suomessa syyteneuvotteluun suhtautuminen oli hyvin varauksellista ja kielteistä vielä 2000-luvun alkupuolella, vasta 2000-luvun loppupuolella suhtautuminen alkoi muuttumaan hyväksyvämpään

³⁸¹ OMML 47/2010, s. 37.

³⁸² KKO 2020:84, kohta 22.

³⁸³ OMML 47/2010, s. 37.

³⁸⁴ Harakka 2016, s. 31.

suuntaan ja lopulta menettely otettiin käyttöön vuonna 2015. Syyteneuvottelua koskevassa hallituksen esityksessä menettelyn tavoitteina mainittiin erityisesti menettelyn johdosta tehtävät prosessisäästöt aina esitutkintavaihteesta tuomioistuinvaiheeseen asti. Esityksessä todettiin myös että syyteneuvottelu soveltuu erityisesti talousrikoksiin ja tavoitteeksi asetettiin että tapauksia käsiteltäisiin vuosittain 500 kappaletta syyteneuvottelussa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Yhdysvaltojen ja Suomen välillä on eroja siinä, mihin syyteneuvottelu kohdistuu. Suomessa syyteneuvottelu kohdistuu vain tuomioon mutta Yhdysvalloissa se kohdistuu myös oikeustosisäikköihin ja näyttöön. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä että syyteneuvottelua sovelletaan Suomessa huomattavasti suppeammin ja vähemmän kuin Yhdysvalloissa. Plea bargain -menettelyllä onkin Yhdysvalloissa huomattavasti vakiintuneempi ja merkittävämpi asema kuin Suomessa. Voidaankin todeta että Yhdysvaltojen järjestelmä joutuisi vakavaan kriisiin ilman plea bargain -menettelyä, sillä tuomareiden ja tuomioistuinten määrää pitäisi tällöin moninkertaistaa, kuten Supreme Court on tapauksessa Santobello v. New York todennut.

Syyteneuvottelu on osin onnistunut tavoitteessaan vähentää rikosprosessista aiheutuneita kuluja mutta resurssien säästö on onnistunut lähinnä tuomioistuinvaiheessa. Kuitenkin alkuperäisistä hallituksen esityksessä mainituista tavoitteista, jonka mukaan vuosittain käsiteltäisiin jopa 500 asiaa syyteneuvottelussa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä, on jääty kauas. Lisäksi tarkoituksena oli että säästöjä tehtäisiin aina esitutkintavaihteesta oikeudenkäyntivaiheeseen asti. Tilastojen perusteella vuosittain tunnustamisoikeudenkäynnissä on käsitelty alle 100 asiaa. Tilasto ei ole absoluuttinen totuus mutta selvää on kuitenkin se että vaikkei kaikkia syyteneuvottelutapauksia varmastikaan tilastoida, on toteutunut määrä hyvin todennäköisesti silti reilusti alle 500 tapauksen tavoitteen.

Kaikkein vähiten syyteneuvottelusta on ollut hyötyä esitutkintaviranomaisille, muun muassa tunnustuksen peruuttamisen mahdollisuuden vuoksi. Lisäksi esitutkinnan rajoittamista tunnustuksen perusteella on myös sovellettu erittäin vähän käytännössä, vielä vähemmän kuin ns. varsinaista syyteneuvottelua. Lisäksi esitutkintaviranomaisten resursseja ei säästy juurikaan sillä tunnustuksen lisäksi tarvitaan myös muuta näyttöä tunnustuksen tueksi ja on aina olemassa riski sille että syytetty myöhemmin peruuttaakin tunnustuksen, jolloin esitutkintaa on jatkettava täysimääräisesti.

Lisäksi syyteneuvottelua on käytetty Suomessa lähtökohtaisesti vain talousrikoksissa ja käyttö on sen sijaan ollut olematonta huumausainerikoksissa ja muissa rikostyypeissä. Tässä mielessä syyteneuvottelu toteutuu pitkälti niin kuin hallituksen esityksessä tarkoitettiin. Yhdysvalloissa sen

sijaan plea bargain -menettelyä ja sen eri muotoja on käytetty laajemmin erityyppisissä rikoksissa. Tähän selityksenä on se, että Yhdysvalloissa plea bargain -menettelyä voidaan soveltaa myös vakaviin rikoksiin, jopa tappoon tai murhaan. Lisäksi Yhdysvalloissa parhaimmillaan jopa 97% rikosasioista käsitellään tunnustuksen perusteella, joten siellä menettelyn soveltaminen on aivan eri mittakaavassa kuin Suomessa. Ero johtuu lähtökohtaisesti siitä että plea bargain -menettely on välttämätön Yhdysvaltojen rikosoikeusjärjestelmän toimivuudelle, toisin kuin Suomessa sen voi nähdä enemmänkin lähinnä prosessiekonomisena apuvälineenä kuin itseisarvona.

6.2 Syyteneuvottelun soveltuminen erityisesti huumausainerikoksiin

ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan syyteneuvottelun yleiset edellytykset ovat ettei kyse ole RL 20 luvun 1, 4, 5, 6, 8 a tai 8 b §:ssä eikä RL 21 luvussa tarkoitettusta rikoksesta eikä teosta voi saada vankeutta yli kuutta vuotta. Lisäksi syyttäjän tulee katsoa että asian käsittely tunnustamisoikeudenkäynnissä on perusteltua asian laatu, vaatimukset, kustannukset sekä muut kysymykset huomioon ottaen. Lopuksi edellytetään vielä että rikoksesta epäilty tunnustaa rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä eikä asianomistajalla ole asiassa vaatimuksia tai hän suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Syyteneuvottelun yleisten edellytysten osalta syyteneuvottelun soveltaminen voi olla perusteltua perusmuotoiseen huumausainerikokseen, huumausainerikoksen valmisteluun, huumausainerikoksen edistämiseen ja törkeän huumausainerikoksen edistämiseen. Näistä rikoksista ei voi saada yli kuuden vuoden vankeusrangaistusta eivätkä ne ole ROL 1:10.1 1 k:ssa mainittuja rikoksia. Näissä rikoksissa voidaan potentiaalisesti myös tehdä merkittäviä prosessisäästöjä, niissä esitettävä näyttö voi kasvaa melko laajaksi ja olla vaikeasti saatavissa ylipäätään, jolloin syyteneuvottelusta voi aidosti olla hyötyä ja sen käyttö voi muodostua perustelluksi kustannusten ja asian laadun osalta. Lisäksi yleisesti huumausainerikokset ovat myös asianomistajattomia rikoksia, jolloin ne soveltuvat tämän vaatimuksen puolesta aina syyteneuvotteluun. Ei voida kuitenkaan täysin yleispätevästi todeta että syyteneuvottelun soveltaminen olisi kaikissa edellä mainituissa rikoksissa aina tarkoituksenmukaista, vaan harkinta on aina tapauskohtaista.

Sen sijaan huumausaineenkäyttörikoksen osalta voidaan todeta ettei syyteneuvottelu toisi juurikaan tältä osin prosessisäästöjä, ottaen huomioon että huumausaineenkäyttörikoksissa toimenpiteistä luopuminen on yleistä eivätkä huumausainerikokset muutoinkaan juuri koskaan päädy täysimittaisiin oikeudenkäynteihin. Lisäksi tyypillisesti huumausaineen käyttörikoksessa näytön hankkimista ei voida pitää tavanomaista vaikeampana tai näytön määrää erityisen laajana, eikä

huumausaineenkäyttörikoksen tunnustaminen tästä syystä toisi sellaisia säästöjä että syyteneuvottelun käyttäminen siinä olisi siinä laatunsa puolesta perusteltua. Ainoastaan tilanteissa joissa vedetään rajaa huumausaineen käyttörikoksen ja huumausainerikoksen välille, syyteneuvottelu voisi näyttäytyä syytetylle houkuttelevalta. Merkittäviä prosessisäästöjä tässäkin tapauksessa tuskin kuitenkaan muodostuisi, joten syyteneuvottelun käyttö ei olisi tällöinkään perusteltua huumausaineenkäyttörikokseen eikä syyttäjän ole tarkoituksenmukaista tarjota syyteneuvottelun mahdollisuutta epäilylle.

Törkeään huumausainerikokseen syyteneuvottelu soveltuisi kaikkein parhaiten sillä törkeissä huumausainerikoksissa on tyypillisesti laajasti näyttöä ja syyteneuvottelun johdosta tehtävät prosessisäästöt muodostuvat todennäköisesti merkittäviksi. Törkeä huumausainerikos kuitenkin jää rangaistusasteikkonsa vuoksi syyteneuvottelun soveltamisen ulkopuolelle. Tätä voidaankin pitää prosessiekonomisesta näkökulmasta kritiikille alttiina, sillä kansainvälisesti plea bargain -menettelyn käyttäminen on ollut yleistä törkeissä huumausainerikoksissa. Törkeissä huumausainerikoksissa syyteneuvottelun soveltamisen johdosta tehtävät prosessisäästöt olisivat kaikista huumausainerikoksista myös suurimmat.

Huumausainerikosten luonteesta³⁸⁵ johtuen voidaan kuitenkin asettaa kyseenalaiseksi niiden soveltuvuus syyteneuvotteluun. Huumausainerikoksissa on nähdäkseni korostunut riski väärin tunnustuksiin, painostukseen sekä tunnustusten peruuttamiseen. Nämä lievenevätkin suurimmat syyteneuvottelun huumausainerikoksiin soveltuvuutta vastaan puhuvat seikat.

Lisäksi törkeisiin huumausainerikoksiin voidaan jo soveltaa RL 6 luvun 6 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista lieventämisperustetta, joka on omiaan vähentämään tarvetta ulottaa syyteneuvottelun käyttöä laajemmalle, törkeisiin huumausainerikoksiin. Lieventämisperusteen soveltamiskynnys on myös matalampi kuin syyteneuvottelun, koska lieventämisperusteen soveltaminen edellyttää rikosentekijältä vain pyrkimystä selvittää omaa rikostaan mutta syyteneuvottelun soveltaminen edellyttää toteutuneita prosessisäästöjä. Tämä selittää myös sitä, miksi lieventämisperustetta on sovellettu enemmän huumausainerikoksiin ja muihinkin rikoksiin kuin syyteneuvottelua. RL 6:6.3 3k:n mukainen lieventämisperuste voi olla rikoksen selvittämisen kannalta kuitenkin parempi vaihtoehto kuin syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti koska RL 6:6.3 3k:n soveltaminen

³⁸⁵ Rikoksen luonteella tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä että huumausainerikoksiin liittyy usein esimerkiksi järjestäytyneet rikollisuus ja tekoihin osallistuu useita henkilöitä. Lisäksi väkivalta ja sen uhka on läsnä huumeepiireissä.

edellyttää että rikosentekijä pyrkii selvittämään rikostaan mutta syyteneuvottelussa riittävää on pelkkä tunnustus eikä yksityiskohtien kertomista rikoksesta edellytetä.

Prosessieconomisesta näkökulmasta tarkasteltuna syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti olisi kuitenkin parempi vaihtoehto kuin täysimittainen oikeudenkäynti, joka RL 6:6.3 3k:n mukaisessa tilanteessa järjestetään. Sikäli kun syyteneuvottelun perimmäinen tarkoitus on tehdä prosessisäästöjä, olisi syytä alkaa vähintään harkitsemaan sen käyttöalan laajentamista muun muassa niin että menettelyä sovellettaisiin myös muihin rikoksiin kuin talousrikoksiin.

6.3 Syyteneuvottelun ongelmista ja hyödyistä

Syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin onnistuessa on mahdollista tehdä merkittäviä prosessieconomisia säästöjä aina esitutkinnasta tuomioistuimenmenettelyyn asti. Suomessa on onnistuttu luomaan prosessieconomisia säästöjä syyteneuvottelun soveltamisen ansiosta, vaikka menettelylle asetetuista tavoitteista onkin jääty kauaksi. Yhdysvalloissa plea bargain -menettelyn voidaan sen sijaan kuvailla jopa pelastaneen rikosoikeusjärjestelmän, joka ajautuisi kriisiin ilman menettelyn eri muotojen soveltamista. Plea bargain -menettely onkin muodostunut Yhdysvalloissa erittäin merkitykselliseksi ja hyödylliseksi prosessieconomian kannalta.

Rikosten selvittämisessä syyteneuvottelu ei ole ollut kovinkaan hyödyllinen, sillä menettelyn soveltaminen ei vaadi rikosentekijää tunnustuksen ohella kertomaan yksityiskohtia rikoksestaan. Suomessa ei sovelleta myöskään kruununtodistajamenettelyä, jonka lähtökohdaksi on se että vastaaja voi kertomalla muiden henkilöiden osuuksista rikokseen, saada itselleen lievemmän tuomion. Yhdysvalloissa sen sijaan yksi plea bargain -menettelyn paljon käytetyistä muodoista on kruununtodistajamenettely, johon kuuluu se että syyttäjä tarjoaa vastaajalle joko teonkuvauksen, syytekohtien tai rangaistusvaatimuksen osalta edullisempaa syyteratkaisua sen perusteella että vastaaja suostuu todistamaan muita syytettyjä vastaan. Lisäksi on mahdollista että samalla perusteella syyttäjä jättää kokonaan syyttämättä eli antaa niin kutsutun syyteimmuniteetin vastaajalle.

Kruununtodistajamenettelyn käyttäminen toisi merkittävää etua erityisesti laajojen ja haasteellisten rikosten selvittämiseen myös Suomessa. Huumausainerikoksista erityisesti törkeät huumausainerikokset voidaankin tyypillisesti nähdä tällaisina rikoksina. Toisaalta on katsottu että tällaiseen menettelyyn sisältyy riski siitä että muiden tekemistä rikoksista saatu tieto ei ole luotettavaa ja menettelyn käyttäminen myös lähettää rikosentekijöille kyseenalaisen moraalisen viestin. Tältä osin huumausainerikoksissa, joihin liittyy usein myös järjestäytynyt rikollisuus, piilee korostunut

riski siitä etteivät kruununtodistajamenettelyssä kerrotut tiedot vastaa todellisuutta, joka lienee suurimmaksi syyksi siihen ettei menettelyä Suomessa sovelleta. Syyteneuvottelusta on ollut vähemmän hyötyä rikosten selvittämisessä kuin Yhdysvalloissa, johtuen siitä ettei täällä sovelleta kruununtodistaja menettelyä eikä syyteneuvottelussa edellytetä syytetyn kertovan tunnustuksen lisäksi yksityiskohtia rikoksestaan.

Syyteneuvottelun on todettu Suomessa täyttävän EIT:n asettamat vaatimukset ja syyteneuvottelumenettely on onnistuttu järjestämään hyvin pitkälti esimerkiksi itsekriminointisuoja kunnioittaen. Suomen suurimmat ongelmat syyteneuvottelussa liittyvätkin sen vähäiseen soveltamiseen ja tunnustuksen peruuttamisen mahdollisuuteen. Tunnustuksen peruuttamisista ja tästä johtuvia asian silleen jättämisistä ei käytännössä ole ollut juurikaan, mutta tällainen mahdollisuus voi kuitenkin saattaa vaikuttaa haitallisesti siihen, kuinka herkästi syyttäjät ylipäättään tarjoavat syyteneuvottelua syytetyille, kun aina on olemassa riski tunnustuksen peruuttamisesta. Tunnustuksen peruuttamisen realisoituessa, prosessiekonomiset säästöt jäävät vain haaveksi ja esitutkinnan suorittaminen voi olla jopa entistä haastavampaa kun aikaa on saattanut haaskaantua jo paljonkin.

Syyteneuvotteluiden isoin ongelmakohta Yhdysvalloissa sen sijaan liittyy syytetyn oikeusturvaan liittyviin seikkoihin. Yhdysvalloissa syyttäjillä on erittäin vahva asema ja syyttäjillä voi olla taustalla poliittisia motiiveja sekä taipumusta ylisyyttämiseen. Syyttäjän ja syytetyn väliset valtasuhteet ovat merkittävässä epätasapainossa. On ongelmallista että syyttäjää saattaa plea bargain -menettelyssä kärjistetyksi kiinnostaa enemmän oma etu ja uratavoitteet kuin rikosvastuun toteuttaminen ja rikosten tekijöiden tasapuolinen kohtelu. Lisäksi ottaen huomioon Yhdysvaltojen korkean rangaistustason ja joissain osavaltioissa mahdollisuuden jopa kuolemanrangaistukseen, nämä ovat omiaan aiheuttamaan sen ettei syytetyn tunnustus tapahdu täysin vapaasti ilman painostusta ja voi kasvattaa riskiä siitä että syytetyt tunnustavat tekoja, joita eivät ole todellisuudessa tehneet.

Plea bargain -menettely rakentuu oletukselle syytetystä rationaalisenä päätöksentekijänä ja toimijana vaikka käytännössä tilanne usein on juuri päinvastoin ja syytetty toimii neuvottelutilanteissa hyvin tapauskohtaisesti sen hetkisten toiveidensa ja tunteidensa pohjalta. Tätä epäkohtaa koitetaan paikata parhaan mukaan sillä että syytetyille on myönnetty oikeus avustajaan neuvotteluissa. Yhdysvaltojen järjestelmän ollessa kuitenkin vahvasti rutinoitunut ja tehokkuuteen tähtäävä, ei edes oikeus avustajaan välttämättä estä syytetyn sivustaseuraajaksi jäämistä. Hyvin tyypillistä kun on että syyttäjä ja avustaja neuvottelevat rutiinitapaukset muutamassa minuutissa esitutkintapöytäkirjan pohjalta.

6.4 Syyteneuvottelun kehittäminen ja tulevaisuuden näkymät

Syyteneuvottelua voisi jatkossa kehittää Suomessa ainakin harkitsemalla uudelleen, tulisiko syyteneuvottelun käyttöalaa laajentaa, mahdollistaen syyteneuvottelun soveltamisen myös esimerkiksi törkeisiin huumausainerikoksiin ja muihin vakavempiin rikoksiin. Toisaalta törkeissä huumausainerikoksissa voidaan kuitenkin jo soveltaa lievennettyä rangaistusasteikkoa esimerkiksi henkilön auttaessa poliisia selvittämään tekemäänsä rikosta. Kuten edellä on tuotu ilmi, uusi hallitus on tuoreessa hallitusohjelmassaan kuitenkin tarttunut tähän kehittämiskohteeseen. Hallitusohjelmaan on nimittäin kirjattu tavoitteeksi laajentaa syyteneuvottelun käyttöalaa hallituskauden aikana.³⁸⁶ Nähtäväksi jää, lisääntyvätkö syyteneuvotteluun liittyvät ongelmat Suomessa syyteneuvottelun mahdollisen laajentuvan soveltamisen myötä. Prosessiekonomisia säästöjä kuitenkin lienee luvassa enemmän.

Syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen vaatii lisäksi syyttäjiltä aktiivista otetta. Syyttäjien tulisi tarjota menettelyä nykyistä herkemmin syytetyille, sillä menettelyyn aloittaminen edellyttää syyttäjän aloitetta. Tällä hetkellä vaikuttaakin siltä että syyttäjät eivät tarjoa syyteneuvottelua syytetyille juuri muutoin kuin talousrikoksissa ja niissäkin melko vähän, ainakin verrattuna alun perin tavoiteltuun määrään nähden.

Olisi myös varteenotettavaa pohtia uudelleen olisiko vastaajan antamaa tunnustusta mahdollista säätää sitovaksi. Tämä estäisi resurssien hukkaamista erityisesti esitutkintavaiheesta sellaisissa tapauksissa, jossa tunnustus perutaankin hovioikeusvaiheessa ja esitutkintaa täytyykin jatkaa laajamittaisesti. Tällä vältyttäisiin myös samalla sillä ettei esitutkinnalle kallisarvoista aikaa menisi hukkaan. Toinen vaihtoehto voisi olla myös Tolvasen ehdotus siitä että syytetyille asetettaisiin vaatimus näyttää toteen ettei hänen aiemmin antamansa tunnustus pidä paikkansa. Tällöin tunnustuksen peruuttaminen ei olisi mahdollista kuin sellaisissa tapauksissa, joissa syytetty pystyy todentamaan aiemman tunnustuksensa vääräksi. Tunnustuksen peruuttamisen edellytysten tiukentaminen saattaisi myös toimia syyttäjille kannustimena tarjota syyteneuvottelua syytetyille herkemmin, kun ei tarvitsisi aina varautua mahdolliseen tunnustuksen peruuttamiseen. Kumpikaan vaihtoehto ei kuitenkaan ole ongelmaton itsekriminointisuojan kannalta, eivätkä ne lienekään toteutuskelpoisia ainakaan sellaisenaan.

³⁸⁶ Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023, s. 188.

Syytetyn oikeusturva on molemmissa vaihtoehdoissa kääntöpuolena ja sen vuoksi asiaa tulisikin harkita perusteellisesti ottaen huomioon prosessiekonomian lisäksi myös syytetyn oikeusturvan mahdollisimman kattava toteutuminen. Tunnustusten peruuttamiset ovat kuitenkin olleet todella harvinaisia syyteneuvottelun käyttöönoton myötä, joten kaiken kaikkiaan voitaneen todeta syyteneuvottelumenettelyn toimivan sellaisenaan Suomessa hyvin, ainakin tämän osalta. Kuten edellä on kuitenkin todettu, mikäli syyteneuvottelun käyttöalaa laajennetaan, myös tunnustusten peruuttamisten määrä voi mahdollisesti kasvaa ja sääntelyn tiukentamista tältä osin saatetaan tarvita enemmän.

LIITTEET

Liitteet on saatu sähköpostitse syyttäjälaitokselta ja ovat peräisin syyttäjälaitoksen järjestelmistä.

Liite 1

Merkintä syyttäjällä	KOssa	2020	2021	2022
Tunnustamisoikeudenkäynti	Kirjallinen			1
Tunnustamisoikeudenkäynti	Suullinen	1	4	3
Tunnustamisoikeudenkäynti	Tunnustamisoikeudenkäynti	75	22	30
Tunnustamisoikeudenkäynti ja pääkäsittely	Suullinen	1	2	
Tunnustamisoikeudenkäynti ja pääkäsittely	Tunnustamisoikeudenkäynti ja pääkäsittely	3		3

Liite 2

Käräjäoikeus	Diaarinro	Ratkaisupvm/vuosi	Asian rikosnimike
706 Helsingin KO	R 19/9242	2020	TÖRKEÄ PETOS
706 Helsingin KO	R 19/9352	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 19/9453	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/10041	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/10047	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/10078	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/10099	2021	TÖRKEÄ RAHANPESU
706 Helsingin KO	R 20/1251	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1252	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1253	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1299	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/1305	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1338	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1461	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1471	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1474	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS

706 Helsingin KO	R 20/1674	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/1677	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/1684	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1688	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/1751	2020	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
706 Helsingin KO	R 20/2044	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/217	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/247	2020	PARITUS
706 Helsingin KO	R 20/3467	2020	TYÖTURVALLISUUSRIKOS
706 Helsingin KO	R 20/357	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/4357	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4358	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4359	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4360	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4361	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4735	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4738	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4743	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4745	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/4746	2020	TÖRKEÄ RAHANPESU
706 Helsingin KO	R 20/4812	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/4918	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/5197	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/6484	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/652	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/6701	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/6807	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/7239	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/7322	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/7323	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/7582	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/7696	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/7775	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/7881	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/8039	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/8727	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 20/8763	2020	RAHANPESU

706 Helsingin KO	R 20/9282	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/9392	2020	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
706 Helsingin KO	R 20/9965	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 20/9977	2020	TÖRKEÄ PETOS
706 Helsingin KO	R 21/1019	2021	TÖRKEÄ TYÖELÄKEVAKUUTUSMAKSUPETO
706 Helsingin KO	R 21/1057	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 21/1211	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 21/203	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 21/2307	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 21/30	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 21/4328	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 21/6718	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 21/902	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 21/979	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/1910	2022	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
706 Helsingin KO	R 22/2877	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/3328	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 22/3737	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/4261	2022	TÖRKEÄ LAHJUksen OTTAMINEN ELINKEIN
706 Helsingin KO	R 22/4307	2022	VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 22/5727	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 22/5875	2022	TÖRKEÄ KAVALLUS
706 Helsingin KO	R 22/6967	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/7191	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 22/7323	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/7351	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
706 Helsingin KO	R 22/7945	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/82	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
706 Helsingin KO	R 22/8919	2022	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
726 Pohjois-Savon KO	R 20/970	2020	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
731 Etelä-Karjalan KO	R 21/124	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
747 Satakunnan KO	R 20/1082	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/1343	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/1871	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/1906	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/2068	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/2125	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS

747 Satakunnan KO	R 20/2143	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/2223	2020	VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
747 Satakunnan KO	R 20/2440	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 20/2522	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
747 Satakunnan KO	R 21/2157	2021	TÖRKEÄ KAVALLUS
748 Itä-Uudenmaan KO	R 20/3524	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
748 Itä-Uudenmaan KO	R 20/4699	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
748 Itä-Uudenmaan KO	R 20/4811	2020	TÖRKEÄ LAITTOAMAN MAAHANTULON JÄRJESTÄMINEN
748 Itä-Uudenmaan KO	R 20/5032	2020	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
748 Itä-Uudenmaan KO	R 20/748	2020	TÖRKEÄ PETOS
748 Itä-Uudenmaan KO	R 22/3325	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
748 Itä-Uudenmaan KO	R 22/4430	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 20/1575	2020	TÖRKEÄ VARKAUS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 20/3102	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 20/3816	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 20/3817	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 20/4169	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 21/3851	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 21/883	2021	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 22/1802	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 22/2949	2022	TÖRKEÄ VARKAUS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 22/2952	2022	TÖRKEÄ VARKAUS
750 Länsi-Uudenmaan KO	R 22/3632	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
757 Etelä-Pohjanmaan KO	R 21/917	2021	TÖRKEÄ PARITUS
757 Etelä-Pohjanmaan KO	R 22/214	2022	PARITUS
757 Etelä-Pohjanmaan KO	R 22/538	2022	VEROPETOS
757 Etelä-Pohjanmaan KO	R 22/567	2022	TÖRKEÄ YMPÄRISTÖN TURMELEMINEN
758 Pirkanmaan KO	R 19/7159	2020	TÖRKEÄ RAHANPESU
758 Pirkanmaan KO	R 20/6409	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
758 Pirkanmaan KO	R 20/6749	2021	TÖRKEÄ VEROPETOS
758 Pirkanmaan KO	R 20/6753	2020	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
758 Pirkanmaan KO	R 20/77	2020	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
758 Pirkanmaan KO	R 21/5753	2022	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
758 Pirkanmaan KO	R 21/5817	2021	KIRJANPITORIKOS
758 Pirkanmaan KO	R 22/1911	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
758 Pirkanmaan KO	R 22/781	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
761 Varsinais-Suomen KO	R 20/1004	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS

761 Varsinais-Suomen KO	R 21/586	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
761 Varsinais-Suomen KO	R 22/118	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
761 Varsinais-Suomen KO	R 22/1301	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
761 Varsinais-Suomen KO	R 22/1998	2022	TÖRKEÄ VEROPETOS
761 Varsinais-Suomen KO	R 22/3527	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
761 Varsinais-Suomen KO	R 22/4352	2022	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
764 Pohjanmaan KO	R 21/1459	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
764 Pohjanmaan KO	R 21/1719	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
764 Pohjanmaan KO	R 22/1614	2022	TÖRKEÄ VELALLISEN EPÄREHELLISYYS
764 Pohjanmaan KO	R 22/696	2022	TÖRKEÄ RAHANPESU
769 Ålands TR	R 20/123	2020	TÖRKEÄ VEROPETOS
769 Ålands TR	R 21/101	2021	TÖRKEÄ KIRJANPITORIKOS
769 Ålands TR	R 21/164	2021	Å YMPÄRISTÖN TURMELEMINEN (Å)